

”Mekin vaaransimme henkemme”

- Taistelu miinanraivaajien asemasta 1992-2000

Niklas Nurminen

Pro Gradu -tutkielma

Suomen historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden
tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Helmikuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Humanistinen tiedekunta

NURMINEN NIKLAS: "Mekin vaaransimme henkemme." Taistelu miinanraivaajien asemasta 1992—2000

Pro Gradu –tutkielma, 82 s.

Suomen historia

Helmikuu 2021

Suomi määrättiin toisen maailmansodan päätyttyä raivaamaan sodan aikana Suomenlahteen ja Ahvenanmereen lasketut merimiinat. Raivauksen suoritti merivoimien Raivaajalaivasto, jonka henkilöstö koostui kantahenkilökunnasta, pestatuista siviileistä sekä varusmiehistä. Miinanraivaus päättyi vuonna 1950, sen aikana haavoittui 32 ja kaatui 28 miestä.

Raivaukseen osallistuneet varusmiehet eivät päässeet 1970- ja 1980-luvuilla perustettujen sotaveteraanitunnusten ja -etuuksien piiriin. Vuonna 1992 raivaukseen aikanaan osallistuneet varusmiehet alkoivat vaatia itselleen edellä mainittuja tunnuksia ja etuuksia. Tätä tehtävää hoitamaan perustettiin Miinanraivaajakilta ry.

Tässä tutkimuksessa kuvataan Miinanraivaajakillan järjestötoimintaa jäsenistönsä tunnusasian, etuuksien ja arvostuksen puolesta. Miinanraivaajakillan tavoitteena oli ensin saattaa jäsenensä rintamasotilastunnuksen piiriin. Tämän epäonnistuttua tavoite muuttui erilliseksi miinanraivaajatunnukseksi, jonka miinanraivaajat saivat vuonna 2000.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää: Miksi miinanraivaajat eivät saaneet rintamasotilastunnusta, mutta saivat miinanraivaajatunnuksen? Miksi tässä kesti niin kauan? Miten miinanraivaajakillan toiminta vaikutti lopputulokseen?

Tutkimuksessa havaittiin, että miinanraivaajat jäivät rintamasotilastunnuksen ulkopuolelle pääasiassa siksi, että Veteraaniliitot vastustivat asiaa. Miinanraivaajatunnukselta liitot puolestaan eivät vastustaneet. Tunnuksen saamisen kestoon vaikutti Veteraaniliittojen lisäksi usea seikka, kuten 1990-luvun lama, poliittinen vastustus sekä muut samanaikaiset veteraanihankkeet. Miinanraivaajatunnuksen perustamiseen suurin vaikutus oli Miinanraivaajakillalla. Ilman Miinanraivaajakillan toimintaa miinanraivaajat eivät olisi koskaan saaneet tunnusta.

Asiasanat: Miinanraivaus, Sotaveteraaniliitot, Miinanraivaajakilta, Rintamasotilastunnus, Miinanraivaajatunnus, Järjestötoiminta

Sisällys

1. Johdanto.....	1
1.1 Jatkosodan jatkosota - Miinanraivaus Itämerellä	1
1.2 Tutkimusaihe ja aikarajaukset.....	4
1.3 Alkuperäisaineisto, tutkimusmenetelmä ja tutkimuskirjallisuus.....	7
2. Miinanraivaajien järjestötoiminnan aloittaminen.....	11
3. Rintamasotilastunnus	18
3.1 Toiminta poliittisia kanavia pitkin	18
3.2 Kansalaisadressi ja osallistuva vaikuttaminen.....	37
3.3 Miinanraivaajat eivät ole rintamasotilaita	42
4. Miinanraivaajatunnus.....	45
4.1 Muut samanaikaiset veteraanihankkeet.....	45
4.2 Kohti miinanraivaajatunnusta.....	52
5. Loppusuora.....	68
6. Päätelmät	74
Lähteet	79

1. Johdanto

1.1 Jatkosodan jatkosota - Miinanraivaus Itämerellä

Suomi, Neuvostoliitto ja Saksa laskivat toisen maailmansodan aikana Suomenlahteen noin 60 000 merimiinaa ja raivausestettä. Tämän seurauksena Suomenlahti oli yksi toisen maailmansodan aikana tiheimmin miinoitetuista merialueista. Esimerkiksi Suomenlahtea yli 80 kertaa suurempaan Välimereen laskettiin sodan aikana noin 100 000 miinaa. Valtaosa Suomenlahden miinoista laskettiin saksalaisten toimesta kahteen, koko lahden poikki pinnasta pohjaan ulottuvaan sulkuun, joiden tarkoitus oli estää Neuvostoliittolaisten sukellusveneiden pääsy Itämerelle.¹

Suomenlahteen sekä Ahvenanmereen laskettujen miinojen raivaus määrättiin Moskovan välirauhansopimuksessa Suomen tehtäväksi. Suomen tuli aloittaa raivaaminen välittömästi. Asia oli Neuvostoliitolle tärkeä, koska sota Saksan kanssa jatkui yhä ja Neuvostoliitto halusi avata meritien Pietarista Itämerelle mahdollisimman nopeasti. Miinanraivaus palveli myös Suomea, sillä väylät oli saatava puhtaiksi, jotta oma kauppamerenkulku voitaisiin aloittaa.² Ensimmäisenä raivaussyksynä 1944 ehdittiin raivata 585 miinaa ja raivausestettä, sekä tuhota ajelehtivina 147 miinaa. Tappioina miinaräjähdyksissä menetettiin samana aikana 3 raivaaja-alusta ja niiden mukana 12 kaatunutta ja 9 haavoittunutta.³

Raivaustoiminta pääsi käyntiin toden teolla vasta vuonna 1945. Liittoutuneiden valvontakomission käskystä Suomen merivoimat siirrettiin rauhanajan kokoonpanoon ja perustettiin Raivaajalavasto, jonka vahvuudeksi tuli 205 alusta ja 2 200 miestä.⁴ Tämä käsitti lähes puolet välirauhansopimuksessa Suomen merivoimien kokonaismäärän ylärajaksi asetetusta 4 500 miehestä.⁵

Kantahenkilökunnasta ei riittänyt miehiä tarpeeksi, tämän vuoksi raivaustehtävään määrättiin myös varusmiehiä sekä pestattiin siviilihenkilöitä. Vuonna 1945 raivaamaan

---

¹ Mattila 1968, 241.

² Erwes & Joutsenniemi 2004, 6.

³ Mattila 1968, 245—246.

⁴ Erwes & Joutsenniemi 2004, 6.

⁵ Mattila 1968, 248.

määrättiin 1925 syntyneitä varusmiehiä, toisena vuonna 1926 syntyneitä, kolmantena 1927 syntyneitä ja niin edelleen. Varusmiehillä ei ollut toiminnasta yleensä mitään kokemusta ja heille pystyttiin antamaan tehtävään vain pikainen koulutus.⁶

Kuten joukko-osaston nimi, raivaajaosasto jo sanoo, on päätehtävämme työskentely merellä - miinakentissä. Sota jatkuu näin ollen meidän kohdallamme. Vihollisemme vaanii meitä kätkeytyneenä meren syvyyksiin. Se on voimakas ja iskiessään tuhoisa. Vain kestävä, aina valpas ja tehtävänsä taitava sotilas selviytyy vastustajastaan.⁷

Tällä everstiluutnantti Simosen päiväkäskyllä toivotettiin vuonna 1926-syntyneet varusmiehet tervetulleiksi jatkamaan sotaa ja osallistumaan sodanjälkeiseen miinanraivaukseen. Miinojen raivaaminen oli raskas ja vaarallinen tehtävä. Miinakenttien puhdistaminen aloitettiin matalaraivauksella. Matalaraivauksessa miinanraivaaja-aluksen perässä vedettiin pinnan alla leikkureita, jotka katkaisivat miinojen ankkurivaijerit joko liike-energialla tai räjähdyspanoksella. Miinan ankkurivaijerin katkaisun jälkeen miina nousi pintaan. Joskus miina saattoi räjähtää tarttuessaan vaijeriin. Näissä tapauksissa räjähdys aiheutti vahinkoa raivauskalustolle ja toisinaan myös alukselle sekä miehistölle. Pintaan nousseet miinat joko räjäytettiin tykillä ampumalla tai purettiin. Lähtökohtaisesti miinat pyrittiin aina räjäyttämään, sillä niiden purkaminen oli Itämeren tyrskyissä äärimmäisen vaativa tehtävä. Myöhemmässä vaiheessa miinakentille vietiin raskaampaa kalustoa, jotka raivasivat miinoja joko herätteellä tai suoraan kosketuksella räjäyttäen miinat jo pinnan alla. Sodan jälkeisinä vuosina raivattiin yhteensä 9 276 miinaa. Miinanraivaajat vaaransivat raivatessaan henkensä ja terveytensä päivittäin. Sodanjälkeisissä raivaustehtävissä haavoittui 32 miestä ja kaatui 28.⁸ Viimeiset miinanraivauksen sankarivainajat kaatuivat kesällä 1947.⁹

Sen estämättä, että 30 päivänä marraskuuta 1939 alkanut sotatila julistetaan lakanneeksi, olkoon, mikäli 10 päivänä helmikuuta 1947 Pariisissa allekirjoitetussa rauhansopimuksessa Suomelle asetetun, miinanraivaukseen osallistumista

---

⁶ Erwes & Joutsenniemi 2004, 6-7.

⁷ Killan arkisto, F: Kirjeistö 1994, Fc 1: Kansalaisadressia koskeva kirjeistö. Everstiluutnantti Simosen päiväkäsky. KA.

⁸ Erwes & Joutsenniemi 2004, 11, 18, 20.

⁹ Pakola 2012, 30.

koskevan velvollisuuden täyttämiseksi on tarpeen, alusten ottamisesta puolustusvoimain käyttöön ja niiden varustamisesta noudatettavana, mitä sota-aikana on sotatilasta annetun lain ja sen nojalla annettujen tai vastedes annettavien säännösten mukaan voimassa. Tasavallan presidentti J.K. Paasikivi.¹⁰

Miinanraivaus jatkui sotatilan päätyttyä presidentti Paasikiven yllä muotoilemassa erityisasemassa aina vuoteen 1950, jolloin sen katsottiin tulleen valmiiksi. Suomen laivasto 1918—1968 -teoksen kirjoittaneen ja raivausaikana laivueen päällikkönä toimineen Tapani Mattilan mukaan Suomen osuus kansainvälisessä miinanraivaustyössä oli varsin raskas ja vaativa, sekä suhteellisesti suurempi kuin minkään muun maan suoritettavaksi annettu vastaava tehtävä. Suomi selvisi tehtävästään Mattilan mukaan kunnialla.¹¹

Miinanraivaajat määrättiin raskasta ja vaativaa tehtäväänsä suorittamaan siis ensin Moskovan rauhansopimuksen ja sotatilalain perusteella, sekä myöhemmin heitä varten erikseen säädetyin lain nojalla. Kaikki kolme perustetta kytkevät miinanraivauksen kiinteästi sotatoimiin. Tästä huolimatta miinanraivaajia ei vuoteen 2000 saakka huolitettu rintamasotilastunnuksen tai siihen rinnasteisten veteraanitunnusten alle. Tunnuksen puute eväsi miinanraivaajien pääsyn veteraaneille tarkoitettujen etujen ja oikeuksien piiriin ja aiheutti miinanraivaajien keskuudessa tunteen, ettei heidän tekemäänsä työtä arvostettu. Ongelma koski vuonna 1946 raivaamassa olleita 1926-syntyneitä varusmiehiä sekä heitä nuorempia ikäluokkia. Raivaukseen osallistunut kantahenkilökunta, pestatut siviilit sekä vuonna 1925-syntyneet varusmiehet olivat suurilta osin palvelleet jossain tehtävässä jo sota-aikana, jolloin he olivat jo valmiiksi rintamamiestunnuksen piirissä.

---

¹⁰ Killan arkisto, F: Kirjeistö, Fb:2. Laki sotatilasta annetun lain soveltamisesta eräissä tapauksissa sotatilan lakattua. KA.

¹¹ Mattila 1968, 346.

1.2 Tutkimusaihe ja aikarajaukset

Tutkimukseni käsittelee sodanjälkeiseen miinanraivaukseen osallistuneiden varusmiesten aktiivista ja monipuolista järjestötoimintaa perustamassaan Miinanraivaajakillassa vuosina 1992–2000. Miinanraivaajakillan toiminnan alkuperäisenä tarkoituksena oli saada miinanraivaajille rintamasotilastunnus. Lopulta toiminta johti siihen, että miinanraivaajat saivat oman, rintamasotilastunnukseen rinnasteisen, miinanraivaajatunnuksen vuonna 2000. Tutkimuskysymykseni ovat: Miksi miinanraivaajat eivät saaneet rintamamiestunnusta, mutta saivat miinanraivaajatunnuksen? Miksi tunnuksen saamisessa kesti niin kauan? Miten Miinanraivaajakillan toiminta vaikutti lopputulokseen? Kysymyksiin vastatessani tulen esittelemään Miinanraivaajakillan, heidän tukijoidensa sekä projektin vastavoimien roolia tässä taistelussa. Samalla tutkimukseni kuvaa pitkäjänteistä järjestötoimintaa poliittisen vaikuttamisen keinona.

Miinanraivaajat kokivat itse kohtelunsa epäoikeudenmukaiseksi ja aloittivat siksi taistelun oikeuksiensa puolesta vuonna 1992. Virallisesti Miinanraivaajakilta ry perustettiin Turussa vuonna 1994. Käytän jatkossa Miinanraivaajakilta ry:stä lyhennettä Kilta. Tutkimukseni aikarajaus sijoittuu vuosiin 1992–2000, eli toiminnan aloittamisen sekä vuonna 2000 tapahtuneen miinanraivaajatunnuksen perustamisen väliseen aikaan. Tutkimukseni ei siis kerro vuosina 1945-1950 Itämerellä suoritetusta miinanraivauksesta, vaan siihen osallistuneiden miesten vuosia myöhemmin käymästä taistelusta miinanraivaajien etuuskien, oikeuksien ja ennen kaikkea tehdyn työn arvostuksen puolesta.

Asetus rintamasotilastunnuksesta tuli voimaan vuonna 1969 ja rintamasotilaseläkelaki vuonna 1971.¹² Rintamasotilas määritellään lainsäädännössä seuraavasti:

Rintamasotilaalla tarkoitetaan sellaista henkilöä, joka on Suomen kansalaisena osallistunut tai joka nyt on Suomen kansalainen ja on osallistunut vuosien 1939–1945 sotien aikana puolustusvoimien joukoissa varsinaisiin sotatoimiin

---

¹² Asetus rintamasotilastunnuksesta (772/69). <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1969/19690772> (luettu: 12.10.2020). Laki rintamasotilaseläkkeestä (294/1971). <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1971/19710294> (luettu: 4.2.2021).

reserviläisenä, nostomiehenä, vapaaehtoisena tai vakinaisessa palveluksessa olevana. Varsinaisiin sotatoimiin osallistuneeksi katsotaan henkilö, joka on todistettavasti osallistunut taisteluihin rintamavastuussa olleen sotatoimiyhtymän joukoissa tahi sen alueella taikka ilmatorjunta- ja rannikkojoukoissa, merivoimien alusyksiköissä tahi ilmavoimien lentoyksiköissä. Rintamasotilaaksi katsotaan myös sotilasvammalain soveltamisalan laajentamisesta annetun lain (390/56) 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu henkilö. Pykälän viimeinen virke tarkoittaa suomalaisia Saksan vapaaehtoisia.¹³

Ensimmäinen veteraaneja koskeva laki oli nopeasti sotien jälkeen vuonna 1948 säädetty sotilasvammalaki, joka on edelleen voimassa, vaikka lakiin on vuosikymmenien aikana tehty monia muutoksia.¹⁴ Haavoittumattomien veteraanien asemaan paneuduttiin vasta kaksi vuosikymmentä myöhemmin.¹⁵ Tunnuksia myönnettiin vuoden 1996 loppuun mennessä yhteensä 456 500 kappaletta ja noin 30 000 hakemusta hylättiin.¹⁶

Rintamasotilailla on oikeus muun muassa kuntoutukseen, suun ja hampaiden hoitoon, eläkkeen rintamalisään sekä ylimääräiseen rintamalisään, joka on tarkoitettu kaikkein heikoimmassa asemassa oleville veteraaneille. Miinanraivaajat jäivät sekä rintamasotilastunnuksen että muiden veteraanitunnusten ulkopuolelle aina vuoteen 2000 asti, vaikka heidän palveluksensa oli monin tavoin rinnastettavissa laissa annettuun määritelmään. Lukuun ottamatta sitä seikkaa, että heidän palveluksensa tapahtui sotavuosien 1939—1945 jälkeen. Ajoitusta käytettiin yhtenä perusteena sille, miksi miinanraivaajia ei voitu päästää rintamasotilastunnuksen piiriin. Mielenkiintoinen seikka sota-aikaan rinnastamiseen liittyen on kuitenkin se, että miinanraivauksesta myönnettiin II luokan vapaudenristejä ansioista sodassa sekä se, että miinanraivauksessa kaatuneet haudattiin sankarihautoihin.¹⁷ Lisäksi miinanraivauksessa vammautuneet saivat sotainvalidistatuksen.¹⁸

Tutkimukseni aikarajauksen sisällä miinanraivaajien ulossulkemista perusteltiin myös muilla perusteilla, joita tulen tutkimuksessani esittelemään ja perustelemaan. Yleinen

---

¹³ Killan arkisto, F: Kirjeistö, Fb:2. Laki veteraanitunnuksista. KA.

¹⁴ Halla 2019, 23.

¹⁵ Tuomisto 2019, 21.

¹⁶ Tuomisto 2019, 19.

¹⁷ Pakola 2012, 94.

¹⁸ Halla 2019, 30.

tunnusten ulkopuolelle jättämisen peruste oli raha. Lisäksi miinanraivaajat ohitettiin usein myös sillä perusteella, että veteraanietuudet saadakseen piti olla katsonut vihollista silmästä silmään. Perusteen painoarvoa vähentää kuitenkin se, että veteraanietuuksien piiriin kuuluivat ennen vuotta 2000 myös kahden muun tunnuksen piiriin kuuluneet henkilöt. Ensimmäinen näistä oli rintamapalvelustunnus, joka myönnetään naiselle, *joka on palvellut rintamavastuussa olleen sotatoimiyhtymän joukoissa tai rintamapalvelukseen rinnastettavissa tehtävissä rintamavastuussa olleen sotatoimiyhtymän alueella*. Toisena oli rintamatunnus, joka myönnetään henkilölle, *joka on palvellut sotien aikana työvelvollisuuslain nojalla linnoitusrakentajana rintamavastuussa olleen sotatoimiyhtymän alueella*.¹⁹ Asetus rintamapalvelustunnuksesta hyväksyttiin vuonna 1978 ja asetus rintamatunnuksesta vuonna 1988.²⁰ Tunnuksia myönnettiin vuoden 1994 loppuun saakka. Rintamapalvelustunnus myönnettiin yli 68 000 naiselle²¹ ja rintamatunnuksia 800 miehelle.²²

Suora viholliskontakti ei siis ollut peruste kaikkiin veteraanitunnuksiin tai etuuksien piiriin pääsyle. Rintamapalvelustunnuksen yhteydessä epäkohtana on myös sen sukupuolisidonnaisuus, joka epätasa-arvoisesti sulkee miehet tunnuksen ulkopuolelle. Erityisen ongelmallisen tilanteesta tekee se, että tietyissä paikoissa ja tilanteissa komennettuna palvelleet miehet ovat jääneet kaikkien tunnusten ulkopuolelle, kun taas samassa toimipaikassa samaan aikaan palvelleille naisille on myönnetty rintamapalvelustunnus.²³

---

¹⁹ Killan arkisto, F: Kirjeistö, Fb:2. Laki veteraanitunnuksista. KA.

²⁰ Asetus rintamapalvelustunnuksesta (554/1978) <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040161> (luettu 12.10.2020). Asetus rintamatunnuksesta (256/1988). <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1988/19880256> (luettu 12.10.2020).

²¹ Halla 2019, 26.

²² Hanhela 1995, 22.

²³ Sulamaa 2007, 185.

1.3 Alkuperäisaineisto, tutkimusmenetelmä ja tutkimuskirjallisuus

Tutkimukseni pohjana on Kansallisarkiston Turun toimipisteessä säilytettävä Miinanraivaajakillan arkisto. Käytän alaviitteissä arkistosta lyhennettä Killan arkisto. Arkistoaineisto on melko laaja, mutta kokonaisuudessaan selkeästi aiheittain ja kronologisesti järjestetty. Se pitää sisällään pöytäkirjoja, joista käy ilmi Killan ja sen johtokunnan kokouksissa käsitellyt asiat. Killan varsinaisia kokouksia järjestettiin muutaman kerran vuodessa. Killan johtokunta puolestaan kokoontui yleensä kerran kuukaudessa koko tutkimukseni aikarajauksen ajan. Pöytäkirjoissa on tarkkoja kuvauksia, kertomuksia ja suunnitelmia siitä, mitä päätöksiä ja konkreettisia toimia tehtiin miinanraivaajien asian eteenpäin viemiseksi.

Toinen tutkimukseni kannalta tärkeä osuus arkistoa ovat Killalle saapuneet asiakirjat ja kirjeet. Ne sisältävät Killan ja sen johtokunnan käymää kirjeenvaihtoa esimerkiksi politikkojen, yhteistyötahojen ja vastavoimien kanssa. Kirjeenvaihto kertoo, keihin Killan on ollut yhteydessä ja sen, miten eri tahot ovat miinanraivaajien asiaan reagoineet.

Saapuneiden asiakirjojen kokonaisuus sisältää myös kaikki miinanraivaajien asiaan liittyneet lakialoitteet ja niistä eduskunnassa käydyt keskustelut. Miinanraivaajien sekä yleisesti veteraanasioihin liittyneitä lakialoitteita esitettiin eduskunnassa tutkimukseni aikarajauksen sisällä useita. Lakialoitteiden lisäksi edellä mainituista asioista käytettiin eduskunnassa useita puheenvuoroja. Lakialoitteiden ja puheenvuorojen takana oli useita eri kansanedustajia. Eduskuntaan liittyvät asiakirjat ovat omiaan kertomaan miinanraivaajien sekä yleisesti veteraanasioiden ympärillä käydystä poliittisesta keskustelusta. Pöytäkirjat ja saapuneet asiakirjat luovat yhdessä eheän kokonaisuuden, josta käy ilmi Killan suunnitelmat, toiminta ja sen tarkoitusperät sekä toiminnan aikaansaamat reaktiot ja vastaukset.

Miinanraivaajakillan oman arkiston lisäksi olen saanut käsiini Killan johtokunnan pitkäaikaisen jäsenen Alpo Ketosen koostaman lehtileikekokoelman, jota säilytetään Forum Marinumissa arkistossa. Ketonen oli itse halunnut luovuttaa leikekokoelmansa sinne säilytettäväksi. Se sisältää kymmeniä eri lehdistä leikattuja artikkeleita, uutisia ja mielipidekirjoituksia, jotka käsittelevät miinanraivausta ja tutkimukseni aikarajauksen sisällä käytyä julkista keskustelua miinanraivaajien tunnusasiasta. Ketosen kokoelmasta

on ollut tutkimukselleni suuri apu yrittäessäni päästä selville aiheesta aikanaan käydystä julkisesta keskustelusta, joka laajentaa tutkimukseni näkökulmaa. Miinanraivaajiin liittyvää materiaalia sain myös Forum Marinumin omasta arkistosta.

Kolmas tärkeä osa alkuperäisaineistoani on peräisin Miinanraivaajakillan pitkäaikaisen puheenjohtajan Poppe Karangon tyttäreltä Eva af Heurlinilta. Sain häneltä käyttööni laajan kokoelman erilaisia Karankoa ja miinanraivaajia käsittelevää aineistoa lehtijutuista henkilökohtaisiin muistoihin. Af Heurlinin haastattelusta sain paljon arvokasta tietoa miinanraivaajien asiasta, sekä hänen isästään. Haastattelussa tutkimukseni kannalta erityisen tärkeää oli kuulla Karangon laajasta tuttavapiiristä ja aktiivisesta järjestötoiminnasta useassa eri järjestössä kuten partiossa ja vapaaehtoisessa pelastuspalvelussa.

Tieto Karangon laajasta tuttavapiiristä kannusti minua etsimään mahdollisuuksia kytkeä Karanko johtavissa asemissa toimineisiin henkilöihin hänen henkilökohtaisen tuttavaverkostonsa kautta. Tämän kautta tutkimukseeni tuli mukaan osuuksia, joissa käytettiin tutkimusmenetelmänä historiallista verkostanalyysia. Verkostoja tutkimalla pystyin tuomaan esille sen, että Karangon henkilökohtaisia suhteita käytettiin miinanraivaajien asian hyväksi etenkin miinanraivaajien toiminnan ensimmäisinä vuosina. Selkein esimerkki verkoston käytöstä oli yhteydenpito Ilkka Kanervaan, jonka kanssa Karangolla oli henkilökohtainen tuttavasuhte. Tuttavuus tuli esille af Heurlinin haastattelun aikana.²⁴ Miinanraivaajat hyödynsivät ensimmäisten toimintavuosiensa aikana myös muiden Miinanraivaajakillan johtokunnan jäsenien henkilökohtaisia suhteita. Esittelen tutkimuksessani näiden verkostojen käyttöä.

Jarkko Keskinen kirjoittaa verkostanalyysista tutkimusmenetelmänä seuraavasti: *verkostanalyysi keskittyy perinteisesti verkoston sisäisen vuorovaikutuksen ja yksilöiden välisiä suhteita ohjaavien, niitä ylläpitävien tai ehkäisevien ilmiöiden analysointiin.*²⁵ Tutkimuksessani verkostanalyysia ei käytetä perinteisen mallin mukaisesti, vaan ainoastaan tutkimustani edistävin osin. Verkostojen yhteydessä en

---

²⁴ Eva af Heurlinin haastattelu 16.10.2020.

²⁵ Keskinen, 2012, 16.

pohdi verkoston sisäistä vuorovaikutusta enkä verkostoa ylläpitävien tai ehkäisevien ilmiöiden vaikutusta, sillä en koe näiden seikkojen tuovan tutkimukselleni lisäarvoa.

Tutkimuksessani verkostojen rakentaminen keskittyy yksilöiden kahdenkeskisten suhteiden välille. Käytännössä tämä tapahtuu lähinnä siten, että pyrin etsimään mahdollisuuksia, joissa Miinanraivaajakillan johtokunnan jäsen olisi voinut tuntea, jonkun miinanraivaajien tilanteeseen vaikuttaneen tahon edustajan. Pyrin etsimään näitä mahdollisuuksia etenkin harrastus- ja järjestötoiminnan kautta.

Tutkimukseni yleinen tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, koska tutkimus keskittyy yhteen ilmiöön. Myös tutkimusmenetelmänä käyttämäni verkostanalyysi on nimenomaan laadullista verkostanalyysia, jossa verkostojen määrän tai laajuuden sijaan keskitytään verkoston olemassa olon mahdollisuuteen tiettyinä aikana tietyssä paikassa. Tutkimusmenetelmä esiintyy tutkimuksessani muutamaan eri otteeseen. Se ei ole tutkimustani ohjaava vaan sitä tukeva työkalu. Pääasiassa tutkimuksessani esiintyvä verkostanalyysi kysyy: Onko verkosto voinut olla olemassa? Ja jos verkosto on voinut olla olemassa niin, mitä kautta se on voinut rakentua?

Varsinaista tutkimuskirjallisuutta aiheeseen liittyen ei juuri ole, sillä miinanraivaajien tunnusasian ympärillä tapahtunutta toimintaa ei olla laajemmin tutkittu. Itse miinanraivauksesta löytyy teoksia. Tutkimustani varten perehdyin itse myös miinanraivaukseen, tässä käytin ensisijaisena lähteenä *Suomen laivasto 1918–1968* teoksesta löytyvää Tapani Mattilan kirjoittamaa osiota *Merivoimiemme sodanjälkeinen miinanraivaustyö*. Mattila osallistui myös itse miinanraivaukseen kantahenkilökuntaan kuuluneena upseerina. Mattilan tekstistä sai kattavan kuvan miinanraivauksesta.

Myös suurin osa muista aiheeseen liittyvistä teoksista on ainakin osittain miinanraivaukseen osallistuneiden miesten itse kirjoittamia, kuten miinanraivaajakiltojen historiikkeja. Näissä miinanraivaajaveteraanit ovat itse selvästi pitäneet tärkeimpänä tuoda esille raivauksen aikaista toimintaansa ja käsittelemäni tunnuskysymys ohitetaan usein toteamalla, että pitkän taistelun jälkeen miinanraivaajat saivat työlleen tunnustuksen vuonna 2000. Tästä esimerkkinä miinanraivaajaveteraani Erik Erweksen ja Oiva Joutsenniemen teos *Me raivasimme Suomenlahden. Nuorukaiset*

miinanraivaajina Ahvenanmereltä Viipurinlahdelle vuodelta 2004, jossa tunnusasiaa käsitellään noin viiden virkkeen verran.²⁶

Lähimmäs tutkimusaiheittani linkittyvä teos on Johanna Pakolan vuoden 2012 teos *Varusmiehet miinasodassa - Merimiinojen raivaus 1945–1950*, teos on Miinanraivaajakilta ry:n 20-vuotis historiikki. Teos on tehty Killan tilauksesta ja Kilta toimi myös teoksen kustantajana. Pakolan teoksessa pääpaino on otsikkonsa mukaisesti raivausajan toiminnassa. Teostaan varten Pakola luki muun muassa samoja arkistolähteitä kuin minä. Teoksessa tehdään noin viiden sivun mittainen katsaus Miinanraivaajakillan järjestötoimintaan miinanraivaajaveteraanien arvostuksen ja etuuskien puolesta. Pakolan teoksen katsauksen tarkoituksena on kertoa Miinanraivaajakillan toiminnan tärkeimmistä vaiheista ja sen tuloksesta. Kyseessä ei kuitenkaan ole oman työni kaltainen aihetta laajemmin käsittelevä tutkimus. Pakolan teoksesta oli kuitenkin suurta hyötyä omalle tutkimukselleni.²⁷

Laajemman tutkimuskirjallisuuden puuttuessa pyrin kytkemään tutkimukseni isompaan kuvaan käyttämällä soveltuvaa tutkimuskirjallisuutta. Näitä olivat muun muassa poliitikkojen muistelmat, aikaa käsittelevät taloustieteelliset ja politiikan teoriaa käsittelevät teokset sekä muita veteraanijärjestöjä ja veteraanityötä käsittelevät teokset.

Linkitin tutkimukseni Suomen poliittiseen kulttuuriin sekä politiikan teoriaan käyttämällä Matti Wibergin teosta *Politiikka Suomessa*. Tutkimukseni taloustieteellistä näkökulmaa, etenkin lama-ajan osalta, rakensin käyttämällä Jaakko Kianderin ja Pentti Vartian teosta *Suuri lama. Suomen 1990-luvun kriisi ja talouspoliittinen keskustelu*. Käytin tutkimuksessani myös poliitikkojen muistelmia ja elämäkertoja, näitä olivat muun muassa Elisabeth Rehnin muistelmateos *Kaikki on mahdollista. 90-luvun muistelmat* sekä Katja Boxbergin kirjoittama elämäkerta *Paavo Lipponen*. Näiden avulla pystyin hieman tutustumaan ihmisiin alkuperäislähteideni vastakkaiselta puolelta.

Muista veteraanijärjestöistä sekä veteraanityöstä on Suomessa kirjoitettu teoksia. Näistä teoksista käytin muun muassa Kaarle Sulamaan teoksia Suomen

---

²⁶ Erwes & Joutsenniemi 2004, 3.

²⁷ Pakola 2012, 93–98.

sotaveteraaniliitosta sekä sen sisällä toimineesta naisjärjestöstä. Teokset ovat nimeltään *Veteraania ei jätetä. Suomen sotaveteraaniliitto 1957—2007* sekä *Auta, tue, palvele! - Suomen Sotaveteraaniliiton Naisjärjestön historia 1968—2014*. Rintamaveteraaniliiton puolelta käytin kahta Tero Tuomiston toimittamaa teosta *Pitkä on askelten kaiku. Puoli vuosisataa Rintamaveteraaniliiton toimintaa ja vaikutusta* sekä *Tavoitteita ja saavutuksia. Rintamaveteraaniliitto 55 vuotta. Juhlajulkaisu*. Lisäksi perehdyin kansallisen veteraanipäivän historiaan Markku Honkasalon teoksen, *Sotiemme veteraanien päivä 1987—2007. Kansallinen veteraanipäivä 20 vuotta, avulla*. Kaikkia teoksia yhdistää se, että niitä käyttämällä pystyin rakentamaan tutkimukseni pohjatiedot veteraanityön eri vaiheista tutkimukseni aikarajausta varhaisemmalta ajalta. Teoksien avulla pystyin myös perehtymään veteraanien yleisen arvostuksen kehitykseen sotia seuranneiden vuosikymmenien aikana.

2. Miinanraivaajien järjestötoiminnan aloittaminen

Vuonna 1946 miinanraivaukseen samassa raivausosastossa osallistuneet turkulaiset miinanraivaajaveteraanit Poppe Karanko ja Kaino Honkanen lähestyivät elokuussa 1991 raivausaikaisia tovereitaan. Yhteydenoton pohjalta järjestettiin toukokuussa 1992 kokoontuminen, johon osallistui Karangon ja Honkasen kanssa samassa V-Raivausosastossa palvelleita miehiä. Miinanraivaajien keskuudessa oli aikanaan ollut toiminnassa Miinamiesveteraanit-niminen yhdistys. Se ei kuitenkaan koskaan rekisteröitynyt ja ajan kuluessa toiminta hiipui. Ensimmäisessä tapaamisessa toukokuussa 1992 miehet päättivät järjestää uuden tapaamisen, johon pyrittäisiin saamaan paikalle mahdollisimman monta raivaustyössä mukana ollutta. Koolle kutsuminen päätettiin hoitaa lehti-ilmoituksella.²⁸

SINÄ joka olit v. 1946 merimiinojen raivauksessa. Meidän on nyt vihdoin aika kokoontua keskustelemaan saadaksemme sotaveteraaniasiamme hoidettua. Aikaa ei ole nyt tuhjata. Yrittäkäämme yhdessä pohtia miten saamme asiaamme

---

²⁸ Pakola 2012, 93.

*myönteisen ratkaisun. Kokoontumistilat on varattu 5.8.1992 klo 16.00
Rakennusliiton tiloissa Uudenmaankatu 6a. TERVETULOA!²⁹*

Tästä lehti-ilmoituksesta varsinainen toiminta alkoi. Ilmoituksen laativat Veijo Paukkunen ja jo edellä mainittu Honkanen, jotka olivat jo raivausaikana toimineet yhdessä. Heistä molemmat olivat mukana Killan toiminnassa myös koko tutkimukseni aikarajauksen ajan. Erityisesti suuri rooli oli Honkasella. Hän toimi koko tutkimukseni aikarajauksen ajan Killan sihteerinä ja johtokunnan jäsenenä. Ilmoituksesta käy ilmi se, että toiminnan aloittamisen ja kokouksen järjestämisen motiivina on alusta asti ollut nimenomaan sotaveteraaniasian hoito, eikä esimerkiksi vanhojen kavereiden tapaaminen.³⁰

Sotaveteraaniasialla tarkoitettiin miinanraivaajien halua päästä rintamasotilastunnuksen piiriin. Käytännössä tämä olisi tarkoittanut pääsyä sotaveteraaneille tarkoitetun kuntoutuksen piiriin sekä kuukausittaista reilun 200 markan suuruista rintamalisää eläkkeeseen. Näitä tärkeämpää miinanraivaajille oli kuitenkin alusta alkaen periaate ja heidän tekemänsä työn arvon tunnustaminen, tämä käy ilmi alkuvuonna 1993 Turkulaisessa ilmestyneestä miinanraivaajia käsitelleestä lehtikirjoituksesta.³¹

Ilmoituksesta käy ilmi myös se, että asialla koetaan olevan kiire. Uskon tämän johtuvan siitä seikasta, että rintamasotilastunnuksia annettiin vain hakemuksesta ja haku aika päättyi 31.12.1994.³² En pysty varmuudella toteamaan asioiden välistä yhteyttä, koska asiasta ei mainita lähteissä mitään. On kuitenkin mielestäni todennäköistä, että noin kahden vuoden päässä hämmöttävä takaraja sai raivaajat liikkeelle kymmeniä vuosia raivauksen päättymisen jälkeen. Toki asiaan vaikutti varmasti myös se, että 1926-syntyneet olivat juuri 1990-luvun alussa tulleet eläkeikään, jolloin etuudet kuten eläkkeen rintamalisä tulivat ajankohtaisiksi. Välissä oli eletty kokonainen elämä ja juuri eläkeiän saavuttaneilla miehillä riitti varmasti aikaa ja tarmoa asiansa ajamiseen, enemmän kuin aiemmin.

---

²⁹ Killan arkisto, C: Pöytäkirjat, Ca:1, Kokouskutsu 5.8.1992. KA.

³⁰ Killan arkisto, C: Pöytäkirjat, Ca:1, Kokouskutsu 5.8.1992. KA.

³¹ Alpo Ketosen kokoelma: Turkulainen 24.2.1993. Forum Marinum arkisto.

³² Tamminen 1998, 5.

Ajoitukseen voi nähdä vaikuttavan myös samoihin aikoihin tapahtuneen veteraanien yleisen arvostuksen parantumisen. Puolustusvoimat on vuodesta 1986 jakanut tammenleivätunnusta, jota ovat oikeutettuja käyttämään kaikki rintamasotilas- tai rintamapalvelustunnuksen saaneet miehet ja naiset. Seuraavana vuonna 1987 ryhdyttiin valtioneuvoston päätöksellä viettämään vuotuista kansallista veteraanipäivää Lapin sodan päättymisen vuosipäivänä 27. huhtikuuta. Ensimmäisen veteraanipäivän pääjuhla vietettiin Lahdessa presidentti Mauno Koiviston läsnä ollessa. Vuonna 1991 valtiovalta tunnusti ensimmäisen kerran Lotta Svärdin tekemän työn arvostuksen.³³ Lisäksi miinanraivaajien toiminnan aloitusvuonna 1992 vietettiin Suomen itsenäisyyden 75-vuotisjuhlavuotta, jonka johdosta valtioneuvosto antoi kahdeksanosaisen periaatepäätöksen toimien käynnistämistä veteraanien aseman parantamiseksi. Toimiin liittyi muun muassa eläkkeiden korotuksia ja kuntoutukseen panostamista.³⁴ Yhteiskunnallisen ilmapiirin muuttuminen lisäsi veteraanisukupolven arvostusta myös kansalaisten keskuudessa.³⁵ Arvostuksen kasvun voi havaita 1980-luvun kuluessa veteraaneille myönnettyissä tunnustuksissa ja etuuksissa, joita eritellään myöhemmin.

Myös veteraaniasioiden ulkopolitiinen arkaluontoisuus väheni vuonna 1985 liennytyksmielisen Mihail Gorbatschovin noustua valtaan Neuvostoliitossa. Hänen johdossaan Neuvostoliitto myönsi Saksan kanssa tehdyn hyökkäämättömyyssopimuksen salaisen lisäpöytäkirjan olemassaolon sekä totuuden Mainilan laukauksista.³⁶ Aiemmin vaietuista asioista uskallettiin puhua avoimemmin.

Neuvostoliiton avoimempi suhtautuminen näkyi esimerkiksi suomalaisten ja neuvostoliittolaisten veteraanijärjestöjen yhteistyön lisääntymisenä sekä Neuvostoliiton suhtautumisessa kansainväliseen veteraanityöhön. Vuonna 1986 veteraaneista koostuva neuvostodelegaatio teki ensimmäisen vierailunsa Suomeen. Vuonna 1988 Neuvostoliitto liittyi Maailman Veteraanijärjestön jäseneksi Mainilassa pidetyssä kokouksessa. Molemmipuoliset vierailut jatkuivat säännöllisinä Neuvostoliiton olemassaolon viimeisten vuosien ajan. Sattuman kautta suomalaiset veteraanit olivat muun muassa ystävyysvierailulla Neuvostoliitossa vuonna 1991

---

³³ Juujärvi & Pessa & Salin 2009, 15, 30—31. Halla 2019, 27.

³⁴ Sulamaa 2007, 80.

³⁵ Honkasalo 2007, 65—66.

³⁶ Honkasalo 2007, 65—66, 132.

samanaikaisesti, kun maassa tapahtui Gennadi Janajevin johtama vallankaappausyritys. Neuvostoliiton muututtua Venäjäksi veteraanien yhteistyö tiivistyi entisestään.³⁷

Veteraanien asema ja edut eivät syntyneet sattuman kautta, vaan rintamamiestunnuksen omaavien veteraanien pitkäjänteisen järjestövaikuttamisen ja painostustoiminnan kautta. Ensimmäinen veteraanijärjestö perustettiin Suomeen jo vuonna 1940, kun talvisodassa vammautuneet sotainvalidit perustivat Sotainvalidien Veljesliiton. Vasta 1950-luvun loppupuoliskolla Suomeen perustettiin seuraavat veteraaniyhdistykset, jotka kuitenkin ajan henkeen liittyen olivat korostetusti huoltoyhdistyksiä, joiden tavoite oli auttaa puutteellisissa oloissa eläviä rintamamiehiä.³⁸

1960-luvulla Suomeen perustettiin kaksi vammautumattomien sotaveteraanien valtakunnallista liittoa; Suomen sotaveteraaniliitto sekä Rintamamiesveteraanien liitto.³⁹ Liitot toimivat itsenäisesti omia polkujaan pitkin, mutta kummankin tavoitteena oli veteraanien etujen ajaminen. Liitot järjestivät muun muassa tiedotustilaisuuksia sekä tapaamisia kansanedustajien ja ministereiden kanssa, keräsivät adresseja asiansa puolesta ja järjestivät tuhatpäisiä lähetystöjä ja marsseja asiansa näkyvyyden edistämiseksi etenkin 1960—80 luvuilla. Liittojen toiminnan vaikuttama valtioneuvosto antoi 1969 asetuksen rintamasotilastunnuksesta, vuonna 1971 tuli voimaan rintamasotilaselälaki, johon tehtiin liittojen toivomia parannuksia vuonna 1977. Vuonna 1982 voimaan tuli rintamaveteraanien varhaiseläkelaki. Vuonna 1986 ryhdyttiin maksamaan ylimääräistä rintamalisää kaikkein heikoimmassa taloudellisessa asemassa olleille veteraaneille. Vuonna 1987 aloitetun veteraanipäivän vieton aloite tuli niin ikään veteraaniliitoilta. Ja vielä vuonna 2000 voimaan tuli veteraanien vähimmäiseläke. Kaikissa saavutetuissa eduissa vaikuttavina tahoina toimivat valtakunnalliset veteraaniliitot.⁴⁰

Edellä mainitut toimet kohdistuivat miehiin. Sotatoimialueilla toimineet naiset saivat oman rintamapalvelustunnuksen vuonna 1978. Suomen sotaveteraaniliitto ja etenkin

---

³⁷ Toivio 2019, 59—63.

³⁸ Honkasalo 2007, 29, 46.

³⁹ Rintamamiesveteraanien liitto ry. vaihtoi vuonna 1999 nimensä Rintamaveteraaniliitto ry:ksi. Käytän tutkimuksessani kyseisestä liitosta nykyisin käytettävää nimitystä Rintamaveteraaniliitto.

⁴⁰ Tuomisto 2019, 9—22. Toivio 2019, 34, 40. Halla 2019, 27.

sen yhteydessä toiminut Suomen sotaveteraaniliiton naisjärjestö olivat mukana ajamassa asiaa. Naisjärjestön jäsenyyden edellytyksenä ei kuitenkaan ollut rintamapalvelustunnus, itse asiassa suurin osa naisjärjestön jäsenistä ei kuulunut tunnuksen piiriin vaan olivat esimerkiksi sotaveteraanien vaimoja ja sisaria. Erillinen rintamapalvelustunnuksen piiriin kuuluvien naisten valtakunnallinen järjestö Rintamanaisten liitto ry perustettiin vasta vuonna 1980.⁴¹

Veteraanien järjestötoiminnan ja aktiivisen kansalaisvaikuttamisen vaiheissa oli paljon samankaltaisuuksia miinanraivaajien tulevan toiminnan kanssa. Pidän mahdollisena, että miinanraivaajat ottivat toiminnassaan mallia rintamamiesten omana aikanaan käymästä etutaistelusta. Ainakin rintamamiesten toiminnasta pystyi vetämään johtopäätöksen, että järjestötoiminnalla oli mahdollista vaikuttaa jäsenistön etuihin ja asemaan.

Miinanraivaajien ensimmäinen varsinainen kokous järjestettiin siis elokuussa 1992 ja siihen osallistui 54 miinanraivaajaa.⁴² Toimintaan haluttiin saada mukaan jokainen miinanraivaukseen osallistunut mies. Tämä käy ilmi Turkulaisen 12.8.1992 ensimmäisestä kokouksesta julkaisemasta lyhyestä jutusta, jossa kaikkia raivaajia kehoitettiin ottamaan yhteyttä joko Honkaseen tai Poppe Karankoon.⁴³

Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin Poppe Karanko ja sihteeriksi Kaino Honkanen. Molemmat toimivat samassa tehtävässä kaikki tutkimukseni käsittelemät vuodet.⁴⁴ Karangolla oli myös yksittäisistä henkilöistä suurin rooli siinä, millaiseen lopputulokseen Killan toiminta lopulta johti. Hän toimi miinanraivaajien äänitorvena yli 20:n vuoden ajan ja ilman häntä miinanraivaajilla ei luultavasti olisi etuusia, jotka he lopulta saivat.⁴⁵

Honkanen ja Karanko olivat kummatkin 1926-syntyneitä turkulaisia, jotka osallistuivat miinanraivaukseen vuonna 1946. Molemmat miehet ovat jo kuolleet. Karanko oli koulutukseltaan rakennusmestari, mutta toimi suurimman osan työurastaan yrittäjänä perustamissaan rakennusalan yrityksissä. Työelämän lisäksi Karangon yritteliäisyys näkyi myös järjestötoiminnassa, jossa hän oli monessa mukana myös miinanraivaajien lisäksi.

---

⁴¹ Sulamaa 2017, 116-117, 123-124.

⁴² Pakola 2012, 93.

⁴³ Killan arkisto, C: Pöytäkirjat, Ca:1. Turkulaisen lehtikirjoitus kokouksesta 12.8.1992. KA.

⁴⁴ Killan arkisto, Bb:1. Ensimmäisen kokouksen pöytäkirja, 5.8.1992. KA.

⁴⁵ Pakola 2012, 6.

Karanko oli aktiivinen partiolainen ja oli Turun Metsänkävijöiden jäsen yli 70 vuoden ajan toimien monissa erilaisissa luottamustehtävissä.⁴⁶ Partion lisäksi Karangolle oli tärkeää toiminta Odd Fellow Samaria ry:ssä, johon hän kuului vuodesta 1969. Järjestön tarkoitus on auttaa apua tarvitsevia ikääntyviä veljeskunnan jäseniä.⁴⁷ Partion ja Odd Fellow Samarian lisäksi Karanko toimi monissa erilaisissa luottamustoimissa useissa erilaisissa järjestöissä ja yhdistyksissä, kuten Turun Vapaaehtoisessa pelastuspalvelussa, Punaissä Ristissä ja Yliopiston joulukatu-yhdistyksessä. Aktiivinen järjestötoiminta kartutti Karangolle laajan tuttavapiirin. Laajan tuttavapiirin luomaa verkostoa käytettiin myös miinanraivaajien asian hyväksi. Karanko kuoli vuonna 2017.⁴⁸

Kaino Honkanen toimi Karangon tavoin ainakin osan työurastaan yrittäjänä. Honkanen oli niin ikään mukana järjestötoiminnassa ainakin urheilun parissa. Honkanen oli vuonna 1944 voittamassa kaikkien aikojen ensimmäistä jalkapallon alle 18-vuotiaiden Suomen mestaruutta Turun Tovereissa. Sodan ja miinanraivauksen jälkeen Honkanen pelasi 1940-luvun lopussa Turun Weikkojen edustusjoukkueessa hyvällä menestyksellä. Turun Weikkojen kotisivujen historia osuudessa mainitaan Kaino Honkanen ja hänen nimensä yhteyteen on liitetty lisänimi ”Kingi”.⁴⁹ Honkasen vahva urheilutausta laajensi varmasti myös hänen tuttavapiiriään, josta saattoi Karangon tuttavapiirin tavoin olla hyötyä miinanraivaajien asiassa. Eva af Heurlinin haastattelu vahvisti näkemystäni siitä, että Honkanen oli miinanraivaajien toiminnassa ikään kuin Karangon oikea käsi. Hänen merkityksensä miinanraivaajien asialle oli suuri, mutta hän ei ollut hiljaisemmän luonteensa vuoksi yhtä paljon esillä miinanraivaajien asiassa kuin kiistattomana johtohahmona toiminut Karanko.⁵⁰

Toimihenkilöiden valinnan jälkeen miinanraivaajien ensimmäisessä kokouksessa käytiin itse asiaan ja alettiin keskustella rintamasotilastunnuksen hankkimisesta vuonna 1946 raivaukseen osallistuneille. Killan toiminnan alkaessa tavoite oli siis nimenomaan

---

⁴⁶ Turun Sanomat: Lasse Raitio, *Aina valmiina*, 5.4.2005.

<https://www.ts.fi/viihde/1074035721/AINA+VALMIINA> (luettu: 12.10.2020).

⁴⁷ Odd Fellow Samaria ry:n toiminta-ajatus: <https://oddfellowsamaria.org/toiminta-ajatus/> (luettu: 4.1.2021).

⁴⁸ Eva af Heurlinin haastattelu 16.10.2020. Eva af Heurlinin kokoelma: Poppe Karangon CV, Turun Sanomat: *Miinanraivaus jätti elämänmittaisen jäljen*, 18.6.2011.

⁴⁹ Turun Sanomat: Lasse Raitio, *Ennen mukaan otettiin oma pallo*, 27.9.2004.

<https://www.ts.fi/viihde/1073996378/Ennen+mukaan+otettiin+oma+pallo>, Turun Weikkojen historia: <https://www.turunweikot.fi/weikot/historia> (luettu 12.10.2020).

⁵⁰ Eva Af Heurlinin haastattelu 16.10.2020.

rintamasotilastunnuksen hankkiminen raivaajille. Erillinen miinanraivaajatunnus nousi esille vasta paljon myöhemmin. Keskustelun päätteeksi asian eteenpäin viemiseksi päätettiin perustaa erillinen toimikunta. Ensimmäiseen toimikuntaan tulivat Karangon ja Honkasen lisäksi valituksi Alpo Ketonen, Eero Laurikko, Alpo Moisio ja Veijo Paukkunen. Kaikki toimikunnan jäsenet olivat 1926-syntyneitä, kesällä 1946 miinanraivaukseen osallistuneita varusmiehiä.⁵¹ Toimikunnasta tuli se varsinainen toimiva elin Killan sisällä, joka ajoi asiaa kaikkien raivaajien puolesta. Toimikunnan kokoonpano eli hieman vuosien varrella, mutta osa miehistä oli mukana toimikunnassa koko kahdeksan vuoden ajan. Tämä käy ilmi alla olevasta taulukosta. Toimikunnasta käytetään lähteissä nimitystä johtokunta, jota käytän tutkimuksessa tästä eteenpäin.

Taulukko 1. Miinanraivaajakilta ry:n johtokunnan kokoonpano 1992-2000⁵²

Nimi	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Poppe Karanko	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kaino Honkanen	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Alpo Ketonen	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Eero Laurikko	X	X	X	X	X	X	X	X	
Alpo Moisio	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Veijo Paukkunen	X	X	X						
Timo Tähtinen			X						
Kaarlo Uusitalo				X	X	X	X	X	X
Kauno Lehtinen				X	X	X	X	X	X
Erik Erwes						V	X	X	
Unto Mäkinen									X

X= Johtokunnan jäsen, V= Varalla

⁵¹ Killan arkisto, Bb:1, Ensimmäisen kokouksen pöytäkirja, 5.8.1992. KA.

⁵² Killan arkisto, Bb:1, Ensimmäisen kokouksen pöytäkirja, 5.8.1992., C Pöytäkirjat, Cc:1. Vuosikokousten pöytäkirjat 1994-2000. KA.

3. Rintamasotilastunnus

3.1 Toiminta poliittisia kanavia pitkin

Kaksi päivää valintansa jälkeen Miinanraivaajakillan johtokunta piti ensimmäisen kokouksensa Karangon toimistossa. Johtokunnan päättäväisyydestä, tarmosta ja luottamuksesta asiansa oikeellisuuteen kertoo se, että jo ensimmäisessä kokouksessaan johtokunta laati kirjeen puolustusministeri Elisabeth Rehnille.⁵³ Karanko ja Honkanen luovuttivat kirjeen Rehnille henkilökohtaisesti Hansatorilla Turussa paria viikkoa myöhemmin.⁵⁴ Kaksikon Karanko ja Honkanen mukaan Rehnille oli tullut kyyneleet silmiin kuullessaan heidän asiansa.⁵⁵

Puolustusministeri Rehn oli mielenkiintoinen valinta ensimmäiseksi yhteyshenkilöksi, koska miinanraivaajien ajama tunnusasia ei kuulunut puolustusministeriön alle. Yhteydenotto häneen avasi kuitenkin yhteyden hallitukseen. Noin kaksi vuotta puolustusministerinä toimiessaan Rehn oli jo aiemmin murtautunut vanhoja muureja ja ottanut kantaa vaikeina pidettyihin asioihin. Jo Rehnin puolustusministeriksi nimeäminen oli ollut muutos, sillä hänestä tuli länsimaiden ensimmäinen naispuolustusministeri. Hän oli myös tehnyt mahdolliseksi suomalaisten naisten osallistumisen vapaaehtoisina rauhanturvatehtäviin. Lisäksi hän oli ensimmäisenä valtiovallan edustajana puhunut Lotta-Svärdin ja asekatkijöiden arvostuksen puolesta ja ollut tärkeä tekijä näiden maineenpalautuksessa.⁵⁶ Miinanraivaajat toivoivat olevansa seuraava Rehnin esiin nostama ryhmä. Tämä käy ilmi Rehnille luovutetusta kirjeestä, jossa valintaa perusteltiin toteamalla tämän olevan tarmokas Suomen puolustusministeri ja samalla epäkohtien korjaaja.⁵⁷

Johtokunnan toinen kokous pidettiin marraskuun lopussa 1992. Kokouksien välissä johtokunta oli ollut ahkera. Karanko ja Honkanen olivat ehtineet tavata Rehnin toistamiseen sekä olemaan radiohaastattelussa Killan asian tiimoilta. Ministereistä

---

⁵³ Killan arkisto, C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan ensimmäisen kokouksen pöytäkirja, 7.8.1992. KA.

⁵⁴ Killan arkisto, C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan tekemä listaus vuoden 1992 tapahtumista. KA.

⁵⁵ Alpo Ketosen kokoelma: Turkulainen 24.2.1993. Forum marinum.

⁵⁶ Vesikallio 2014, 96, 136 ja 139–141.

⁵⁷ Pakola 2012, 95.

johtokunta oli ehtinyt tavata myös työministeri Ilkka Kanervan sekä sosiaali- ja terveysministeri Jorma HUUHTASEN, jolle oli luovutettu sama kirje kuin puolustusministeri Rehnille.⁵⁸ Karangolla ja Kanervalla oli henkilökohtainen tuttavasuhte, joka varmasti mahdollisti tapaamisen järjestämisen. Karangon ja Kanervan tuttavuus kävi ilmi Karangon tyttären haastattelussa.⁵⁹

Rehn korosti omissa muistelmissaan hallituksen voimakaksikon olleen luonnollisesti tärkeimpiä salkkuja hoitaneet pääministeri Esko Aho ja valtionvarainministeri Iiro Viinanen, joiden päätettyä ajaa jokin asia läpi oli vastaan vaikea asettua.⁶⁰ Miinanraivaajat eivät kuitenkaan ottaneet kumpaankaan heistä yhteyttä. Jälkikäteen katsottuna tätä olisi miinanraivaajien kannalta varmasti kannattanut yrittää. Tavoitetuista ministereistä HUUHTANEN oli kuitenkin muita tärkeämpi yhteyshenkilö, koska miinanraivaajien tunnusasia kuului hänen johtamansa ministeriön alle.

Johtokunta oli myös onnistunut hankkimaan ensimmäiset tukilausumat asialleen. Tukilausumiin oli saatu miinanraivaajien raivausaikaisten kouluttajien ja esimiesten allekirjoituksia, kenraali Jaakko Valtasen johdolla.⁶¹ Valtanen toimi puolustusvoimien palveluksessa käytännössä yhtä jaksoisesti vuosina 1939—1990. Vakinaisen palveluksensa hän aloitti luutnanttina miinanraivauksessa vuonna 1946. Pitkä palvelus huipentui puolustusvoiman komentajuuteen vuosina 1983—1990. Eläköityessään vuonna 1990 Valtanen oli viimeinen puolustusvoimien palveluksessa ollut upseeri, jolla oli univormussaan tammenlehvätunnus, jonka käyttöönottoa hän itse aikaan oli ollut esittämässä. Tunnuksen esittämisen lisäksi Valtanen on meritoitunut myös yleisemmin veteraanien aktiivisena puolestapuhujana.⁶² Valtanen oli siis miinanraivaajien kannalta merkittävä tukija. Tukilausumassaan hän kirjoitti:

Olen saanut selvityksen anomuksesta, jonka miinanraivaustehtävissä Suomenlahdella vuosina 1945-1948 olleet silloiset asevelvolliset ovat tehneet saadakseen rintamasotilastunnuksen. Osallistuin itse nuorena upseerina kyseiseen työhön Raivausosasto 5:ssä. Tiedän että tehtävä oli vaarallisuudestaan ja

---

⁵⁸ Killan arkisto, C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan toisen kokouksen pöytäkirja, 24.11.1992. KA.

⁵⁹ Eva af Heurlinin haastattelu 16.10.2020.

⁶⁰ Rehn 1998, 37.

⁶¹ Killan arkisto, C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan toisen kokouksen pöytäkirja, 24.11.1992. KA.

⁶² Airio & Suominen (toim.) 2018, 8, 207 ja 237—238.

rasittavuudestaan johtuen täysin rinnastettavissa sotatoimialueella suoritettuun miinanraivaustyöhön. Yhdyn Raivausosasto 5:n silloisten palvelustovereitteni lausuntoon siitä, että vuonna 1969 annettua asetusta tulisi täydentää siten, että miinanraivaustehtäviä merialueillamme suorittaneet kuuluisivat rintamasotilastunnukseen oikeutettujen joukkoon. Se olisi mielestäni oikeudenmukainen ratkaisu.”⁶³

Raivausaikaiset esimiehet olivat varmasti parhaita asiantuntijoita kertomaan olosuhteista, joihin miinanraivaajat varusmiehinä pakotettiin. Näillä sanoilla olisi siis voinut kuvitella olevan painoarvoa.

Kenties näistä sanoista innostuneena johtokunta lähestyi kirjeitse valtakunnallisia sotaveteraanijärjestöjä eli Suomen sotaveteraaniliittoa ja Rintamaveteraaniliittoa sekä näiden alle kuuluvia paikallisjärjestöjä. Liitoilta ja paikallisjärjestöiltä pyydettiin ensimmäisen kerran kannanottoa miinanraivaajien asiaan.⁶⁴ Sotaveteraaniliiton sekä rintamaveteraaniliiton keskusjärjestöjen kanta oli pääasiassa kielteinen.⁶⁵

Rintamaveteraaniliiton vastaus saapui johtokunnalle työministeri Ilkka Kanervan kautta. Siinä esitettiin lyhyenä kantana, että *Rintamasotilastunnuksesta ja siihen oikeutetuista annettu asetukset tulee säilyttää ennallaan. Täten rauhanaikaiseen miinanraivaukseen osallistuneille tunnusta ei voida myöntää.*⁶⁶ Tero Tuomisto kuitenkin kirjoittaa Rintamaveteraaniliiton 50-vuotis historiikissa liiton ottaneen myönteisen kannan miinanraivaajien tavoitteille.⁶⁷ Tuomiston toteamus on siten ristiriidassa miinaraivaajille vuonna 1992 saapuneen kirjeen kanssa. Tuomiston toteamus pitää paikkansa vasta miinanraivaajien myöhempien vaiheiden kohdalla, jolloin tavoitteena oli erillinen miinanraivaajatunnus. Miinanraivaajien alkuperäiseen tavoitteeseen rintamasotilastunnuksesta rintamaveteraaniliitto suhtautui kielteisesti, tätä Tuomisto ei kuitenkaan mainitse.

---

⁶³ Killan arkisto, F: Kirjeistö, Fb:2. Kenraali Jaakko Valtasen tukilausuma, 30.10.1992. KA.

⁶⁴ Killan arkisto, C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan tekemä listaus vuoden 1992 tapahtumista. KA.

⁶⁵ Pakola 2012, 95.

⁶⁶ Killan arkisto, F: Kirjeistö, Fb:1. Rintamamiesveteraaniliiton vastaus Killan kysymykseen 4.12.1992, työministeri Ilkka Kanervan lähettämänä 11.12.1992. KA.

⁶⁷ Tuomisto 2014, 215.

Suomen sotaveteraaniliitto oli samalla kannalla, mutta perusteli kantaansa huomattavasti laajemmin. Liiton puheenjohtajan Simo Kärävän perustelut liittyvät tapahtumasarjaan vuosina 1987—1990. Hallitus antoi esityksen eduskunnalle vuonna 1987 laiksi rintamasotilaseläkelain muuttamiseksi siten, että sotavuosina 1939—1945 linnoitustöissä toimineet työvelvolliset saatettaisiin rintamasotilaseläkelain piiriin. Hallituksen esityksessä todettiin myös, että on olemassa myös muita ryhmiä, jotka ovat jääneet etuuksien ulkopuolelle. Yhtenä tällaisena ryhmänä mainittiin jo tuolloin miinanraivaajat, vaikkei esitys suoraan heitä koskenutkaan.⁶⁸ Tämän esityksen pohjalta perustettiin Rintamaveteraanitunnusten työryhmä, joka jätti mietintönsä lokakuussa 1990. Työryhmä päätyi sille kannalle, että uusia ryhmiä ei ole tarpeellista saattaa rintamaveteraanien erityisuuksien piiriin. Vastustuksesta huolimatta liitot kertovat arvostavansa miinanraivaajien tekemää työtä, mutta toteavat, että asia ei liity heihin, sillä he edustavat talvi-, jatko- ja Lapin sotaan osallistuneita miehiä ja naisia. Puheenjohtaja Kärävä totesi kuitenkin vastauksensa lopussa, että jonkin muun kuin rintamasotilastunnuksen myöntämistä voisi mahdollisesti selvittää.⁶⁹

Valtakunnalliset liitot vastustivat järjestelmällisesti miinanraivaajien hyväksymistä rintamasotilastunnuksen alle tästä ensimmäisestä yhteydenotosta alkaen. Muita mahdollisuuksia ei kuitenkaan suljettu pois. Tälle Kärävän helmikuussa 1993 esiin tuomalle pohjalle alkoi myöhemmin rakentua ajatus erillisestä miinanraivaajatunnuksesta.

Pienemmiltä paikallisjärjestöiltä johtokunta sai myönteisempiä vastauksia. Muun muassa Vehmaan Sotaveteraanit ry, Rauman seudun sotaveteraanit ry, Turun sotaveteraanit ry, Rintamamiesveteraanien Varsinais-Suomen piiriyhdistys ry, Vakka-Suomen sotaveteraanit ry sekä Pirkanmaan sotaveteraanipiiri ry olivat valtakunnallisista liitoista poiketen sitä mieltä, että miinanraivaus oli vaarallisuudessaan täysin rinnastettavissa rintamalla oloon ja esittävät siksi puoltonsa miinanraivaajien asialle. Toki osa paikallisjärjestöistä ilmoitti killalle tukevansa valtakunnallisten liittojen näkemystä asiaan tai kieltäytyivät ottamasta kantaa.⁷⁰ Paikallis- ja piiritason

---

⁶⁸ Hallituksen esitys 100/1987 (<https://www.edilex.fi/he/fi19870100.pdf> luettu: 21.2.2020).

⁶⁹ Killan arkisto, F: Kirjeistö, Fb:2. Simo Kärävän kirje Killalle, 13.2.1993. KA.

⁷⁰ Killan arkisto, F: Kirjeistö, Fb:2. Paikallisjärjestöjen kirjeitä Killalle alkuvuodesta 1993. KA.

organisaatioilla ei ollut halustaan huolimatta mahdollisuutta puoltaa asiaa ylimmän tason vastustuksen johdosta.⁷¹

Ensimmäinen yhteydenottokierros kertoi kaiken siitä, mitä johtokunnan tulevaisuus tuli pitämään sisällään. Kaikki tuntuivat arvostavan miinanraivaajien tekemää työtä ja ymmärsivät kuinka vaarallista ja tärkeää isänmaan eteen tehtyä työtä se oli ollut. Seuraavaksi kuitenkin pahoitellen todettiin tämän vaarallisen ja arvokkaan isänmaallisen työn tapahtuneen väärään aikaan, jonka johdosta miinanraivaajia ei voitu kelpuuttaa rintamamiestunnuksen alle. Paikallisjärjestöiltä saadut puollot lämmittivät varmasti johtokunnan jäsenten sydämiä, mutta hekin ymmärsivät varmasti alusta alkaen sen, ettei niillä juuri ollut painoarvoa. Kiltta olisi tarvinnut puolelleen valtakunnalliset liitot, joiden sananvalta oli rintamamiestunnuksen liittyvissä asioissa suuri. Poliittisetkaan tahot eivät tuntuneet haluavan toimia niiden tahtoa vastaan. Valtakunnallisilta liitoilta saadut negatiiviset vastaukset olivat ensimmäinen johtokunnan kokema merkittävä vastoinkäyminen.

Johtokunta ei tästä vastoinkäymisestä kuitenkaan lannistunut, vaan aloitti valmistautumisen eduskuntatalolle marraskuun lopulle sovittuun kokoukseen ministerien Rehn, HUUHTANEN ja Kanerva kanssa.⁷² Kanerva esiintyi miinanraivaajien asiaa käsitelleissä tapaamisissa tiuhaan, etenkin toiminnan ensimmäisinä vuosina. Mielenkiintoista asiassa on se, että Kanerva toimi Esko Ahon hallituksessa työministerinä, jonka alaan ei kuulu rintamasotilastunnuksen määräytymisperusta. Pidän tästä syystä Kanervan läsnäolon syynä hänen ja Karangon välistä tuttavuussuhdetta, jonka vuoksi Kanerva on tahtonut olla keskusteluissa mukana tuttavansa apuna.

Yleisesti johtokunnan toiminnan periksiantamattomuus sekä jatkuva aktiivisuus ovat mielestäni omiaan kertomaan siitä, että johtokunnan jäsenet, erityisesti Karanko ja Honkanen, olivat asiassa äärimmäisen tosissaan alusta alkaen. Hiljattain eläkeiän saavuttaneilla miehillä oli runsaammin vapaa-aikaa ja he olivat valmiit uhraamaan suuren osan siitä miinanraivaajien asian hyväksi.

---

⁷¹ Pakola 2012, 95.

⁷² Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 24.11.1992. KA.

Johtokunnan työtahti ei hidastunut myöskään loppuvuonna 1992. Johtokunta sekä miehille tuttu miinanraivaajaveteraani Timo Tähtinen tapasivat eduskunnassa ministerit Kanervan, Rehnin ja Huuhtasen sekä yhden kansanedustajan jokaisesta puolueesta Varsinais-Suomen vaalipiiristä. Nimenomaan Varsinais-Suomen vaalipiirin kansanedustajat valikoituivat kokoukseen luultavasti, koska johtokunnan kotipaikka oli Turku ja juuri heihin oli siksi luonnollisinta olla yhteydessä. Ministerit kertoivat, että asiassa ei ole kyse rahasta vaan tasapuolisuudesta. Moni muukin sotatoimialueella ollut taho, kuten veturinkuljettajat ja sairaanhoitajat, hakivat itselleen etuja. Mikäli kaikille myönnettäisiin samat edut, niin olisi asiasta valtiolle taloudellisia seurauksia. Keskustelujen pohjalta johtokunnalle kuitenkin luvattiin, että asian tiimoilta perustettaisiin ministerityöryhmä.⁷³

Saman tiedon vahvisti myös Huuhtanen Ilta-Sanomissa 28.11.1992 samalla korostaen, että mihinkään ei oltu sitouduttu. Huuhtanen kertoi tarkemmin kyseessä olevasta rajausongelmasta, joka hänen mukaansa johti juurensa vuoden 1990 työryhmän rajaukseen rintamasotilastunnuksesta. Seuraavaksi Huuhtasen mukaan tuli aloittaa keskustelut siitä, tuliko tunnuksen laajentaminen kysymykseen vai ei.⁷⁴ Tämä oli ensimmäinen selvä viite siitä, että johtokunnan toiminnalla todella oli merkitystä. Heidän ansiostaan raivaajien asia sai huomiota sekä ainakin näennäistä kiinnostusta valtakunnan poliittiselta johdolta. Ilman johtokunnan toimintaa ei tällaisia keskusteluja luultavasti oltaisi koskaan käyty ja ensimmäiset askeleet asian tiimoilta olisivat jääneet ottamatta.

Politikkojen lisäksi Karanko ja Honkanen tapasivat loppuvuodesta 1992 myös jalkaväenkenraali Adolf Ehnroothin. Tapaamisen järjestelyä helpottivat henkilökohtaiset verkostot. Karangon tytär Eva af Heurlin toimi Ehnroothin fysioterapeuttina 20 vuoden ajan hoitaen tätä kaksi kertaa viikossa, tämä helpotti jalkaväenkenraalin puheille pääsyä.⁷⁵

Tapaamisen tarkoitus oli tiedustella Ehnroothin mielipidettä miinanraivaajien tunnusasiasta. Ehnroothin mielipide oli kaksikon kertoman mukaan erittäin myönteinen

---

⁷³Killan arkisto, C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan tekemä listaus vuoden 1992 tapahtumista. KA., Pakola 2012, 95.

⁷⁴ Forum Marinum, Alpo Ketosen kokoelma. Ilta-Sanomien, 28.11.1992.

⁷⁵ Eva Af Heurlinin haastattelu, 16.10.2020.

ja hän lupasi allekirjoittaa tukilausunnon. Tukilausunto oli johtokunnan mielestä hyvä. Johtokunnan kokouksessa käydystä keskustelusta käy ilmi, että juuri Ehnroothin kannatus asialle merkitsi johtokunnalle todella paljon, ehkä jopa enemmän kuin kenenkään muun.⁷⁶ Tämä johtune siitä, että he ymmärsivät jalkaväenkenraalin sanan painoarvon tämän tyyppisessä asiassa, kun oltiin uudelleen määrittelemässä rajaa sille, ketkä lasketaan rintamaveteraaneiksi. Toisaalta arvostus johtui varmaankin osin myös johtokunnan jäsenten suuresta henkilökohtaisesta arvostuksesta Ehnroothia kohtaan.

Johtokunnan vuosi 1993 käynnistyi hyvin samanlaisissa merkeissä kuin edellinen oli päättynyt. Karangon ja Honkasen antamien haastattelun vuoksi miinanraivaajien asiaa tuotiin esille Turun Sanomissa sekä Turkulaisessa.⁷⁷ Jälkimmäinen kirjoitti miinanraivaajien asiasta otsikolla: *He hakevat vain PIENTÄ LEIMAA papereihin*. Juttu itsessään oli aivan yhtä subjektiivinen kuin otsikko. Se kertoo miinanraivaajien työstä raivausaikana sekä asemasta väliinputoajina tunnusasiassa. Kaksikko korosti jutussa, että he eivät olleet liikkeellä rahan, eli reilun 200 markan kuukausittaisen rintamaeläkkeen, vaan periaatteen vuoksi.⁷⁸

Johtokunnan alkuvuoden 1993 kokouksissa päätettiin tehostaa vaikuttajiin ja muihin mukana oleviin tahoihin suuntautuvaa yhteydenpitoa.⁷⁹ Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että päätettiin muun muassa tavata jälleen ministeri Kanerva asian tiimoilta.⁸⁰ Karangon tuttavien Kanervan kanssa pidettyjen tapaamisten sisällöstä ei mainita lähteissä. Kanervan työministerin salkulla ei ollut suoraa vaikutusvaltaa miinanraivaajien asiaan. Tulkiten tapaamisten motiivina olleen sen, että Kanerva oli ministereistä Karangolle ja miinanraivaajille helpoimmin saavutettavissa tuttavuudesta johtuen. Karangon ja miinanraivaajien toiveissa oli varmasti se, että Kanerva voisi tapaamisten jälkeen viedä viestiä eteenpäin asiasta vastaaville ministereille.

Samanaikaisesti johtokunta päätti myös hankkia kolmannen kenraalin, tällä kertaa kenraali Väinö Valveen tukilausuma.⁸¹ Valve oli viimeinen elossa ollut jääkäri, joka toimi

---

⁷⁶ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Ca:1. Karangon ja Honkasen kertomus tapaamisesta Ehnroothin kanssa 30.12.1992. KA.

⁷⁷ Killan arkisto, C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan tekemä listaus vuosien 1992 ja 1993 tapahtumista. KA.

⁷⁸ Alpo Ketosen kokoelma: Turkulainen 24.2.1993. Forum marinum.

⁷⁹ Pakola 2012, 96.

⁸⁰ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 2.2.1993. KA.

⁸¹ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 2.2.1993. KA.

sota-aikana ensin merivoimien komentajana ja lopulta puolustusministerinä. Valve vastasi suostuvansa ilomielin ja lähetti lausunnon puolustusministeri Rehnille.

Olen tietoinen hakemuksesta, jonka merimiinojen raivaustehtävissä vuosina 1945–1948 olleet silloiset asevelvolliset ovat tehneet saadakseen rintamasotilastunnuksen. Mielestäni raivaustyötä suorittaneet raivaajat kuuluvat ehdottomasti rintamasotilastunnukseen oikeutettujen joukkoon.⁸²

Johtokunta varmasti toivoi, että Valveen kaltaisen meriittilistan omaavan sotilaan sanalla olisi ollut positiivinen vaikutus myös valtakunnannallisten veteraaniliittojen näkemykseen asiasta. Näin ei kuitenkaan tapahtunut.

Johtokunnan kokouksissa miinanraivaajille päätettiin myös hankkia oma logo, joksi valittiin meressä kelluva merimiina. Lisäksi Karanko ja Honkanen toimittivat materiaalia maaherra Pirkko Työläjärven kautta Läänin veteraaniasiain neuvottelukunnalle.⁸³ Turun ja Porin lääninhallitus oli perustanut vuonna 1992 Lounais-Suomeen valtion aluehallinnon yhteydessä toimivan veteraaniasiain neuvottelukunnan. Sen tehtävänä oli seurata veteraaneja koskevien asioiden kehitystä ja toimia alueellaan viranomaisten ja veteraanijärjestöjen välisenä koordinaattorina.⁸⁴ Johtokunta jatkoi siis toimintaansa olemalla yhteydessä mahdollisimman moneen eri tahoon ja tuomalla asiaansa esille tiedotusvälineissä aina mahdollisuuden koittaessa.

Eduskunnassa alkoi tapahtua miinanraivaajien kannalta mielenkiintoisia asioita huhtikuussa 1993. Kansanedustaja Hannu Suhonen toi eduskuntaan lakialoitteen: *Ehdotus laiksi rintamasotilas-, rintamapalvelus- ja rintamatunnuksesta sekä ulkomaalaisen rintamasotilastunnuksesta.*⁸⁵ Killan arkiston mukaan Suhonen teki aloitteensa johtokunnan aloitteesta⁸⁶. Suhonen oli turkulainen kansanedustaja, joka edusti kyseisenä aikana Suomen maaseudun puoluetta. Suhosen CV:stä käy ilmi, että hän oli aktiivisesti mukana partio toiminnassa vuodesta 1966.⁸⁷ Pidän todennäköisenä, että aktiiviset pitkän linjan partiolaiset Karanko ja Suhonen ovat tunteneet toisensa.

---

⁸² Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2 Valveen Rehnille osoittama tukilausuma, 10.03.1993. KA.

⁸³ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 2.3.1993. KA.

⁸⁴ Lounais-Suomen veteraaniasiain neuvottelukunnan toiminnasta: www.avi.fi (luettu: 30.7.2020).

⁸⁵ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Suhosen 14.4.1993 esittämä lakialoite. KA.

⁸⁶ Killan arkisto, C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan tekemä listaus lakialoitteista. KA.

⁸⁷ Kansanedustaja Hannu Suhosen CV: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/400.aspx> (luettu: 8.12.2020).

Tämä on esimerkki siitä, miten Karangon laajaa tuttavaverkostoa käytettiin miinanraivaajien asian hyväksi. Karangon suhteiden avulla onnistuttiin luomaan suora yhteys hallituksen lisäksi myös eduskuntaan.

Käytännössä Suhosen aloite olisi muuttanut lakia siten, että kaikkia sotaan tavalla tai toisella osallistuneita olisi kohdeltu tasapuolisesti katsomatta palvelusaikaan tai palveluspaikkaan vaan sen sijaan tehtävään ja kaikki olisivat saaneet samat edut ja oikeudet. Suhosen aloite olisi hänen mukaansa korjannut vallinneen tilanteen epäkohtia. Yhtenä tällaisena hän piti 1925- ja 1926-syntyneiden koulutuskeskuksissa palvelleiden miesten aseman. Kyseiset miehet olivat palvelleet Suhosen mukaan usein samoissa tehtävissä kuin rintamapalvelutunnuksen piiriin kuuluneet naiset, mutta heidät oli sukupuolensa vuoksi jätetty kaikkien tunnusten ulkopuolelle.⁸⁸

Miinanraivaajien kannalta Suhosen aloitteessa tärkeintä oli kuitenkin kohta, jossa sodanjälkeiseen miinanraivaukseen osallistuminen olisi lisätty rintamasotilastunnuksen piiriin oikeuttavien tehtävien piiriin.⁸⁹ Lakialoite oli siis täysin linjassa miinanraivaajien tavoitteiden kanssa, joka tukee johtokunnan lähteisiin jättämää väitettä, että aloite olisi tehty heidän aloitteestaan.

Suhonen toi eduskunnassa 14.4.1993 käyttämässään puheenvuorossa esille myös sen, että hän tiedosti rintamamiesjärjestöjen olleen hankalia tässä asiassa. Suhonen lausui kahden suuren järjestön periaatteen asiassa olleen, että *se on vain rintamamies, joka on ollut rajalla taikka katsonut vihollista silmästä silmään*. Hän myös toivoi puheenvuorossaan, että presidentti Koivisto itse rintamamiehenä ottaisi asiassa ohjat ja linjaisi kaikkien aloitteessa mainittujen kuuluvan rintamamiestunnuksen piiriin. Aloitteen taloudellista puolta Suhonen kommentoi sanomalla sen olevan *valtionaloudellisesti aivan mitäänsanomaton*.⁹⁰

Suhosen lakialoitteensa puolesta pitämä puheenvuoro kertoo vaikutusvallasta, jota kahdella suurimmalla veteraanijärjestöllä veteraaniasioissa oli. Suhonen ei tuntunut näkevän aloitteensa tiellä olleen mitään muuta estettä kuin kaksi suurta veteraanijärjestöä. Miinanraivaajien johtokunnan ajamaan asiaan ja myös muihin sen

---

⁸⁸ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Suhosen 14.4.1993 esittämä lakialoite. KA.

⁸⁹ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Suhosen 14.4.1993 esittämä lakialoite. KA.

⁹⁰ Killan arkisto, F: Kirjeistö, Fb:2. Suhosen litteroitu puheenvuoro eduskunnassa 14.4.1993. KA.

suuntaisiin muutoksiin olisi varmasti löytynyt poliittista tahtoa ja haluja muiltakin kuin Suhoselta. Veteraanijärjestöjen edustama kanta kuitenkin voitti ja lakialoite ei edennyt lainsäädännöksi. Samoin kävi lukuisille muille tutkimukseni käsittelemänä aikana tehdyille samansuuntaisille aloitteille, joita käsitellään tutkimuksessa myöhemmin.

Vastapainona täytyy kuitenkin myös tiedostaa tilanteen laajempi kuva. Suhosen aloite ei suinkaan ollut ainoa eduskunnassa vuonna 1993 esitetty lakialoite. Kokonaisuudessaan eduskunnassa pantiin vireille tuona vuonna 179 lakialoitetta. On myös tiedostettava, että on hyvin harvinaista, että kansanedustajan jättämä lakialoite johtaisi uuteen lakiin. Sodan jälkeisenä aikana vain noin 1% uusista laeista on säädetty kansanedustajan aloitteen pohjalta.⁹¹ Suomen poliittisen kulttuurin voi siis nähdä olleen Suhosen aloitteen tiellä. Laki-aloitteen lahoja etenemismahdollisuuksia vaikeutti entisestään vielä se, että Suhonen oli oppositiopuolueen kansanedustaja, sekä vallinnut lama-aika. Vaikka Suhosen mielestä aloite olikin valtiontalouden kannalta mitäänsanomaton, on pakko suuremmissa kuvassa ymmärtää, että leikkausten aikana valtiolla ei liiaksi ollut rahaa jaettavana uusille edunsaajille. Suhosen esiin nostaman veteraanijärjestöjen vastustuksen voi nähdä hankaloittaneen lakialoitteen mahdollisuuksia entisestään, mutta todelliset syyt sen huonolle menestykselle löytyvät yllä mainituista Suomen poliittiseen kulttuuriin liittyvistä seikoista sekä lamasta. Johtokunnan lähteisiinsä kirjaaman luottavaisuuden perusteella en usko heidän ainakaan täysin tiedostaneen tilanteensa todellista vaikeutta.

Noin kuukausi Suhosen aloitteen jälkeen kansanedustaja Ensio Laine esitti eduskunnassa suullisen kysymyksen hallitukselle miinanraivaajien asiasta ja nosti asian uudelleen esille. Laine tiesi puheenvuorossa asiaa pohditun ministeriötasolla ja kysyi: *Onko hallituksen tarkoituksena lähiaikoina päättää rintamasotilastunnuksen myöntämisestä sodan jälkeen Suomenlahdella ja Itämerellä miinanraivaustöihin osallistuneille?*⁹²

Ensio Laine on turkulainen poliitikko, joka toimi kansanedustajana yhtä jaksoisesti vuosina 1968—1995, viimeisenä puolueenaan Vasemmistoliitto. Kansanedustajuuden lisäksi vuonna 1927 syntynyt Laine toimi 1950-luvusta aina vuosituhannen vaihteeseen

---

⁹¹ Wiberg 2006, 165 ja 175.

⁹² Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Laineen litteroitu suullinen kysymys eduskunnassa 11.5.1993. KA.

lukuisissa eri järjestöissä ja luottamustehtävissä.⁹³ Johtokunnan jäsenet olivat vuoden Lainetta vanhempia ja kotoisin samalta paikkakunnalta. Mahtoikohan joku johtokunnan jäsenistä tuntea Laineen henkilökohtaisesti?

Yhtenä mahdollisena yhtymäkohtana johtokunnan ja Laineen välillä pidän urheilua, johon hänellä oli vahvat siteet, etenkin työväen seurojen ja liiton puolella. Laine toimi muun muassa Työväen urheiluliiton Varsinais-Suomen piirin toiminnanjohtajana vuosina 1959–1968 ja kuului samoihin aikoihin sekä Turun kaupungin että Turun ja Porin läänin urheilulautakuntaan. Myöhemmin hän kuului myös Työväen urheiluliiton liittotoimikuntaan sekä Suomen Olympiakomitean valtuuskuntaan.⁹⁴ Johtokunnan jäsenistä vahvan urheilutaustan omasi ainakin Honkanen, joka oli edustanut jalkapallossa menestyksekkäästi nimenomaan turkulaisia työväenseuroja Turun Tovereita ja Turun Weikkoja. Pidän mahdollisena sitä, että Laineen ja Honkasen tiet olivat urheilupiireissä kohdanneet, tämä kertoisi henkilökohtaisten suhteiden käytöstä miinanraivaajien asian hyväksi myös muiden kuin Karangon toimesta.

Yhteydenottoja Laineen ja johtokunnan välillä on joka tapauksessa varmasti ollut. Uskallan väittää Laineen hallitukselle esitetyn kysymyksen motiivina olleen ainakin osittain kannustavat kehotukset johtokunnan suunnalta, vaikkei tästä lähteissä mainitakaan. Johtokunnan yhteyksistä Laineeseen on nähtävissä paljon samankaltaisuuksia kuin yhteyksissä kansanedustaja Hannu Suhoseen.

Toukokuun kokouksessaan johtokunta sai hyviä uutisia. Johtokunnan jäsen Alpo Ketonen oli onnistunut järjestämään itselleen tapaamisen tasavallan presidentin Mauno Koiviston kanssa lentopallo-otteluun.⁹⁵ Tapaamisen järjestelyistä ei mainita lähteissä, mutta ilmeisesti Ketonen oli järjestänyt tapaamisen itse. Suoraa verkostoa Ketosen ja Koiviston välille en pysty rakentamaan, mutta löyhän mahdollisuuden pystyn esittämään. Ketosta haastateltiin Turun Sanomissa vuonna 2005. Haastattelussa kerrotaan Ketosen urasta pelastussukeltajana. Siinä kuitenkin myös mainitaan Ketosen

---

⁹³ Kansanedustaja Ensio Laineen CV: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/156.aspx> (luettu: 8.12.2020).

⁹⁴ Kansanedustaja Ensio Laineen CV: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/156.aspx> (luettu: 8.12.2020).

⁹⁵ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 13.5.1993. KA.

olleen ”urheilumies”.⁹⁶ Koivisto oli johtokunnan miesten, kuten Ketosen tapaan kotoisin Turusta ja 1923-syntyneenä näitä kolme vuotta vanhempi. Koivisto tiedettiin myös yleisesti kovaksi urheilumieheksi, etenkin lentopallon parissa. Voisiko urheilu olla taas kytköksenä johtokunnan ja vaikutusvaltaisten tahojen välillä, tässä tapauksessa Ketosen ja Koiviston suhteen? Pidän melko varmana sitä, että jonkinlainen kytkös miesten välillä on ollut, sillä tuskin presidentin puheille olisi muuten päässyt.

Ketosen ja Koiviston keskustelu onnistui johtokunnan kannalta hyvin, sillä presidentti suostui kuuntelemaan miinanraivaajia asian tiimoilta ja ottamaan materiaalia heiltä vastaan.⁹⁷ Tämä oli miinanraivaajien kannalta merkittävä tapahtuma, sillä nyt johtokunta oli saanut yhteyden eduskunnan ja hallituksen lisäksi myös presidenttiin. Heillä oli uusi taho, jonka puoleen kääntyä.

Johtokunta oli seuraavaksi ahkerasti yhteydessä kaikkiin kolmeen tahoon. He hankkivat uusia tukilausumia, muun muassa professoreilta, ja toimittivat näitä sekä vanhoja tukilausumia eteenpäin kansanedustajille, ministereille sekä presidentin kansliaan.⁹⁸

Uusista tukilausumista maininnan arvoinen on Helsingin yliopiston oikeustieteen professorin Hannu Klamin tukilausuma. Klami perusteli omassa tukilausumassaan lainoppineen silmin, miksi asetus rintamasotilastunnuksesta oli epäjohdonmukainen etenkin miinanraivaajien osalta.⁹⁹

*Katson, että rintamasotilastunnuksen epääminen vuoden 1946 raivaustoimiin osallistuneilta asevelvollisilta on epäjohdonmukaista, kun otetaan huomioon, että miinanraivauksen luonne ja vaarallisuus oli oleellisesti samanlaista kuin varsinaisten sotatoimien aikana. Jonkinasteinen epäjohdonmukaisuus on siinäkin, että naisten osalta rintamapalvelustunnuksen saaminen on kytketty selkeästi lievempiin edellytyksiin kuin miesten. Miinanraivausta suorittaneet asevelvolliset on rinnastettava rintamasotilaisiin.*¹⁰⁰

---

⁹⁶ Turun Sanomat: Aki Puupponen, *Tauno Kantonen oli Turun ensimmäinen pelastussukeltaja*, 2.6.2005. <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/1074048189/Tauno+Kantonen+oli+Turun+ensimmainen+pelastussukeltaja> (luettu: 8.12.2020.).

⁹⁷ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 13.5.1993. KA.

⁹⁸ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan tekemä listaus vuoden 1993 tapahtumista. KA.

⁹⁹ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Klamin tukilausuma 28.7.1993. KA.

¹⁰⁰ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Klamin tukilausuma 28.7.1993. KA.

Klami toteaa lausunnossaan miinanraivaajien tulleen kohdelluksi lain ja asetuksen taholta epä johdonmukaisesti. Klamin perusteisiin on mielestäni helppo yhtyä. Miinanraivaaminen on yhtä vaarallista niin sodan kuin rauhan aikana, eikä sukupuoli saisi vaikuttaa etuuksien myöntämisen perusteisiin. Sukupuolisidonnaisuuteenhan tarttui jo aiemmin myös Hannu Suhonen tekemässään aloitteessa. Klami ei kuitenkaan ota kantaa sodanaikaisuuteen määräämisperusteena, joka oli asiaa vastustaneiden veteraanijärjestöjen tärkein argumentti.

Johtokunta toimitti Klamin lausunnon presidentin kansliaan sekä sosiaali- ja terveysministeri Huuhtaselle ja pyysi kannanottoa asiaan.¹⁰¹ Yhteydenottojen aktiivisuudesta voi päätellä johtokunnan päättäneen, että asian ei annettaisi unohtua vaan sitä pidettäisiin koko ajan pinnalla. Tämä oli tietysti miinanraivaajien edun mukaista. Samalla jatkuvat yhteydenotot ja lobbaus saattoivat myös aiheuttaa ärtymystä esimerkiksi hallituksessa, erityisesti keskiössä olleessa sosiaali- ja terveysministeri Huuhtasessa. Jälkikäteen voi vain arvailla, oliko johtokunnan valitsema aggressiivinen linja loppujen lopuksi kannattava? Vai olisiko tilalle kannattanut valita hieman pehmeämpi linja?

Ensimmäisenä vastaus kyselyyn saapui presidentin kansliasta. Presidentin kanslia ei ottanut asiaan kantaa, mutta viittasi hyväksyvänsä sosiaali- ja terveysministeriön asian tiimoilta tasavallan presidentille osoittaman lausunnon perustelut ja lopputuloksen.¹⁰² Lausunnossa viitattiin vuoden 1990 rintamaveteraanitunnusten selvitystyöryhmään. Työryhmä mainitsi miinanraivaajien sodan jälkeen tekemän työn olleen arvokasta ja vaarallista. Se ei kuitenkaan pitänyt mahdollisena miinanraivaajien siirtämistä veteraanietuuksien piiriin, kuten ei minkään muunkaan väljennyksen tekemistä voimassaolevaan asetukseen. Perusteluina mainittiin ongelma siitä, että raivaus tapahtui rauhanaikana. Työryhmällä oli tarjota myös kaksi vieraampaa argumenttia. Työryhmä nosti miinanraivaajien kohdalla uutena ongelmana esiin sen, että osa raivaukseen osallistuneista oli työsuhteeseen pestattuja siviilejä, jotka siis saivat raivaamisesta palkkaa. Toinen uusi argumentti oli se, että raivausaikana haavoittuneet

---

¹⁰¹ Killan arkisto, C Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan tekemä listaus vuoden 1993 tapahtumista. KA.

¹⁰² Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Presidentin kanslian vastaus johtokunnalle 30.7. KA.

oli jo luettu sotilasvammalain piiriin.¹⁰³ Sotilasvammalain mukaan suoritetaan korvausta asevelvolliselle, jota palveluksesta aiheutuen on kohdannut sairaus tai ruumiinvamma. Lakia sovelletaan edelleen asevelvollisten palveluksesta aiheutuneiden sairauksien tai vammojen yhteydessä.¹⁰⁴ Lain soveltaminen sodanjälkeisen miinanraivauksen yhteydessä ei siis millään tavoin kytkenyt sitä sotatoimiin.

Rauhanaikaan vetoaminen oli argumenttina yksiselitteinen ja sotilasvammalakiin vetoaminenkin perusteltavissa. Kolmas palkkaukseen liittyvä argumentti oli kuitenkin kyseenalaistettavissa. Osa miinanraivaukseen osallistuneista oli saanut työstä palkkaa, tämä koski kantahenkilöstöä sekä tehtävään erikseen pestattuja siviilejä.¹⁰⁵ Näiden henkilöiden tilanne ei kuitenkaan ollut ongelmallinen, sillä heistä ainakin valtaosa oli jo ehtinyt osallistua varsinaisiin sotatoimiin ja he olivat näin jo valmiiksi oikeutettuja rintamamiestunnukseen. Johtokunnan asia tuli argumentissa tavallaan ohitetuksi. Johtokunta ei alun perinkään ollut näiden henkilöiden asialla, vaan miinanraivaukseen osallistuneiden varusmiesten asialla, jotka oli varusmiesaikana määrätty tehtävään, eivätkä he saaneet siitä palkkaa. Työryhmä asetti varusmiehet samaan ryhmään muiden miinanraivaukseen osallistuneiden henkilöiden kanssa. Todellisuudessa varusmiehet eivät kuitenkaan kuuluneet tähän samaan ryhmään.

Elokuussa johtokunta sai suoran vastauksen myös ministeri Huuhtaselta, joka oli yllä mainitun kanssa samoilla linjoilla. Huuhtanen kirjoitti, että miinanraivaajille ei voitu myöntää tunnusta rauhan aikana tapahtuneesta palveluksesta. Jos näin oltaisiin toimittu, olisivat myös muiden vastaavassa asemassa olevien ryhmien vaatimukset koventuneet. Tunnusten piiriin olisi tällöin Huuhtasen mukaan pitänyt päästää myös monta muuta ryhmää. Yhtenä tällaisena ryhmänä Huuhtanen mainitsi sodan aikana kauppalaivastossa palvelleet merimiehet. Huuhtasen kirjeessä nousi esille myös tuttu taho, kun hän toteaa, että veteraanijärjestöt ovat vastustaneet veteraanitunnusten myöntämisen perusteiden väljentämistä. Kirjeensä loppuun Huuhtanen tiivisti kysymyksen olevan valtioneuvoston kannalta monitahoinen ongelma, jossa piti ottaa huomioon sekä tunnusten myöntämisen alkuperäinen tarkoitus että yhteiskunnan

---

¹⁰³ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto presidentin kanslialle 10.6.1993. KA.

¹⁰⁴ Sotilasvammalaki 28.5.1948/404: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1948/19480404> (luettu: 28.8.20).

¹⁰⁵ Erwes & Joutsenniemi 2004, 6-7.

niukkenevat resurssit.¹⁰⁶ Ensimmäisessä perusteessa voi nähdä viitteitä veteraanijärjestöjen vastustavaa kantaa puolustavasta suhtautumisesta.

Niukkenevilla resursseilla Huuhtanen viitanee valtion vaikeaan taloustilanteeseen lama-aikana. Valtion varoihin liittynyt ongelma oli, miinanraivaajien kannalta valitettavasti, lama-aikana kiistattoman todellinen. Suomen tuotanto putosi lama-aikana yli 10%, työttömyys oli pahimmillaan 20% ja palkansaajien reaaliset nettoansiot olivat juuri kyseisenä vuonna 1993 5,4% pienemmät kuin vuotta aiemmin. Suomen valtion ulkomaisen velan määrä oli samana vuonna 54% bruttokansantuotteesta, kun se oli vuonna 1987 ollut 18%. Julkiset menot olivat noin 60% bruttokansantuotteesta, joka oli lähes 20% enemmän kuin vuonna 1989. Suomella ei toden totta ollut varaa lisätä valtion menoja, jota miinanraivaajien etuudet olisivat tarkoittaneet, vähän mutta kuitenkin. Valtio oli leikkauksia tekemällä juuri karsimassa valtion menoja, lääkkeenä julkisen talouden alijäämälle ja ylivelkaantumiselle.¹⁰⁷

Kyseisenä aikana olisi Huuhtasen kannalta ollut varmasti melko vaikeaa lisätä edunsaajien määrää edes miinanraivaajilla, mutta sosiaali- ja terveysministeriön varsinaisena pelkona oli se, että yksi väljennys tarkoittaisi väljennystä muillekin ryhmille. Sosiaali- ja terveysministeriö oli jo tammikuussa 1992 laatinut muistion otsikolla: *Rintamaveteraanitunnusten myöntämiseen liittyviä kysymyksiä*. Muistiossa käsiteltiin muun muassa erilaisia ryhmiä, jotka olivat palvelleet sodan aiheuttamissa erityisolosuhteissa, mutta jääneet tunnusten ulkopuolelle. Miinanraivaukseen osallistuneiden lisäksi kyseisiä ryhmiä olivat: rautateiden henkilökunta, viestintä- ja ilmasuojelutehtävissä olleet, kauppalaivastossa palvelleet henkilöt, sairaanhoitohenkilöstö, Itä-Karjalan sotilashallinnon alaisuudessa palvelleet henkilöt, päämajan sotilashallinnon alaisuudessa palvelleet henkilöt, sotatarviketeollisuudessa työskennelleet, sotatoimien johdosta toisen valtion vangiksi joutuneet siviilit, ulkomaalaiset rintamasotilaat ja vakaumuksen vuoksi vankiloihin suljetut. Näitä henkilöitä oli arvion mukaan ollut vuosina 1939—1945 yhteensä 217 000 henkilöä, joista vuonna 1990 arvioitiin olevan elossa 63 000 henkilöä. Muistiossa arveltiin, että jo 10 000 uuden etuuksiin oikeutetun veteraanin aiheuttamat lisäkustannukset valtiolle olisivat

---

¹⁰⁶ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2 Huuhtasen kirje johtokunnalle 30.8.1993. KA.

¹⁰⁷ Kiander & Vartia 1998, 2, 90, 290, 301 ja 317.

nousseet kymmeneen miljooniin markkoihin.¹⁰⁸ Tällainen määrä uusia edunsaajia sekä rahaa luultavasti tuntui sosiaali- ja terveysministeriössä vallitsevassa tilanteessa mahdottomalta toteuttaa.

Johtokunnan kyselyihinsä saamat vastaukset eivät varmasti olleet sellaisia kuin he olivat toivoneet. Miinanraivaajia vastassa olivat useat eri tekijät: veteraanijärjestöt, vallitseva laki, ministerit, palveluksen sodanjälkeisyys, Suomen poliittinen kulttuuri ja kenties suurimpana raha.

Vuoden 1993 syyskuussa miinanraivaajat saivat valtio johdon taholta pienen kädenojennuksen. Puolustusministeri Rehnin ehdotuksesta presidentti Koivisto antoi asetuksen miinanraivausmitalista. Mitali myönnettiin henkilöille, jotka olivat todistettavasti osallistuneet miinanraivaukseen joko merialueilla tai Pohjois-Suomessa vuosina 1944–1952.¹⁰⁹ Mitaleiden myöntämisen jälkeen miinanraivaajaveteraani Pentti Salmelin kirjoitti puolustusministeri Rehnille kiitoskirjeen miinanraivaajien työn muistamisesta. Kirjeessään Salmelin kertoo mitali-idean lähteneen liikkeelle jo kaksi tai kolme vuotta aiemmin.¹¹⁰ Mitalista oli myös puhunut jo muutama vuosikymmen aikaisemmin rekisteröitymätön Miinamiesveteraanit-niminen yhdistys, mutta asia oli yhdistyksen tavoin hautautunut vuosien saatossa. Miinanraivausmitaleja oli vuoden 2011 loppuun mennessä myönnetty 1 609 kappaletta.¹¹¹

Miinanraivausmitalin perustamisessa ei näin ollen ollut suoraa yhteyttä miinanraivaajien johtokunnan toimintaan. Tapauksen ajoitus on joka tapauksessa mielenkiintoinen. Voisiko olla niin, että valtion johdon ajatuksissa miinanraivausmitalin perustamisen toivottiin hillitsevän raskaanpuoleiseksi kääntynyttä painostustulvaa Turun suunnalta? Salmelin arvelee kirjeessään mitalin saamisen ilahduttavan raivaajia, ja luultavasti näin on myös jossain määrin tapahtunut. Johtokuntaa se ei tuonut lähemmäs heidän tavoitettaan.

Salmelin, joka itse 1925-syntyneenä oli jo ehtinyt sotatoimiin mukaan ja näin rintamamiestunnuksen piiriin, ottaa kirjeessään kantaa myös nuorempien kollegoidensa

---

¹⁰⁸ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:3. Sosiaali- ja terveysministeriön muistio 27.1.1992. KA.

¹⁰⁹ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Asetus miinanraivausmitalista 17.9.1993. KA.

¹¹⁰ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Pentti Salmelinin kirje Elisabeth Rehnille 6.12.1993. KA.

¹¹¹ Pakola 2012, 128.

tilanteeseen kysyen onko heidän kohdallaan tapahtunut korjaamista vaativa nukahdus. Hän muistutti Rehniä siitä, että mitalia konkreettisempi kiitos hengenvaarallisesta työstä olisi tunnuksen myöntäminen. Salmelin nosti esille myös kaksi uutta argumenttia. Hän ihmetteli käyttämissäni lähteissä ensimmäisenä ääneen sitä, että miten sodanjälkeisestä miinanraivauksesta jaettiin aikanaan sodanaikaisia kunniamerkkejä, vaikkei sitä rinnastettu sotaan. Sodan jälkeiseen miinanraivaukseen osallistuneista miehistä noin 5% sai vapaudenristin, johon aloite tuli Marsalkka Mannerheimilta.¹¹² Argumentin pohjalla on mielestäni kiistämätön ristiriita. Pidän jopa erikoisena sitä, kuinka vähän miinanraivaajat käyttivät tätä argumenttia toimintansa aikana. Toisena Salmelin nosti esille kuulemansa ääritapauksen, jossa heti välirauhan jälkeen saksalaisvaaran uhatessa pikaraivausta hoitamassa ollut mies jäi veteraanitunnusten ulkopuolelle.¹¹³

Rehn lähetti Salmelinille vastauksen, jonka tämä jatkoi eteenpäin johtokunnan luettavaksi. Rehn kirjoittaa, että asiaa on tutkittu ja tultu tulokseen, ettei veteraanitunnuksia voida myöntää sodanjälkeisestä palveluksesta. Rehn myös kertoi, ettei hän pidä asetuksen muuttamista tarpeellisena, näin paljon jälkikäteen. Rehn pahoitteli lopuksi tilanteessa vallinnutta ikävää rajanveto-ongelmaa, mutta ilmoitti, ettei niiltä voitaisi välttyä. Salmelinin esiin tuomaan ristiriitaan tai ääritapaukseen Rehn ei ottanut kantaa millään tavalla.¹¹⁴ Miinanraivausmitalia työstämässä ollut Rehn ei siis tunnusasiassa ollut valmis antamaan miinanraivaajille sen enempää myönnytyksiä kuin muukaan poliittinen johto.

Lakialoitteen, eduskuntakeskustelun ja kirjeenvaihdon laihasta menestyksestä huolimatta johtokunta päätti pyytää viralliset lausunnot asiasta oikeusministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä sekä presidentin kansliasta. Seuraavan kerran johtokunta kokoontui vasta maaliskuussa 1994 kaikkien lausuntojen saavuttua. Johtokunnan pettymykseksi kaikkien kolmen tahon lausunto oli kielteinen.¹¹⁵ Oikeusministeriö linjasi, että asetuksen nykypiteissa miinanraivaajille ei voida myöntää rintamasotilastunnusta, koska raivaus oli tapahtunut sotien ajan päättymisen jälkeen. Sotien ajan katsottiin päättyneen 27.4.1945 Lapin sodan päättymiseen. Jos

---

¹¹² Pakola 2012, 128.

¹¹³ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Pentti Salmelinin kirje Elisabeth Rehnille 6.12.1993. KA.

¹¹⁴ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:3. Elisabeth Rehnin vastaus Pentti Salmelinille 11.1.1994. KA.

¹¹⁵ Killan arkisto: C: Pöytäkirjat, Ca:1. Johtokunnan kokous 14.3.1994. KA.

miinanraivaajille haluttaisiin myöntää rintamasotilastunnus, edellyttäisi se säädöksen muuttamista.¹¹⁶

Presidentin kanslia, sosiaali- ja terveysministeriö sekä puolustusministeriö suhtautuivat lausunnoissaan toisiinsa tukeutuen kielteisesti, viitaten aikaisempiin lausuntoihinsa. Sosiaali- ja terveysministeriö kirjoitti tällä kertaa asiaa suuremmin perustelematta, ettei rintamasotilastunnuksen myöntämisen laajentamiseen ole mahdollisuuksia. Puolustusministeriön mukaan sodan jälkeinen toiminta ei oikeuta rintamasotilastunnukseen ja, että asetuksen tulkinta sodan päättymisestä 27.4.1945 on oikea.¹¹⁷

Aikaisempien tapahtumien pohjalta tämänlainen lopputulos ei voinut tulla johtokunnalle suurena yllätyksenä. Johtokunnan suunnitelmana tuntui olleen se, että jos kysyttäisiin tarpeeksi monta kertaa, niin jossain vaiheessa heille annettaisiin periksi. Suunnitelma ei kuitenkaan toiminut, tämä oli todellinen vastoinkäyminen miinanraivaajien asialle.

Johtokuntaa on varmasti kummastuttanut se, että kasvokkain käydyissä keskusteluissa ja tapaamisissa mikään taho ei ollut suoranaisesti vastustanut heidän ajatustaan. Virallista tukea miinanraivaajien asialle ei kuitenkaan poliittisilta tahoilta saatu. Miinanraivaajat eivät mahtuneet vallitsevaan asetukseen ja sen muuttaminen vaikutti vallitsevassa tilanteessa mahdottomalta. Virallisesti syyksi ilmoitettiin se, että jos miinanraivaajat otettaisiin mukaan niin tällöin pitäisi ottaa mukaan myös moni ryhmä. Tähän valtiolla ei kuulemma ollut taloudellisia mahdollisuuksia, joka miinanraivaajien kannalta harmillisesti piti täysin paikkansa.

Asiaa kokonaisuudessa katsoessani tuen puute vaikuttaisi johtuvan pääasiallisesti kahdesta seikasta. Johtokunnan saamissa virallisissa vastauksissa pääsyyksi ilmoitetaan rahan puute. Miinanraivaajat itsessään olivat pieni joukko, mutta politikkojen mielissä heidän hyväksymisensä etuuskien piiriin vaatisi samaa kohtelua myös monen muun ryhmän kohdalla. Yhdessä uusien edunsaajien tuomat menot olisivat ymmärrettävästi

---

¹¹⁶ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Oikeusministeriön lausunto rintamasotilastunnuksesta annetun asetuksen (772/69) tulkinnasta 29.11.1993. KA.

¹¹⁷ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto johtokunnan lausuntopyyntöön 9.2.1994. F: Kirjeistö, Fb:3 Puolustusministeriön vastaus johtokunnan kirjelmään 22.2.1994. KA.

olleet lamasta johtuvien leikkausten aikana lähes mahdotonta toteuttaa. Etenkin kun valtio oli jo joutunut lamasta johtuen tekemään muutoksia jo voimassa olleisiin veteraanimenoihin. Menotalouden tasapainottamiseksi valtio oli vuonna 1993 siirtänyt veteraanimenoista osan rahoitettavaksi RAY:n tuotoilla. Sittemmin kyseinen toimintatapa on vakiintunut, mutta tuona aikana veteraanijärjestöt eivät järjestelystä pitäneet.¹¹⁸ Veteraanimäärärahoihin ei kuitenkaan lama-aikanakaan tehty leikkauksia, joka kuvastaa veteraanien nauttimaan arvostusta. Toisaalta määrärahaan ei myöskään tehty korotuksia neljään vuoteen vuodesta 1993 eteenpäin. Aikaisempina 16:sta vuotena määrärahat olivat nousseet jatkuvasti 33-kertaisiksi lähtötasoon verrattuna.¹¹⁹ Uusien edunsaajien lisääminen menolistalle olisi hallituksen silmin varmasti näissä oloissa ollut melko vaikea selittää veteraanijärjestöille sekä kansalle.

Rahan lisäksi virallisissa kannoissa sekä eduskunnassa käydyissä keskusteluissa kuului taustalla suurten veteraanijärjestöjen ääni, jotka vastustivat asiaa myös menokysymystä laajemmin. Liittojen ilmoittama lopullinen kanta asiassa oli se, että vuonna 1990 annettua linjausta asetuksesta rintamamiestunnuksesta ei tule laajentaa. Asetuksen laajentaminen ja miinanraivaajien liittäminen tunnuksen piiriin olisi siis ollut suora vastalause liitoille. Presidentti ja ministeriöt eivät myöskään tästä syystä uskaltaneet, halunneet tai voineet lähteä asiassa miinanraivaajien puolelle.

Tilanteeseen vaikutti varmasti myös se, että alkuvuodesta 1994 käytiin presidentinvaalit, joissa muun muassa puolustusministeri Rehn oli ehdolla. Vaalien alla poliitikot olivat luultavasti kaikkein vähiten innokkaita vaihtamaan kantaansa niinkin arassa aiheessa, kuin rintamasotilastunnus. Veteraaneja oli vuoden 1994 lopussa elossa vielä 220 000, joista noin 50 000 oli naisia ja 170 000 miehiä.¹²⁰ Näin suurta joukkoa ei varmasti haluttu suututtaa ennen vaaleja.

Johtokunta oli maaliskuussa 1994 kokouksessaan Karangon toimistossa uudenlaisen tilanteen edessä. Ensimmäinen yritys oli epäonnistunut ja ajautunut umpikujaan, jonka johtokunnan jäsenet ymmärsivät itsekin. Johtokunnan piti päättää mitä tehdä

---

¹¹⁸ Halla 2019, 28–29.

¹¹⁹ Sulamaa 2007, 83.

¹²⁰ Hanhela 1995, 22.

seuravaksi. Pitäisikö luovuttaa vai vaihtaa suuntaa? Johtokunta päätyi jälkimmäiseen vaihtoehtoon. *Päätettiin kerätä kansalaisadressi!*¹²¹

3.2 Kansalaisadressi ja osallistuva vaikuttaminen

Johtokunta päätti maaliskuussa 1994 ottaa toiminnalleen uuden kurssin ja aloittaa kansalaisadressin keräämisen asiansa eteenpäin viemiseksi. Johtokunnan toiminnalle tyypillisesti pari viikkoa tämän päätöksen jälkeen adressit valmistuivat jo painosta. Samaisessa kokouksessa johtokunta teki myös toisen tärkeän päätöksen, kun se päätti virallisesti perustaa Miinanraivaajakillan rekisteröitynä yhdistyksenä. Näiden asioiden tiimoilta päätettiin pitää kokous ja miinanraivaajat kutsuttiin koolle 6.4.1994.¹²²

Kokoukseen osallistui 120 raivaajaa. Se päätti perustaa Miinanraivaajakilta ry:n, jonka puheenjohtajaksi valittiin yksimielisesti Karanko.¹²³ Käytännössä tämä ei muuttanut miinanraivaajien toimintaa muuten kuin tehden siitä virallisen rekisteröidyn yhdistyksen. Killalle laadittiin säännöt, jossa sen kotipaikaksi määriteltiin Turun kaupunki, sekä tarkoitukseksi:

*Valtakunnallisesti toimien edistää merimiinojen raivaukseen osallistuneiden yhteishenkeä, kohentaa raivaustyön arvostusta viranomaisten ja kansalaisten keskuudessa, vaalia miinanraivaukseen kuuluvia historiallisia perinteitä ja yhteisiä muistoja sekä tukea vaikeuksiin joutuneita miinanraivaajaveteraaneja.*¹²⁴

Käytännön tasolla tärkein päätös oli se, että raivaajat päättivät jatkaa työtä rintamasotilastunnuksen hankkimiseksi. Lisäksi hyväksyttiin tavoitetta varten tehty suunnitelma kansalaisadressin keräämisestä ja se pantiin täytäntöön. Jokaiselle kiltalaiselle jaettiin kaksi adressia, joihin heidän tuli alkaa kerätä nimiä. Täytettyjen adressien palauttamisen takarajaksi asetettiin syyskuu 1994.¹²⁵

---

¹²¹ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Ca:1 Johtokunnan kokous 4.3.1994. KA.

¹²² Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Ca:1 Johtokunnan kokoukset 4.3.1994 ja 30.3.1994. KA.

¹²³ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Killan perustavan kokouksen pöytäkirja 6.4.1994. KA.

¹²⁴ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cc:1 Miinanraivaajakilta ry:n säännöt. KA.

¹²⁵ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Killan perustavan kokouksen pöytäkirja 6.4.1994. KA.

Adressin otsikko kuului selkeästi *Miinanraivaajaveteraaneille rintamasotilastunnus*. Itse adressi toi esille sen, että pääasiassa asevelvollisista varusmiespalvelusta suorittamassa olleista nuorista koostuva joukko pakotettiin raivaamaan miinoja välirauhansopimuksen perusteella. Lisäksi adressi korosti tehtävän tärkeyttä merenkulun kannalta sekä toi esiin tehtävän vaarallisuuden kaatuneiden ja haavoittuneiden kautta. Lopuksi se toi esille myös ongelman:

Huolimatta siitä, että useat veteraanit mm. monet kenraalit, ovat puoltaneet rintamasotilastunnusta näille isänmaallisille vajaalle 1000 elossa olevalle miinanraivaajalle, ei tunnusta ole myönnetty. Allekirjoittajana puollan asetuksen muuttamista siten, että rintamasotilastunnus myönnettäisiin merimiinojen raivaukseen osallistuneille varusmiehille.”¹²⁶

Adressi siis toi lyhyesti ja ytimekkäästi esille koko killan olemassaolon perimmäisen tarkoituksen. Miinanraivaajat olivat paitsioon jäänyt ryhmä veteraaneja, joiden tilanteen oli muututtava. Adressilla haluttiin myös kertoa Suomen kansalle, mitä miinanraivaus oli.¹²⁷

Miinanraivaajien adressi ei ollut ensimmäinen veteraanien asiaa ajanut adressi Suomessa. Suomen sotaveteraaniliitto kokosi vuonna 1967 adressin rintamaveteraanien asian eteenpäinviemiseksi. Adressiin onnistuttiin kokoamaan yli 66 000 henkilön allekirjoitus. Rintamaveteraaniliitto puolestaan keräsi ennen vuonna 1977 voimaantulleita rintamasotilaseläkelain parannuksia adressin, jolla pyrittiin vauhdittamaan asiaa. Tähän adressiin onnistuttiin keräämään jopa 127 000 allekirjoitusta.¹²⁸ Lievätkö aikaisemmat adressit olleet myös Killan adressi-idean taustalla? Miinanraivaajakillan jälkeensä jättämässä lähteissä asiasta ei mainita.

Perustavan kokouksen jälkeen alkoi määrätietoinen nimien kerääminen adresseihin. Killan rivijäsenet keskittyivät keräämään nimiä omista tuttavapiireistään. Johtokunta keskittyi hankkimaan allekirjoituksia korkeammilta tahoilta. Ensimmäiseksi adressit lähetettiin jokaisen eduskuntapuolueen yhdelle Varsinais-Suomen vaalipiiristä tulevalle kansanedustajalle, joiden toivottiin keräävän adressiin puolueidensa muiden

---

¹²⁶ Killan arkisto: F Kirjeistö, Fc:1. Kansalaisadressi 1994. KA.

¹²⁷ Pakola 2012, 96.

¹²⁸ Tuomisto 2019, 13, 21.

kansanedustajien allekirjoitukset. Varsinais-suomalaiset kansanedustajat suhtautuivat killan asiaan myönteisesti yli puoluerajojen. Pertti Paasio SDP:stä, Olavi Ala-Nissilä Keskustasta, Maija Perho-Santala Kokoomuksesta, Satu Hassi Vihreistä sekä Toimi Kankaanniemi Suomen kristillisestä liitosta alkoivat kerätä puoluetovereidensa nimiä. Ainoan poikkeuksen teki puolustusministeri Elisabeth Rehn RKP:stä, joka palautti välittömästi tyhjän adressin killalle. Tämä aiheutti johtokunnan keskuudessa suurta hämmästyksiä.¹²⁹ Rehnin reaktio adressiin oli ensimmäinen viittaus siihen, että hallituksen linja miinanraivaajien asiassa ei ollut muuttunut, vaikka suoran painostuksen tilalle oli tuotu kansalaisadressi.

Arkadianmäen lisäksi asialle haettiin puolta sadoilla kirjeillä muun muassa yrityksiltä, kaupungeilta ja kunnilta, erilaisilta järjestöiltä sekä myös sotaveteraaniliitoilta. Suurin osa näistä tahoista suhtautui killan asiaan myönteisesti, sotaveteraaniliittoja lukuun ottamatta.¹³⁰ Johtokunta otti yhteyttä myös uuteen tasavallan presidenttiin Martti Ahtisaareen. Presidenttiin otettiin yhteyttä kirjeitse, jossa esiteltiin killan ajama asia ja heidän tilanteensa. Presidentiltä pyydettiin myös audienssia, jossa tämä vastaanottaisi adressin sen valmistuttua.¹³¹ Johtokunta ei saanut kirjeeseensä vastausta. Lopulta turkulainen kansanedustaja Pertti Paasio SDP:stä välitti heille syksyllä 1994 toivotun viestin, jossa kerrottiin, että presidentti suostuu ottamaan sekä heidät että adressin vastaan Mäntyniemessä.¹³²

Killan jäsenet onnistuivat keräämään adressiin kaiken kaikkiaan 21 050 allekirjoitusta. Adressi ei siis allekirjoittaneiden määrää vertaillessa menestynyt aikaisempien veteraanadressien tavoin, sillä allekirjoittaneiden määrä oli monin kerroin pienempi. Allekirjoittaneiden määrää tärkeämpi asia killalle oli se, keistä allekirjoittaneet koostuivat. Allekirjoittaneiden joukko sisälsi muun muassa 11 maaherraa, joka tarkoitti yhtä lukuun ottamatta kaikkia, 2 arkkipiispaa, 2 hovioikeuden presidenttiä, 10 kenraalia mukaan lukien Adolf Ehnroothin, 6 yliopiston kansleria ja rehtoria, 17 neuvosta, 21 professoria, 3 konsulia, 9 kaupunginjohtajaa, 3 päätoimittajaa, 9 entistä ministeriä sekä

---

¹²⁹ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1. Killan johtokunnan kokous 2.5.1994. KA.

¹³⁰ Killan arkisto: F Kirjeistö, Fc:1. Kirjeitä järjestöille, yrityksille ja kunnille keväällä ja kesällä 1994. KA.

¹³¹ Killan arkisto: F Kirjeistö, Fc:1 Johtokunnan kirje presidentti Ahtisaarelle 20.7.1994. KA.

¹³² Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Killan johtokunnan kokous 17.11.1994. KA.

johtokunnan itse erikseen esiin nostama kaksinkertainen Mannerheim-ristin ritari Hans Wind.¹³³

Edellä mainittujen nimien lisäksi adressista löytyi myös lähes 85 prosenttia istuvan eduskunnan kansanedustajista, eli 169 kansanedustajaa yli puoluerajojen.¹³⁴ Usko asian järjestymiseen oli Killan jäsenten keskuudessa varmasti huipussaan, kun allekirjoitus oli saatu valtaosalta istuvaa eduskuntaa. Kerättyjen nimien painoarvolla Killan oli helppo lähestyä presidenttiä adressin tiimoilta.

Killan arkisto ei kuitenkaan tuo millään tavalla esille sitä tosiasiaa, että adressin allekirjoittaneiden joukosta löytyy ainoastaan yksi adressin luovutushetkellä ministerinä toiminut henkilö.¹³⁵ Mielestäni ei voi olla sattumaa, että Esko Ahon johtaman hallituksen 16:sta ministeristä sen ainoa allekirjoittaja oli oikeusministeri Anneli Jäätteenmäki. Jäätteenmäen tapauksessa on kuitenkin huomioitava, että hänestä tuli ministeri vasta 1.5.1994.¹³⁶ On siis mahdollista, että Jäätteenmäki oli allekirjoittanut adressin jo ennen ministeriksi tuloaan. Johtokunta on varmasti huomioinut ministerien nimien puuttumisen, joten kyse on tietoisesta valinnasta jättää asia mainitsematta. Syy lienee melko selvä. Adressin tulevaisuuden kannalta oli järkevämpää keskittyä sen allekirjoittaneiden nimiin ja lukumäärään. Heidän tilanteessaan oli paljon vaikuttavamman kuuloista jättää seikka mainitsematta ja kertoa vain, että adressista löytyy 169 kansanedustajan allekirjoitusta. Killan tilanne, suhteessa hallitukseen, ei siis ollut muuttunut kovinkaan paljon adressista huolimatta, heidän marssiessaan Mäntyniemeen.

Adressi oli valmis marraskuun lopulla 1994 ja koitti Killan tähänastisten vaiheiden tärkein hetki, kun adressi luovutettiin presidentille. Matkassa olivat Karangon ja Honkasen lisäksi urheudesta miinanraivauksessa vuonna 1946 palkittu kiltalainen Eino Havukari. Kolmikkoa täydensivät Killan tukijat kenraali Jaakko Valtanen sekä Turun sotaveteraanien puheenjohtaja Antti J. Näsi, jotka molemmat olivat raivausaikana

---

¹³³ Killan arkisto: F Kirjeistö, Fc:1 Valmis kansalaisadressi 1994, KA.

¹³⁴ Killan arkisto: F Kirjeistö, Fc:1 Valmis kansalaisadressi 1994, KA.

¹³⁵ Killan arkisto: F Kirjeistö, Fc:1 Valmis kansalaisadressi 1994, KA.

¹³⁶ Ahon hallituksen (26.4.1991—13.4.1995) kokoonpano:

<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti-/r/m1/65> (luettu: 19.2.2020).

toimineet raivaajalaivojen päällikköinä.¹³⁷ Valtasesta tuli muutama kuukasi myöhemmin Killan ensimmäinen kunniajäsen.¹³⁸ Kunniajäsenyys kertoo Valtasen panoksesta miinanraivaajien asian hyväksi.

Tapaamisen aikana presidentille kerrottiin perusteet, joille Killan ajama rintamamiestunnus perustui. Presidenttiä valaistiin myös siitä, että asia oli kohdannut vastustusta sekä Rintamamies- että Sotaveteraaniliiton johdolta, painottaen samalla sitä, että paikallisosastot ja piirijärjestöt olivat valmiita tunnuksen myöntämiseen.¹³⁹

Tiedot tapaamisesta presidentin kanssa ovat peräisin Karangon ja Honkasen Pertti Paasiolle 2.12.1994 laatimasta selostuksesta tapaamisen kulusta. Se sisälsi Karangon ja Honkasen omat näkemykset tapahtumien kulusta. Presidentti oli hyvin vaikuttunut siitä, että adressi sisälsi 169 kansanedustajan nimet. Hän myös kertoi keskustelleensa asiasta jo aiemmin Pertti Paasion kanssa, jonka puoleen hän pyysi vierailijoitaan kääntymään mahdollisimman nopeasti. Samalla hän ehdotti, että Kilta ja Paasio tekisivät mahdollisimman monen kansanedustajan kanssa yhdessä eduskunnalle aloitteen asetuksen muuttamisesta miinanraivaajille myönteiseksi. Hän tähdensi vielä, että asialla oli kova kiire. Tällä hän viittasi luultavasti siihen, että aika rintamasotilastunnusten hakemiseen oli päättymässä 31.12.1994. Lopuksi presidentti lupasi vielä itsekin puhua miinanraivaajien asiasta puoltavassa hengessä.¹⁴⁰

Kansalaisadressi oli Killan näkökulmasta onnistunut projekti. Kilta oli vuonna 1994 törmännyt umpikujaan, josta se kansalaisadressin avulla pääsi pois. Adressiin kerätty nimilista oli myös merkittävydessään todellinen voimannäyte Killan toiminnasta. Hallituksen ja etenkin asian kannalta tärkeimpien ministerien ja sotaveteraaniliittojen vastustus ei ollut kuitenkaan kadonnut mihinkään. Tästä huolimatta asian taakse oli nyt saatu valtaosa eduskunnasta sekä tasavallan presidentti. Lisäksi presidentiltä oli saatu suora ohjeistus, miten tilanteessa tuli seuraavaksi toimia. Seuraava askel oli siis selvillä.

---

¹³⁷ Killan arkisto: F Kirjeistö, Fc:1. Johtokunnan Pertti Paasiolle 2.12.1994 tekemä selostus vierailusta Mäntyniemessä 28.11.1994. KA.

¹³⁸ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1.Killan johtokunnan kokous 9.2.1995. KA.

¹³⁹ Killan arkisto: F Kirjeistö, Fc:1. Johtokunnan Pertti Paasiolle 2.12.1994 tekemä selostus vierailusta Mäntyniemessä 28.11.1994. KA.

¹⁴⁰ Killan arkisto: F Kirjeistö, Fc:1. Johtokunnan Pertti Paasiolle 2.12.1994 tekemä selostus vierailusta Mäntyniemessä 28.11.1994. KA.

3.3 Miinanraivaajat eivät ole rintamasotilaita

Presidentin tapaamisen jälkeen Kilta ryhtyi valmistelemaan lakialoitetta kansanedustaja Paasion ja oikeustieteen professori Klamin kanssa. Klami antoi Paasiolle selvän tulkinnan siitä, mitä tulisi tehdä, jotta miinanraivaajat pääsisivät rintamasotilaiden joukkoon. Tämä vaati asetuksen muuttamista, jotta tämä olisi mahdollista, olisi ensin laajennettava laissa olevaa termiä ”rintamasotilas”. Klami valmisteli Paasiolle myös ehdotuksen lakialoitteeksi, jossa lakiin lisättäisiin virke:

Rintamasotilastunnus voidaan antaa, siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään, myös sellaiselle henkilölle, joka sotatoimien päätyttyä on sodanvaaran rinnastettavissa olosuhteissa osallistunut sodan jälkiselvittelyihin, kuten miinanraivaukseen maa- tai merialueilla.”¹⁴¹

Klamin ehdotuksen mukainen lainmuutos olisi tehnyt miinanraivaajista kiistatta rintamasotilaita. Paasio valmisteli Klamin ehdotuksen pohjalta lakialoitteen ja Killan johtokunta päätti olla paikalla kun lakialoitetta käsiteltäisiin eduskunnassa.¹⁴²

Käsittely oli tammikuussa 1995. Tapahtumasta muodostui johtokunnalle pettymys, sillä Paasion laatima lakialoite meni Karangon sanoin *väärin*. Paasio piti aloitepuheenvuoron, jossa hän toi esille, kuinka miinanraivaajat ovat olleet väliinpuotoajina ja heidät tulisi nyt liittää rintamasotilastunnuksen piiriin. Paasion lakialoitteessa puhuttiin kuitenkin vain vuoden 1946 raivauksesta ja se koski vain 1926-syntyneitä.¹⁴³ Paasion aloite ei siis koskenut vuoden 1946 jälkeisinä vuosina raivaukseen osallistuneita, joiden asiaa Kilta ajoi yhtä lailla.

Liekö syynä ollut kiire vai väärinkäsitys, mutta Paasio oli miinanraivaajien kannalta tehnyt virheen. Kansalaisadressilla ja presidentin tuella oli onnistuttu luomaan hetki, jolloin miinanraivaajien jalka oli ainakin osittain oven välissä. Nyt tämä hetki oli hukattu aloitteella, jota edes miinanraivaajat itse eivät kannattaneet. Paasion tekemä aloite lähti

---

¹⁴¹ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Klamin kirje ja lakialoiteteksti Paasiolle 27.12.1994. KA.

¹⁴² Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 3.1.1995. KA.

¹⁴³ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 26.1.1995. F Kirjeistö 1995, Fb:4. Paasion lakialoite 107 ja Paasion aloitepuheenvuoro eduskunnassa 20.1.1995. KA.

kuitenkin eteenpäin valiokuntakierrokselle ja Karanko sekä kenraali Valtanen kutsuttiin sen tiimoilta valiokuntaan kuultaviksi.¹⁴⁴

Karanko kertoi muulle johtokunnalle sosiaali- ja terveysministeriössä kuultavana olostaan. Hän sanoi tunnusasian olevan kovasti vastatuulella, koska useat valiokunnassa käytetyt puheenvuorot, etenkin veteraanijärjestöjen, olivat olleet jyrkästi heitä vastaan. Karanko totesi kuitenkin, että käsittely jatkuu, joten toivoa hänen mukaansa oli. Samalla hän tunnusti myös, että asiaa käsittelee luultavasti vasta seuraava eduskunta. Johtokunta pohti, että pitäisikö heidän lähettää Paavo Lipposelle kirje ja kysyä suoraan, että olisiko tämä pääministeriksi noustessaan valmis ratkaisemaan heidän asiansa.¹⁴⁵

Kirje on jossain vaiheessa Lipposelle myös lähetetty, sillä Karanko sai häneltä vastauksen helmikuussa 1996. Tässä vaiheessa Lipponen oli jo pääministeri. Vastauksessaan Lipponen kiittää Karankoa kirjeestä sekä osallistumisesta raskaaseen ja vaaralliseen merimiinojen raivaukseen. Samalla hän toteaa, että vuoden 1990 rintamaveteraanitunnusten selvitystyöryhmän esitys, ettei rintamatunnusten tai etuuskien saajia tule laajentaa, on edelleen ajankohtainen.¹⁴⁶ Uusi pääministeri ei siis ollut asiaa aiemmin kommentoineiden ministereiden kanssa eri mieltä.

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto Paasion lakialoitteeseen oli kielteinen. Perusteissa nousi esiin tuttu ongelma, jos miinanraivaajat olisi hyväksytty veteraanitunnusten piiriin, olisi pitänyt hyväksyä myös moni muu ryhmä. Lausunnossa tuli esille myös johtokunnan itsensä ongelmana pitämä seikka, että se käsitteli vain vuonna 1946 raivaukseen osallistuneita miehiä. Ulkopuolelle olisivat näin jääneet muina vuosina raivanneet sekä uutena ryhmänä Lapin sodan jälkeiseen miinanraivaukseen osallistuneet.¹⁴⁷ Paasion tekemä lakialoite lähti sosiaali- ja terveysvaliokunnasta eteenpäin vasta alkuvuodesta 1999.¹⁴⁸ Pitkään käsittelyaikaan palataan tutkimuksessa myöhemmin. Paasion lakialoitteen heikko menestys ei varmaankaan ollut

---

¹⁴⁴ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 9.2.1995. KA.

¹⁴⁵ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 9.2.1995. KA.

¹⁴⁶ Killan arkisto: F Kirjeistö 1996, Fb:5. Paavo Lipposen kirje Karangolle 6.2.1996. KA.

¹⁴⁷ Killan arkisto: F Kirjeistö 1995, Fb:4. Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto 2.2.1995. KA.

¹⁴⁸ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 23.2.1999. KA.

miinanraivaajien kannalta kovinkaan surullista, koska he eivät itsekkään kyseistä aloitetta kannattaneet.

Valiokuntakeskustelussa oli kuitenkin noussut veteraanijärjestöjen taholta esiin, että heidän puolestaan rintamasotilastunnuksen sijaan, jokin erillinen tunnus, vaikka samoilla ehdoilla olisi mahdollinen.¹⁴⁹ Kenraali Valtanen teki johtokunnalle samansuuntaisen ehdotuksen ja kehotti unohtamaan rintamasotilastunnuksen ja alkamaan vaatia omaa miinanraivaajatunnusta.¹⁵⁰

Suomen sotaveteraaniliiton puheenjohtaja Simo Kärävä oli tehnyt johtokunnalle kirjeessään samansuuntaisen ehdotuksen jo helmikuussa 1993.¹⁵¹ Kärävältä päätettiin nyt kysyä uudelleen hänen mielipidettään epävirallisesti. Johtokunta valitsi tehtävään Veijo Paukkusen, koska molemmat olivat *Käkisalmen poikia*.¹⁵² Kärävä vastasi Paukkuselle, että rintamasotilastunnusta miinanraivaajat eivät tulisi saamaan, mutta jokin muu tunnus, kuten miinanraivaajatunnus, oli mahdollinen.¹⁵³

Jälkikäteen asiaa katsottaessa on suhteellisen helppo todeta, että johtokunnan olisi viimeistään tässä vaiheessa pitänyt ymmärtää tilanteensa toivottomuus ja luovuttaa rintamasotilastunnuksen kanssa ja ottaa tilalle miinanraivaajatunnus. Johtokunta jatkoi kuitenkin taisteluaan rintamasotilastunnuksen eteen vielä elokuuhun 1995, jolloin se kokouksessaan päätti vaihtaa suuntaa ja alkaa hakea raivaajille omaa miinanraivaajatunnusta.¹⁵⁴ Pidän todennäköisenä, että miinanraivaajien asia olisi voinut tulla maaliin jo huomattavasti aiemmin, jos tämä suunnanmuutos olisi tehty jo aiemmin tai jopa lähdetty liikkeelle omasta erillistunnuksesta. Tämän asian tunnustivat ääneen myöhemmin myös johtokunnan miehet.¹⁵⁵ Miinaraivaajat katsoivat kuitenkin itse olevansa oikeutettuja rintamasotilastunnukseen. Ilman rintamasotilastunnusta jääminen oli miinanraivaajille ja etenkin Karangolle suuri pettymys.¹⁵⁶

---

¹⁴⁹ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 9.2.1995. KA.

¹⁵⁰ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 23.3.1995. KA.

¹⁵¹ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:2. Simo Kärävän kirje Killalle, 13.2.1993. KA.

¹⁵² Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 3.3.1995. KA.

¹⁵³ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 3.4.1995. KA.

¹⁵⁴ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 14.8.1995. KA.

¹⁵⁵ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 25.2.1997. KA.

¹⁵⁶ Eva af Heurlinin haastattelu 16.10.2020.

4. Miinanraivaajatunnus

4.1 Muut samanaikaiset veteraanihankkeet

Viimeisinä kuukausina ennen tunnusasian suunnan muuttamista miinanraivaajat olivat eduskunnassa ja valiokunnissa esillä tiuhaan. Yhteistyössä Paasion ja Klamin kanssa valmisteltiin uusi parempi rintamasotilastunnusta käsitellyt lakialoite.¹⁵⁷ Paasion uusi lakialoite oli edellisen kanssa samankaltainen, siinä haettiin miinanraivaajille rintamasotilastunnusta. Erona oli se, että vuodet oli vaihdettu niin, että se koski merimiinojen raivaukseen vuosina 1945—1950 osallistuneita.¹⁵⁸ Paasion uusi aloite ei edennyt lainsäädännöksi.

Miinanraivaajien kanssa samanaikaisesti käytiin keskusteluja myös muista veteraaneihin liittyvistä hankkeista. Sosiaali- ja terveysministeriö perusti hankkeita käsittelemään työryhmän Veteraaniprojekti -97. Sen tehtävänä oli laatia itsenäisyyden 80-vuotisjuhlavuoden hankkeisiin liittyviä ehdotuksia. Esimerkkeinä näistä pääministeri Lipponen nosti vuoden 1997 talousarvioon liitettävät veteraanimäärärahat, veteraanikuntoutuksen ja veteraanien asumisolojen parantamiseen.¹⁵⁹

Laajin yksittäinen kyseisenä aikana esillä ollut hanke oli koko 1926-syntyneiden käymä taistelu oikeuksistaan. 1926-syntyneet olivat viimeinen sodan aikana palvelukseen kutsuttu ikäluokka. Ikäluokka kutsuttiin aseisiin vuonna 1944, tämä tarkoitti noin 25 000 miestä. Pääosa ikäluokasta palveli koulutuskeskuksissa, joista osa sijaitsi kotirintamalla ja osa sotatoimialueella. Suurin osa heistä oli 17-vuotiaita eli alle asevelvollisuusiän. Unicefin määritelmän mukaan kyseiset pojat olivat lapsisotilaita.¹⁶⁰ Yksi heistä oli 17-vuotiaan palvelukseen astunut Paavo Vuorinen, joka suoritti palveluksen Kotkan edustalla ilmatorjunnassa ja valonheittämiä käyttäen. Vuonna 2017 tehdyssä lehtihaastattelussa Vuorinen muisteli, että sodan jälkeen heiltä oli kerätty sotilaspasit pois ja jaettu tilalle uudet. Asiasta ei saanut puhua mitään, joka oli Vuorisen mukaan

---

¹⁵⁷ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokousten pöytäkirjat 23.3.1995 ja 3.4.1995. KA.

¹⁵⁸ Killan arkisto: F Kirjeistö 1995, Fb:4. Paasion lakialoite 18/1995. KA.

¹⁵⁹ Killan arkisto: F Kirjeistö 1996, Fb:5. Pääministeri Lipposen kirje Karangolle 6.2.1996. KA.

¹⁶⁰ Turun Sanomat: Pentti Myllymäki & Paula Risikko, *Lapsisotilaat jatkosodassa vuonna 1944*, 20.11.2011: <https://www.ts.fi/lukijoilta/279534/Lapsisotilaat+jatkosodassa+vuonna+1944> (luettu: 30.8.2020).

valvontakomission määräys. Lapsisotilaista alettiin Vuorisen mukaan puhua vasta vuosia myöhemmin.¹⁶¹

Sodan päätyttyä ikäluokka kotiutettiin, mutta kutsuttiin vielä myöhemmin uudestaan asepalvelukseen. Sotien jälkeen alettiin jakaa rintamamiestunnuksia, tässä jaossa vuonna 1926-syntyneet jaettiin kahteen ryhmään. Osa, kuten Paavo Vuorinen, sai rintamamiestunnuksen ja osa taas ei. Ratkaisevaksi muodostui se, oliko toiminut koulutuskeskuksessa sotatoimialueella vai kotirintamalla. 1926-syntyneitä edustaneen Vuoden 1944 veteraanien liitto ry:n puheenjohtajan Pentti Myllymäen mukaan jako oli aika mielivaltaista, eikä liittynyt mitenkään rintamapalvelukseen.¹⁶² Myllymäen argumentti on melko helppo uskoa, jos ottaa huomioon Vuorisen kertoman siitä, että lapsisotilailta oli kerätty sotilaspasit pois sodan päätyttyä ja piiloteltu heidän osuuttaan. Tämä on vaikeuttanut huomattavasti kyseisten henkilöiden mahdollisuutta jälkepäin todistaa, mitä he sodan aikana tekivät.

Varhaisimmat Killan arkiston 1926-syntyneiden asiaan liittyvät asiakirjat sijoittuvat vuoteen 1992. Joukko 1926-syntyneitä allekirjoitti kirjeen Suomen sotaveteraanijärjestön liittohallitukselle. Kirjeessä liittoa pyydettiin kääntymään ikäluokan asian taakse ja tukemaan heidän tavoitettaan saada rintamasotilastunnus.¹⁶³ Asiaa käsiteltiin samana vuonna myös sosiaali- ja terveysministeriön muistiossa, jossa todetaan, miinanraivaajien yhteydestä tutusti, että uusia ryhmiä ei ole perusteltua saattaa veteraanitunnusten alle. Syiksi ilmoitettiin, niin ikään miinanraivaajien yhteydestä tutusti, muun muassa raha ja muiden veteraanien vastustus.¹⁶⁴

Suuret veteraanijärjestöt ottivat yhdessä kantaa 1926-syntyneiden asemaan. Järjestöt totesivat, että kokonaisen ikäluokan lisääminen tunnusten piiriin olisi syrjinyt kaikkia heitä vanhempia ikäluokkia, koska niistäkin löytyy miehiä, jotka eivät ole tunnusta

---

¹⁶¹ Ylöjärven uutiset: Iiria Lehtinen, *Paavo Vuorinen oli 17-vuotias lapsisotilas*, 3.5.2017. <https://ylojarvenuutiset.fi/2017/05/03/paavo-vuorinen-oli-17-vuotias-lapsisotilas/#5815f2fb> (luettu: 30.8.2020).

¹⁶² Turun Sanomat: Pentti Myllymäki & Paula Risikko, *Lapsisotilaat jatkosodassa vuonna 1944*, 20.11.2011: <https://www.ts.fi/lukijoilta/279534/Lapsisotilaat+jatkosodassa+vuonna+1944> (luettu: 30.8.2020), Ylöjärven uutiset: Iiria Lehtinen, *Paavo Vuorinen oli 17-vuotias lapsisotilas*, 3.5.2017. <https://ylojarvenuutiset.fi/2017/05/03/paavo-vuorinen-oli-17-vuotias-lapsisotilas/#5815f2fb> (luettu: 30.8.2020).

¹⁶³ Killan arkisto: F Kirjeistö 1995, Fb:4. Kirje Suomen sotaveteraaniliiton liittohallitukselle 27.8.1992. KA.

¹⁶⁴ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:3. Sosiaali- ja terveysministeriön muistio 27.1.1992. KA.

saaneet, vaikka ovat olleet armeijan palveluksessa sota-aikana. Järjestöt linjasivat, että tietysti rintamalla olleet 1926-syntyneet saavat tunnuksen, mutta muistuttivat, että heitä ole paljon, koska ylipäällikkö Mannerheim halusi sodan viime hetkinä suojella nimenomaan nuorinta 1926-syntyneiden ikäluokkaa joutumasta rintamalle, ainakaan kokonaisuudessaan.¹⁶⁵

Miinanraivaajien ja koko 1926-syntyneiden ikäluokan tilanteita yhdisti myös se, että kummatkin olivat vuonna 1995 edelleen samassa pisteessä, jossa olivat olleet kolme vuotta aiemmin. Paasion miinanraivaajia käsitelleen lakialoitteen kanssa samoihin aikoihin eduskunnan käsiteltäväksi tuotiin kolme 1926-syntyneiden tilannetta käsittelevää lakialoitetta. Keskustan kansanedustajan Annikki Koistisen lakialoitteessa kaikki vuonna 1926-syntyneet sotatoimiin kutsutut asevelvolliset olisi liitetty rintamasotilastunnuksen piiriin. Puolustusministeriö kommentoi aloitetta sosiaali- ja terveysvaliokunnalle. Puolustusministeriö ei puoltanut aloitetta. Perusteiksi mainittiin se, että rintamasotilastunnuksen haltijan tulee olla osallistunut varsinaisiin sotatoimiin. Lisäksi todettiin, että aloite olisi asettanut 1926-syntyneiden ikäluokan muita edullisempaan asemaan. Myöskään sosiaali- ja terveysministeriö ei puoltanut aloitetta. Se lisäsi perusteluihin puolustusministeriöön verrattuna vielä sen, että uusien etuuksien saajien määrä olisi noussut aloitteen takia hyvin merkittävällä tavalla. Kela laski sosiaali- ja terveysvaliokunnalle antamassaan lausunnossa, että 1926-syntyneiden ottaminen mukaan tunnusten piiriin tarkoittaisi 67 miljoonan markan vuosittaista lisälaskua. Sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi lausunnossaan, että lakialoite ei ollut siten valmis, että se olisi voitu hyväksyä lainsäädännöksi sellaisenaan, tästä syystä valiokunta ei laatinut muistiota. Koistisen aloitteessa oli mukana 149 kansanedustajaa, tästä huolimatta aloite ei edennyt lainsäädännöksi.¹⁶⁶ Selittävänä tekijänä tälle oli sosiaali- ja terveysvaliokunnan, -ministeriön sekä puolustusministeriön puoltamatta jättäminen sekä Suomen poliittinen kulttuuri, jossa yksittäisten kansanedustajien tekemillä aloitteilla ei ole tapana mennä läpi.

---

¹⁶⁵ Killan arkisto: F Kirjeistö 1995, Fb:4. Veteraanijärjestöjen yhteinen kannanotto 1926-syntyneiden asiaan 8.2.1995. KA.

¹⁶⁶ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:3. Koistisen lakialoite 101/1994, Puolustusministeriön kannanotto lakialoitteisiin 101/1994 ja 107/1994 sosiaali- ja terveysvaliokunnalle 8.2.1995, F Kirjeistö 1995, Fb:4. Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto lakialoitteisiin 101/1994 ja 107/1994. Kelan lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle 7.2.1995. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunto 10.2.1995. KA.

Koistisen kanssa samansuuntaisen aloitteen teki myös Suomen maaseudun puolueen kansanedustaja Lea Mäkipää. Hänen aloitteessaan vuonna 1925- ja 1926-syntyneet palvelukseen kutsutut veteraanitunnusten ulkopuolelle jääneet olisi otettu tunnusten piiriin. Osa olisi aloitteen mukaan päässyt rintamasotilastunnuksen piiriin ja osa rintamapalvelustunnuksen piiriin. Erityisesti Mäkipään aloitteessa otettiin kantaa sukupuolten epätasa-arvoon, jossa naiset ovat saaneet rintamapalvelustunnuksen tehtävistä, joista miehille ei ole annettu mitään tunnusta. Aloitteen allekirjoitti Mäkipään itsensä lisäksi kaksi muuta kansanedustajaa.¹⁶⁷ Aloitteella oli siis huomattavasti vähemmän kannatusta kuin Koistisen aloitteella. Se oli myös Koistisen aloitetta huomattavasti monimutkaisempi. Mäkipään lakialoite ei edennyt lainsäädännöksi.

Kesällä 1995 SDP:n kansanedustaja Virpa Puisto toi eduskuntaan oman 1926-syntyneiden asemaa käsitelleen lakialoitteensa. Puiston lakialoite oli hyvin samankaltainen kuin Koistisen puoli vuotta aikaisemmin tekemä aloite. Se olisi niin ikään lisännyt kaikki palvelukseen kutsutut 1926-syntyneet asevelvolliset rintamasotilastunnuksen piiriin. Perusteluissaan Puisto mainitsee muun muassa sen, että monet ovat jääneet ilman tunnusta asiakirjojen puutteellisuuden vuoksi. Puiston perustelut sopivat yhteen aiemmin mainitun Paavo Vuorisen kertoman sotilaspassien poiskeräämisen kanssa. Puiston lakialoite keräsi Koistisen aloitteen tavoin kannatusta ja sen allekirjoitti 108 kansanedustajaa. Puistonkaan aloite ei kuitenkaan edennyt lainsäädännöksi.

1926-syntyneiden asian taustalla sen eteen työtä tekivät monet aktiiviset ilman tunnusta jääneet 1926-syntyneet. Nämä miehet pitivät tiiviisti yhteyttä eduskuntaan, keräsivät tukilausumia ja yrittivät saada veteraanijärjestöjä asian taakse. Toiminta oli siis hyvin samankaltaista kuin Miinanraivaajakillan johtokunnan toiminta. Miinanraivaajat ja 1926-syntyneiden puuhamiehet tekivät myös jonkin verran yhteistyötä, mutta kyseessä oli kuitenkin kaksi täysin toisistaan irrallista ja eri henkilöiden johtamaa projektia, joilla oli eri tavoitteet. Yhteistyö johtui osin siitä, että eduskunnan päässä ryhmien asioita yhdistettiin toisiinsa, esimerkiksi siten, että Paasion miinanraivaajia ja Koistisen 1926-

---

¹⁶⁷ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:3. Mäkipään lakialoite 98/1994. KA.

syntyneitä käsitelleet lakialoitteet käsiteltiin sosiaali- ja terveys-valiokunnassa, -ministeriössä, puolustusministeriössä sekä Kelassa samanaikaisesti.¹⁶⁸

Yksi 1926-syntyneiden puuhamiehistä oli Martti Saarikoski. Hän perusteli 1926-syntyneiden asiaa tärkeimpinä kohtinaan se, että heidän ikäluokkansa oli itsenäisyyden ajan nuorin palvelukseen kutsuttu asevelvollisten ryhmä. Toiseksi hän nosti esiin sen, että heidät määrättiin vielä uudelleen palvelukseen sodan jälkeen, jolloin osa tuli palvelleeksi yhteensä jopa 16 kuukautta. Ikään vetoamista argumenttina mielestäni heikentää Saarikosken itsensä esiin nostama seikka siitä, että tunnuksia on myönnetty pojille, jotka tapahtuma-aikana ovat olleet 9-vuotiaita. Käsitän tämän yhtälön samalla tavalla kuin veteraanijärjestöt. Ikä ei ollut kriteeri, vaan se mihin paikkaan joutui. Myöskään palveluksen kesto ei ole argumenttina dominoiva, sillä suurin osa sotaan osallistuneista miehistä palveli varmasti pidempään kuin tuon 16 kuukautta. Saarikoski nosti esiin jälleen myös sen, että asiakirjoja heidän palveluksestaan on salailun vuoksi hävitetty. Tämä on mielestäni argumenteista se, jota on vaikein ohittaa. Osa 1926-syntyneistä oli varmasti jäänyt tunnusten ulkopuolelle yksin siitä syystä, että he olivat esimiesten toiminnan johdosta kykenemättömiä todistamaan sodanaikaisen palveluksensa todellista luonnetta.¹⁶⁹ Eräs Saarikosken esiin nostama mielenkiintoinen argumentti oli se, että 1926-syntyneitä oli katkeroitannut se, että sotilaskarkurit oli hyväksytty rintamamiestunnuksen piiriin, muttei heitä.¹⁷⁰

Loppuvuodesta 1995 sosiaali- ja terveysministeri Sinikka Mönkäre otti kantaa 1926-syntyneiden asiaan. Hän totesi, että asia on ollut hänen pöydällään lähes joka viikko koko hänen siihenastisen ministerikautensa ajan. Mönkäre linjasi yksiselitteisesti, että uusia veteraanitunnuksia ei tulla myöntämään.¹⁷¹ Veteraanasiat pitivät Mönkärettä muutenkin kiireisenä hän ministerikaudellaan. Hän ajoi ministerinä ollessaan tarmolla

---

¹⁶⁸ Killan arkisto: F: Kirjeistö, Fb:3. Puolustusministeriön kannanotto lakialoitteisiin 101/1994 ja 107/1994 sosiaali- ja terveysvaliokunnalle 8.2.1995, F Kirjeistö 1995, Fb:4. Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto lakialoitteisiin 101/1994 ja 107/1994. Kelan lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle 7.2.1995. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunto 10.2.1995. KA.

¹⁶⁹ Killan arkisto: F Kirjeistö 1995, Fb:4. Matti Saarikosken kirje Pekka Pitsingille 25.11.1995. KA.

¹⁷⁰ Killan arkisto: F Kirjeistö 1995, Fb:4. Matti Saarikosken päiväämätön kirje sosiaali- ja terveysvaliokunnalle. KA.

¹⁷¹ Killan arkisto: F Kirjeistö 1995, Fb:4. Sinikka Mönkäreen kirje Martti Kehämaalle 28.11.1995. KA.

veteraaneille vähimmäiseläkettä, joka lopulta tuli voimaan vuonna 2000 Maija Perhon ollessa sosiaali- ja terveysministerinä.¹⁷²

Mönkäre on 1926-syntyneihin kohdistuneella linjauksellaan ollut oikeassa tähän päivään asti, sillä heille ei ole myönnetty mitään toiveidensa mukaista koko ikäluokan kattavaa tunnusta. Tuorein aihetta käsittelevä lähde, jonka olen löytänyt on vuodelta 2017. Perussuomalaisten kansanedustaja Kari Kulmala jätti tuolloin eduskunnassa kirjallisen kysymyksen rintamasotilastunnuksen saamisesta vuonna 1926-syntyneille.¹⁷³ Keskustelu aiheesta hiljenee luonnollisesti, sillä vuonna 2021 95 vuotta täyttäviä miehiä ei voi enää paljon olla jäljellä.

Mönkäre totesi 1926-syntyneiden asiasta samalla myös, että ministeriössä ollaan valmistelemassa erillispäätöstä, jonka perusteella olisi mahdollista myöntää kuntoutusta.¹⁷⁴ Tästä Mönkäreen viittaamasta kuntoutuspäätöksestä käytettiin seuraavina vuosina nimeä ”Lex Pitsinki”, virallisemmin laki eräissä Suomen sotiin liittyneissä tehtävissä palvelleiden kuntoutuksesta. Laki astui voimaan 1.1.1998. Lain myöntämä mahdollisuus kuntoutukseen koski sellaisia ryhmiä, joilla ei ollut veteraanikuntoutukseen oikeuttavia tunnuksia. Näihin ryhmiin kuuluivat muun muassa sodanjälkeiseen miinanraivaukseen osallistuneet miehet, puolustusvoimien hoitopaikoissa palvelleet sekä koulutuskeskuksissa vuonna 1944 palvelleet, joka tarkoitti nimenomaan 1926-syntyneitä.¹⁷⁵ Lain säätämisen yhtenä tarkoituksena oli keventää veteraanitunnusten ulkopuolelle jääneiden ryhmien suunnalta tullutta painetta valtionjohdolle.¹⁷⁶

Lain primus motorin sosiaali- ja terveysministeriön apulaisosastopäällikön Pekka Pitsingin mukaan nimetty laki liitti miinanraivaajat ensimmäisen kerran veteraaneille tarkoitetun kuntoutuksen piiriin. Miinanraivaajakillan johtokunta auttoi Pitsinkiä työssään ja Miinanraivaajakilta ry mainitaan myös lain voimaantulon mahdollistaneessa hallituksen esityksessä.¹⁷⁷ Miinanraivaajakillan johtokunta oli siis konkreettisesti ollut

---

¹⁷² Toivio 2019, 40.

¹⁷³ Suomen Uutiset: *Kulmala: Rintamasotilastunnuksen myös vuonna 1926-syntyneille*, 24.3.2017. <https://www.suomenuutiset.fi/kulmala-rintamasotilastunnuksen-myos-vuonna-1926-syntyneille/> (luettu 2.9.2020).

¹⁷⁴ Killan arkisto: F Kirjeistö 1995, Fb:4. Sinikka Mönkäreen kirje Martti Kehämaalle 28.11.1995. KA.

¹⁷⁵ Killan arkisto: F Kirjeistö 1997, Fb:6. Hallituksen esitys 155/1997. KA.

¹⁷⁶ Halla 2019, 30.

¹⁷⁷ Killan arkisto: F Kirjeistö 1997, Fb:6. Hallituksen esitys 155/1997. KA.

mukana parantamassa jäsenistönsä asemaa heidän päästessään kuntoutuksen piiriin vuoden 1998 lakimuutoksessa. Lakimuutos ei kuitenkaan tehnyt miinanraivaajista rintamamiehiä, eikä se tuonut heille omaa miinanraivaajatunnusta, eikä mitään muutakaan tunnusta.

Kokonaisuudessaan johtokunta suhtautui lakimuutokseen ristiriitaisesti, jopa hieman negatiivisesti. Kuntoutuksen piiriin pääseminen oli tietysti iloinen asia. Johtokuntaa kuitenkin mietitytti ”Lex Pitsingin” vaikutukset heidän päätavoitteeseensa. Johtokunta oli ”Lex Pitsingin” valmistelun alusta asti esittänyt kantanaan, että miinanraivaajat olivat lain piiriin kuuluneiden ryhmien keskuudessa *täysin erityisryhmä*. Kantansa he esittivät suoraan myös Mönkäreelle tämän rinnastettua keskustelussa miinanraivaajien tilanteen sodanaikaisten veturinkuljettajien ja sairaanhoitajien tilanteeseen.¹⁷⁸ Miinanraivaajat siis aistivat ilmeisesti oikein lain yhtenä tarkoituksena olleen valtiojohdon toiveen veteraanitunnusten ulkopuolelle jääneiden ryhmien paineen keventymisestä.

”Lex Pitsingin” hyväksymisen alla alkoi näyttää vahvasti siltä, että miinanraivaajat olivat tahtomattaan tulleet rinnastetuksi kaikkiin muihin ilman veteraanitunnusta jääneisiin ryhmiin. Johtokuntaa käsitteli asiaa kokouksessaan alkuvuodesta 1997. Kokouksessa pelättiin, että miinanraivaajille sanottaisiin heidän saaneen ”Lex Pitsingin” myötä jo omansa ja käskettäisiin tyytyä siihen. Samalla miinanraivaajat jätettäisiin ilman omaa tunnusta ja eläkkeen rintamalisää.¹⁷⁹ Tästä syystä johtokunnan suhtautuminen lakimuutokseen oli sävyltään negatiivinen.

Miinanraivaajakillan käymä taistelu etuuksistaan ei siis ollut omana aikanaan ainutlaatuinen asia. Veteraanitunnusten ympärillä riitti keskustelua monelta eri suunnalta. Miinanraivaajakilta ja sen johtokunta osallistuivat myös näihin muihin hankkeisiin. Johtokunnan miehille tärkein asia oli kuitenkin koko ajan heidän oma asiansa, eli sodanjälkeiseen miinanraivaukseen osallistuneiden varusmiesten tekemän työn arvostuksen tunnustaminen. Muut hankkeet jäivät arvojärjestyksessä kauas taakse ja niillä koettiin olevan jopa negatiivisia vaikutuksia.

---

¹⁷⁸ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 14.8.1995. KA.

¹⁷⁹ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 3.2.1997. KA.

4.2 Kohti miinanraivaajatunnusta

Lopullinen päätös miinanraivaajien veteraanasian suunnanmuutoksesta tehtiin johtokunnan kokouksessa elokuussa 1995. Rintamamiestunnuksen tilalle tavoitteeksi otettiin oma miinanraivaajatunnus, joka olisi etuuksiltaan ja oikeuksiltaan rinnasteinen rintamamiesten kanssa. Asian tiimoilta Karanko ja Honkanen tapasivat kansanedustaja Paasion, jonka kanssa oli tarkoitus keskustella siitä, miten suunnanmuutoksen jälkeen lähdettäisiin uudestaan liikkeelle. Yhtenä ehdotuksena esiin nousi idea, jossa kaikkia kansanedustajia lähestyttäisiin kirjelmällä, joka tiedottaisi uusista tuulista.¹⁸⁰

Johtokunta sai Paasion tapaamisen jälkeen syksyllä 1995 sovittua itselleen vierailun eduskuntaan. Alun perin vierailun tarkoituksena oli tavata 12 kansanedustajaa, mutta näistä paikalle tuli kuitenkin vain 4. Johtokunta selosti heille miinanraivaajien asian vallitsevaa tilaa ja suhtautuminen asiaan oli myönteistä. Myönteinen suhtautuminen ei kuitenkaan aiheuttanut johtokunnassa suurempaa riemua.¹⁸¹ Tämä johtuneen siitä, että samanlaisia sanoja oli kuultu monta kertaa aiemminkin.

Syky 1995 vaikuttaa olleen johtokunnan toiminnassa muutosten aikaa. Tavoitteeseen tehtiin muutos, kun lähdettiin ajamaan omaa miinanraivaajatunnusta. Tavoitteen muutoksen lisäksi johtokunta tuntuu muuttaneen hieman myös strategiaansa. Tästä kertoo se, että kokouksessaan marraskuussa 1995 johtokunta päätti antaa sosiaali- ja terveysministeri Sinikka Mönkäreelle työrauhan.¹⁸² Tämä oli selvä muutos aiempaan, jatkuvaan painostukseen luottaneeseen strategiaan.

Olisiko yllä kuvattu strategian muutos voinut olla tietoinen päätös? Johtokunta on saattanut reflektoida omaa toimintaansa ja päätyneet tämän jälkeen tulokseen, että toimintamallia olisi muutettava. Kovaa painostavaa linjaa oli harjoitettu käytännössä yhtäjaksoisesti kolmen vuoden ajan ja se ei ollut tuottanut tulosta. Strategian muutos pehmeämpään linjaan vaikuttaa jälkikäteen kokonaiskuvaa katsoen järkevältä päätökseltä. Pidän todennäköisenä, että kyseessä on ollut tietoinen linjan muutos. Kyseessä on oma tulkintani, sillä asiaan ei oteta lähteissä kantaa.

---

¹⁸⁰ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 14.8.1995. KA.

¹⁸¹ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 13.11.1995. KA.

¹⁸² Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 13.11.1995. KA.

Muutosten syksy 1995 ei päättynyt miinanraivaajien asian kannalta vielä tähän. Miinanraivaajien asiaa ajaneiden järjestöjen määrä tuplaantui, kun Poriin perustettiin oma kilta nimeltään Satakunnan Miinanraivaajat ry. Turun johtokunta sai asiasta tiedon, kun satakuntalaisten puheenjohtaja Eero Lehtojoki lähetti Karangolle ja Honkaselle kirjeen asiasta. Kirjeessä Lehtojoki toivoi yhteistyön jatkuvan yhteisen asian hyväksi ja pyysi, että hänelle lähetettäisiin kopiot miinanraivaajien asian ympärillä käydyistä eduskuntakeskusteluista.¹⁸³

Hieman myöhemmin myös Helsinkiin perustettiin oma Miinanraivaajakilta. Helsingin Kilta toimi aluksi Turun Killan alaosastona. Vuonna 2001 helsinkiläiset erosivat Turun Killasta ja perustivat oman Helsingin Miinanraivaajakilta ry:n.¹⁸⁴ Helsinkiläisten keulamiehinä toimivat Åke Utriainen ja Erik Erwes. Etenkin Erwes oli aktiivisesti mukana miinanraivaajien asian ajamisessa aina helsinkiläisten toiminnan aloittamisesta lähtien ja kuului myös johtokunnan kokoonpanoon varajäsenenä vuonna 1997 ja varsinaisena jäsenenä vuosina 1998 sekä 1999.¹⁸⁵

Yhteistyö kiltojen välillä käynnistyi hyvissä merkeissä ja kummatkin killat työskentelivät omatoimisesti kohti yhteistä tavoitetta. Satakunnan johtomies Lehtojoki kirjoitti tahollaan Satakunnan Kansaan mielipidekirjoituksen, jossa hän nosti esiin miinanraivaajien tilanteen epäkohtia. Aluksi Lehtojoki ihmetteli kirjoituksessaan sitä, että *miten valtiolla on käyttää monta miljoonaa lähettääkseen suomalaispoikia Balkanin vuorille taistelemaan*, mutta miinanraivaukseen osallistuneiden rintamamiestunnukseen ei riitä rahaa. Lehtojoen mukaan olisi kohtuullista antaa kaikille vanhoille veteraaneille tunnus ennen kuin tehdään uusia. Lehtojoki jatkaa tekstissään vielä rahasta, että joka vuosi kuolee divisioonallinen veteraaneja ja miinanraivaajien tunnukseen menisi 1/15 siitä, mitä heiltä säästyy. Tekstinsä lopuksi Lehtojoki vetoaa vielä tasa-arvoon. Hän nostaa esille, että sodanjälkeisessä miinanraivauksessa kuolleet pääsivät sankarihautaan rintamalla kaatuneiden viereen, mutta eloonjääneitä ei rintamamiesten piiriin hyväksytä.¹⁸⁶

---

¹⁸³ Killan arkisto: F Kirjeistö 1995, Fb:4. Eero Lehtojoen kirje Karangolle ja Honkaselle 22.9.1995. KA.

¹⁸⁴ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 25.2.1997., Cb:3. Johtokunnan kokous 6.6.2000. KA.

¹⁸⁵ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cc:1. Vuosikokousten pöytäkirjat 1994-2000. KA.

¹⁸⁶ Killan arkisto: F Kirjeistö 1995, Fb:4. Eero Lehtojoen mielipidekirjoitus Satakunnan kansassa *Satakuntalaisille kansanedustajille* 19.12.1995. KA.

Mielenkiintoinen yksityiskohta Lehtojoen kirjoituksessa on se, että siinä kirjoitetaan vielä joulukuussa 1995 rintamamiestunnuksesta miinanraivaajille. Turun killassa oli päätetty luopua rintamamiestunnuksen tavoittelusta jo elokuussa. Tämä kertoo siitä, että Turun ja Satakunnan killat olivat itsenäisiä toimijoita, jotka eivät kulkeneet käsi kädessä. Lehtojoen esiin nostamat rahaseikat eivät tuo mukanaan juuri mitään uutta. Miinanraivaajien keskuudessa vallitsi varmasti tunne, että rahaa riittää kaikkeen muuhun paitsi heihin. Sankarihautoihin vetoaminen taas on argumenttina mielenkiintoinen. Argumentti on tunteisiin vetoava sankarihautoihin liittyvän arvostuksen vuoksi. Lisäksi argumentti kytkee miinanraivauksen kiinteämmin sotatoimiin, sillä yleisesti rauhan aikana puolustusvoimien palveluksessa menehtyneitä ei haudata sankarihautoihin. Edellä mainitun pohdiskelun perusteella pidän kummallisena sitä, että tätä argumenttia ei käytetty miinanraivaajien toimesta useammin, koska se olisi ollut montaa muuta argumenttia vaikeampi ohittaa.

Muutokset miinanraivaajien asian tiimoilla eivät jääneet syksyyn 1995. Kesäkuussa 1996 veteraaniliittojen vastustus miinanraivaajien asiaa kohtaan päättyi, kun rintamamiestunnuksen sijaan haettiin omaa erillistunnusta. Johtokunta sai Suomen sotaveteraaniliiton puheenjohtaja Simo Kärävältä tiedon, ettei heillä ole mitään erillistunnusta, eläkerahaa ja kuntoutusta vastaan, kunhan se hoidetaan muun rahaston kautta eikä ole heiltä pois.¹⁸⁷

Kärävä oli itse kirjoittanut johtokunnalle kirjeessään jo helmikuussa 1993 vastustavansa rintamamiestunnuksen myöntämistä, mutta pitävänsä mahdollisena selvittää erillistunnuksen myöntämistä miinanraivaajille.¹⁸⁸ Kärävä vaikuttaa olleen sanojensa mittainen mies, sillä hänen ja hänen johtamansa Suomen sotaveteraaniliiton vastustus päättyi kun kyseeseen tuli erillistunnus miinanraivaajille. Kärävä muuttui samalla miinanraivaajien kenties suurimmasta vastuksesta heidän tukijakseen ja hän antoi myöhemmin Killalle apua ja tukea heidän asiansa hoidossa. Kärävältä saatu tieto oli miinanraivaajien kannalta todella merkittävä, koska hänellä oli kokemusta veteraaniasioiden hoidossa ja hän oli veteraanien asioiden tiimoilta paljon esillä

---

¹⁸⁷ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 13.6.1996. KA.

¹⁸⁸ Killan arkisto, F: Kirjeistö, Fb:2. Simo Kärävän kirje Killalle, 13.2.1993. KA.

julkisuudessa 1990-luvun aikana. Lisäksi hän oli koulutukseltaan varatuomari, joten hän kykeni tarkastelemaan asioita myös lainoppineen silmin.¹⁸⁹

Samaan aikaan johtokunta sai kuitenkin myös huolestuttavampia viestejä. Kokoomuksen turkulainen kansanedustaja Maija Perho kertoi näkemyksensä, että miinanraivaajien asiassa kaikki riippui sosiaali- ja terveysvaliokunnan puheenjohtajasta SDP:n Jouko Skinnarista. Pertti Paasio taas kertoi mielipiteensä uskovansa, ettei asia etenisi mihinkään ennen kuin sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä Veteraaniprojekti -97 oli saanut työnsä valmiiksi.¹⁹⁰ Paasion mielipide korostaa sitä, että samanaikaiset muut veteraanihankkeet hankaloittivat miinanraivaajien asian ajamista, vaikka miinanraivaajat olivatkin niissä myös haettavien edunsaajien joukossa.

Paasio oli ollut vahvasti mukana ajamassa miinanraivaajien asiaa useamman vuoden ajan toimien ikään kuin johtokunnan luottomiehenä asiassa. Paasio siirtyi loppuvuodesta 1996 eduskunnasta Euroopan parlamenttiin.¹⁹¹ Samalla hänen virallinen roolinsa miinanraivaajien asiassa päättyi. Hänen tilalleen SDP:n eduskuntaryhmään nousi Helena Vartiainen Turun vaalipiiristä.¹⁹² Vartiainen tuli samalla eduskuntapaikan lisäksi perineeksi myös miinanraivaajien asian hoidettavakseen. Tämän hän totesi myös itse eduskunnassa keväällä 1998: *Merimiinanraivaajia koskeva asia on oikeastaan minulle perintöä arvostamaltani EU-parlamentaarikolta Pertti Paasiolta hänen kansanedustajakaudeltaan.*¹⁹³

Miinanraivaajien tunnusasian ajaminen ei keskeytynyt tähän henkilövaihdokseen, luottokansanedustaja vaan vaihtui. Paasio vakuutti tätä myös johtokunnalle alkuvuodesta 1997 sanoen, että hän ja kansanedustaja Helena Vartiainen jatkavat täysipainoisesti työskentelyään asian parissa. Johtokunta aloitti yhteistyön Vartiaisen kanssa välittömästi. Päätettiin, että Vartiainen laatii käytyjen keskustelujen ja Killan antamien asiakirjojen pohjalta lakialoitteen, jonka hän lähettää Killalle hyväksyttäväksi.¹⁹⁴

---

¹⁸⁹ Sulamaa 2007, 78.

¹⁹⁰ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1. Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 13.6.1996. KA.

¹⁹¹ Pertti Paasion CV: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/207.aspx> (luettu 8.12.2020.).

¹⁹² Helena Vartiaisen CV: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/543.aspx> (luettu 8.12.2020.).

¹⁹³ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Vartiaisen puheenvuoro eduskunnassa 7.5.1998. KA.

¹⁹⁴ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 7.1.1997. KA.

Samalla johtokunta päätti antaa jäsenistään Alpo Moisiolle tehtäväksi ottaa yhteys Turun sotaveteraanien puheenjohtajaan Antti J. Näsiin, joka oli miinaraivaajille tuttu mies tämän toimittua raivausaluksen päällikkönä raivausaikana. Moisio oli tehtävään luonteva valinta, sillä hän toimi Turun sotaveteraanien rinnalla toimineen Turun Sotaveteraanien Tuki- ja perinneyhdistyksen hallituksessa vuosina 1994—2005.¹⁹⁵ Toivottiin, että Näsi pyytäisi kirjallisen vastauksen Suomen sotaveteraaniliiton puheenjohtaja Simo Kärävältä kysymykseen: *Mikä on veteraanijärjestöjen kanta miinanraivaajatunnuslakialoitteeseen?*¹⁹⁶ Näsi vastasi nopeasti, että hänen sanansa ei paljoa vaikuta Kärävään.¹⁹⁷

Vartiaisen ensimmäinen lakialoite miinanraivaajien puolesta valmistui nopeasti ja se käsiteltiin eduskunnassa jo maaliskuussa 1997. Lakialoite oli hyvin samankaltainen kuin aiemmat, siinä ehdotettiin miinanraivaajatunnuksen myöntämistä vuosina 1945—1950 merimiinojen raivaukseen osallistuneille. Vartiaisen oli onnistunut keräämään aloitteeseensa taakse runsaasti nimiä kun sen oli allekirjoittanut 110 kansanedustajaa yli puoluerajojen.¹⁹⁸ Eduskunnan enemmistön saaminen lakialoitteen taakse vaikuttaa merkittävältä aikaansaannokselta, mutta kuten tutkimuksessa on jo aiemmin todettu, on äärimmäisen harvinaista, että kansanedustajan tekemä lakialoite etenee Suomessa lainsäädännöksi.

Lakialoitteen käsittely kiinnosti luonnollisesti myös johtokuntaa ja käsittelyä seuraamaan lähetettiin sihteeri Honkanen sekä Alpo Ketonen. Miehet kertoivat muulle johtokunnalle tapauksesta seuraavassa kokouksessa. Heidän mukaansa lakialoitteen lähetekeskustelussa puheenvuoroja oli käyttänyt yhteensä 12 kansanedustajaa eri puolueista. Keskustelu oli ollut myönteistä ja kukaan ei ollut puhunut lakialoitetta vastaan. Lakialoite oli keskustelun jälkeen lähetetty sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan käsiteltäväksi.¹⁹⁹

Lakialoitteen käsittely myös eteni tällä kertaa valiokunnassa melko nopeasti, sillä toukokuun alussa johtokunta sai kansanedustaja Maija Perholta tiedon, että

---

¹⁹⁵ *Veteraanien rinnalla. Turun sotaveteraanien Tuki- ja perinneyhdistyksen historiikki* 2014, 60.

¹⁹⁶ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 7.1.1997. KA.

¹⁹⁷ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 3.2.1997. KA.

¹⁹⁸ Killan arkisto: F Kirjeistö 19997, Fb:6. Vartiaisen lakialoite 5.3.1997. KA.

¹⁹⁹ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 1.4.1997. KA.

valiokunnan lausunto on lähtenyt sosiaali- ja terveysministeriöön.²⁰⁰ Karanko oli valiokunnassa kuultavana lakialoitteen tiimoilta huhtikuussa 1997. Vartiaisen tekemän aloitteen etenemisen suhteellisesta nopeudesta kertoo se, että valiokunta käsitteli samalla kertaa myös Paasion kaksi vuotta aikaisemmin tekemää samansuuntaista lakialoitetta.²⁰¹ Valiokunta katsoi kuitenkin käsittelyssään, ettei lakialoite ole siten valmis, että se voitaisiin hyväksyä sellaisenaan.²⁰² Valiokunnassa nousi esille myös sotaveteraaniliittojen kanta aloitteeseen. Liitot eivät vastustaneet miinanraivaajatunnusten perustamista. Ne pitivät kuitenkin Vartiaisen aloitetta huonona, koska siinä puhuttiin vain merimiinojen raivauksesta ja näin unohdettiin Lapin sodan jälkeiseen miinanraivaukseen osallistuneet. Liittojen mukaan mahdollista miinanraivaajatunnusta luotaessa myös Lapin raivaajien pitäisi olla mukana.²⁰³ Vartiaisen tekemä lakialoite 11/1997 ei edennyt lainsäädännöksi.

Lakialoitteen ympärillä käydyt keskustelut eivät olleet kuitenkaan turhia, sillä tapahtumat poikivat lisää tapaamisia eduskuntaan. Kesäkuussa johtokunnan valitsema edustus osallistui Karangon johdolla Vartiaisen järjestämään tapaamisen eduskunnassa. Tapaamiseen osallistui myös Satakunnan Miinanraivaajien puheenjohtaja Eero Lehtojoki sekä Suomen sotaveteraaniliiton puheenjohtaja Simo Kärävä, jolta ei aiemmin Antti J. Näsin kautta oltu saatu virallista kantaa miinanraivaajatunnukseen. Tapaamisesta muodostui miinanraivaajien kannalta merkittävä Kärävän avattua suunsa tunnusasiaan liittyen. Karanko selosti tapaamista koko johtokunnalle seuraavassa kokouksessa. Kärävä oli aluksi ollut melko kylmä, eikä ollut suuremmin arvostanut Miinanraivaajakillan tekemää työtä, paitsi itse miinanraivausta. Kärävä kertoi nyt liittonsa viralliseksi kannaksi sen, ettei heillä ole mitään miinanraivaajatunnusta vastaan. Tärkeimpänä asiana Kärävä myös lupasi auttaa, neuvoa ja tukea uuden lakialoitteen valmistelussa ja ihmetteli, ettei häneen ollut jo aiemmin otettu yhteyttä. Hän antoi itse laatimansa ohjeen siitä, miten lakialoitteita tehdään. Varatuomarin koulutuksen

---

²⁰⁰ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 5.5.1997. KA.

²⁰¹ Killan arkisto: F Kirjeistö 19997, Fb:6. Karangon kutsu sosiaali- ja terveysvaliokuntaan kuultavaksi 18.4.1997. KA.

²⁰² Killan arkisto: F Kirjeistö 19997, Fb:6. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle 25.4.1997. KA.

²⁰³ Killan arkisto: F Kirjeistö 19997, Fb:6. Veteraaniliittojen lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle 22.4.1997. KA.

omannut Kärävä myös suostui tarkastamaan Vartiaisen seuraavan lakialoitteen kun se tulisi valmiiksi.²⁰⁴

Myös muut veteraaniliitot ilmoittivat myöhemmin kannakseen, että heillä ei ole mitään miinanraivaajatunnuksen perustamista vastaan. Rintamanaisten liitto ja Sotainvalidien Veljesliitto yhtyivät Suomen Sotaveteraaniliiton kantaan, että miinanraivaajille voidaan perustaa oma tunnus siihen liittyvine etuineen. Rintamaveteraaniliitto ilmoitti muista poikkeavaksi kannakseen sen, että heidän puolestaan voidaan perustaa miinanraivaajatunnus, mutta etuisuuksien piiriin ei tulisi ottaa lisää ryhmiä. Syyksi tälle kerrottiin se, että liiton näkemyksen mukaan etuuksien piirissä olevien veteraanien vaatimukset eivät ole toteutuneet edes välttävästi.²⁰⁵

Kärävän rooli tutkimukseni aikarajauksen aikana on vailla vertaistaan. Hän ilmoitti ensi hetkestä lähtien vastustavansa miinanraivaajien liittämistä rintamasotilastunnuksen alle ja vannoi, ettei näin tulisi koskaan käymään. Tässä hän olikin loppujen lopuksi oikeassa. Kärävä myös ehdotti miinanraivaajille jo alkumetreillä, että heidän kannattaisi hakea erillistunnusta. Kärävän sekä hänen edustamansa liiton vastustus asiaa kohtaan päättyi, kun rintamamiestunnuksesta luovuttiin. Kärävän viimeinen rooli miinanraivaajien asiassa oli toimia hankkeen tukijana ja auttavana voimana. Tämänkaltaisen tapahtumaketjun syntyä oli vaikea kuvitella Kärävän ja miinanraivaajien ensimmäisistä yhteydenpidoista.

Kärävä tapasi Vartiaisen kesäkuussa 1997 ja antoi hänelle konkreettiset ohjeet siitä, mitä lakialoitteen tulisi pitää sisällään. Keskustelussa ja ohjeissa nousi esille monta seikkaa, jotka olivat Kärävän mielestä olleet aiempien yritysten ongelmia. Hän moitti sitä, että aikaisempien lakialoitteiden aikarajat olivat olleet horjuvia. Osin oli puhuttu vuosista 1945—1950 ja osin vuodesta 1946.²⁰⁶ Vuodesta 1946 puhuttiin yhdessä Paasion tekemässä lakialoitteessa, jonka myös johtokunta oli kokenut olevan väärin.²⁰⁷

Kärävä nosti esille myös sen, että meri- ja maamiinoja ei tulisi tunnuksessa erottaa toisistaan. Tämä seikka oli noussut esille myös jo aiemmin keväällä 1997

---

²⁰⁴ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 17.6.1997. KA.

²⁰⁵ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Rintamanaisten liiton kirje 30.12.1998., F Kirjeistö 1999, Fb:8. Sotainvalidien Veljesliiton kirje 14.1.1999 ja Rintamamiestaveteraanien liiton kirje 3.2.1999. KA.

²⁰⁶ Killan arkisto: F Kirjeistö 1997, Fb:6. Kärävän Vartiaiselle antamat ohjeet 12.6.1997. KA.

²⁰⁷ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:1 Johtokunnan kokouksen pöytäkirja 26.1.1995 KA.

Veteraaniliittojen yhteisessä lausunnossa sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle. Kärävän mukaan miinanraivaajat olivat myös liioitelleet veteraanijärjestöjen kannan merkitystä asiaan, sillä jos niitä olisi kuunneltu olisi hänen mukaan moni asia ollut toisin.²⁰⁸ Tämä Kärävän esiin nostama seikka on mielenkiintoinen. Veteraanijärjestöjen käyttämä valta asiassa ei nimittäin ollut pelkästään miinanraivaajien tai johtokunnan keksimä asia, vaan siitä olivat puhuneet myös muut tahot, kuten kansanedustajat. Liittojen vastustuksen voima oli noussut esille etenkin kansalaisadressin yhteydessä. Eikö Kärävä siis täysin tiedostanut valtaa, jota Veteraaniliitot käyttivät vai halusiko hän tarkoituksella vähätellä sitä. Toisaalta saattaa myös olla, että miinanraivaajat olivat tuudittautuneet liiaksi ajatukseen, että asian heikko eteneminen oli johtunut Veteraaniliitoista, näin asialle oli helpompi löytää syylliset.

Kärävä jatkoi muistuttamalla, että tunnusasioissa todellinen valta oli hänen mukaansa puolustusministeriöllä, sosiaali- ja terveysministeriöllä, Kelalla ja viranomaisilla. Näihin tahoihin tuli hänen mukaan vedota johdonmukaisuudella, ennakkopäätösluonteisuudella ja talousnäkökohdilla. Miinanraivaajat olivat Kärävän mielestä esittäneet liikaa tunneargumentteja ja liian vähän asia-argumentteja, joissa tulisi hänen mukaansa pysyä ja vähentää hehikutusta.²⁰⁹ Kärävän näkemyksistä voi tulkita sen, että hän piti siis miinanraivaajien aiempia yrityksiä liian tunnepitoisina, ehkä jopa hieman naiiveina. Kärävän näkemykseen pystyy yhtymään. Miinanraivaajat olivat käyttäneet argumentteinaan pääasiassa miinanraivauksen vaarallisuutta sekä sitä, että heidän kouluttajansa oli miinanraivauksen alkaessa todennut, että *Sota jatkuu näin ollen meidän kohdallamme*²¹⁰, näillä perusteilla miinanraivaajat yrittivät liittää palveluksensa sotatoimiin. Kärävän esiintuomia asia-argumentteja oli todellisuudessa esitetty melko vähän.

Kärävän mukaan miinanraivaajien piti pystyä myös perustelemaan, miksi he ansaitsevat omat edut ja sen, miksi ”Lex Pitsinki” ei riitä heille? Lakialoitteessa pitäisi myös kertoa tarkkaan ja selvästi, mitä etuja ajetaan ja toteutetaanko ne lisäsäännösten ja -asetusten kautta vaiko viitaten muihin etuuksiin. Lopuksi Kärävä nosti esiin vielä joukon

---

²⁰⁸ Killan arkisto: F Kirjeistö 1997, Fb:6. Kärävän Vartiaille antamat ohjeet 12.6.1997. KA.

²⁰⁹ Killan arkisto: F Kirjeistö 1997, Fb:6. Kärävän Vartiaille antamat ohjeet 12.6.1997. KA.

²¹⁰ Killan arkisto, F: Kirjeistö 1994. Fc:1. Kansalaisadressia koskeva kirjeistö. Everstiluutnantti Simosen päiväkäsky. KA.

realiteetteja, joita ei sopisi unohtaa. Näitä olivat muun muassa se, että aikaa oli kulunut yli puoli vuosisataa ja se, että tunnusjärjestelmä oli vakiintunut.²¹¹

Johtokunta ryhtyi lakialoitteen valmisteluun Kärävän ohjeistuksen pohjalta. Pian he kokivat, etteivät he itse saa lakialoitetta aikaan ja ottivat uudelleen yhteyden Kärävään. Hän lupasi auttaa ja pyysi lähettämään vaatimukset, jotka olivat:

*1) Miinanraivaajatunnus 1945-1952 merellä ja Lapissa miinanraivaukseen osallistuneille 2) Eläkkeeseen 217 markan kuukausittainen miinanraivaajalisä 3) Kuntoutus 4) Suun- ja hampaidenhoito.*²¹²

Kohdat 2–4 olivat osittain vanhaa perua, sillä ne olivat rinnasteisia rintamasotilastunnukseen. Kärävän ohjeiden mukaan ne osattiin kuitenkin nyt sanoittaa huomattavasti selkeämmin. Ensimmäisessä kohdassa taas näkyy selvempi muutos, jonka takana on varmasti Kärävän ohje ottaa mukaan Lapissa raivanneet, joiden puuttumisen tunnuksen piiristä hän oli nostanut epäkohdaksi. Miinanraivaajakilta oli aiemmin ajanut ainoastaan merimiinojen raivaukseen osallistuneiden asiaa, mutta tähän tuli nyt muutos. Muutoksella haluttiin poistaa miinanraivaajatunnuksen tiellä ollut epäkohta. Lapin raivaajat eivät siis tulleet haettavien edunsaajien joukkoon Miinanraivaajakillan tai sen johtokunnan toimesta tai toiveesta, vaan Kärävän vaikutuksen vuoksi.

Uutta lakialoitetta valmisteltaessa Vartiainen onnistui myös järjestämään tapaamisen pääministeri Lipposen kanssa, johon oli määrä osallistua edellä mainittujen lisäksi Karanko ja Honkanen. Päivää ennen tapaamista pääministeri kuitenkin perui sen. Hän vastasi kirjeitse, ettei ota Karankoa, Honkasta ja Vartiaista vastaan, koska asia ei kuulu hänelle vaan sosiaali- ja terveysministeriölle.²¹³ Tapaus ei mielestäni ollut kuitenkaan turha, sillä ainakin miinanraivaajien asia oli saatu jälleen pääministerin tietoisuuteen. Edellisestä yhteydenpidosta pääministerin kanssa oli kulunut jo yli puolitoista vuotta. Tuolloin pääministeri oli todennut käytännössä ainoastaan sen, että hallitus järjestellee

---

²¹¹ Killan arkisto: F Kirjeistö 19997, Fb:6. Kärävän Vartiaille antamat ohjeet 12.6.1997. KA.

²¹² Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 7.7.1997. KA.

²¹³ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokoukset 1.9 ja 22.9.1997. KA.

muita veteraanihankkeita.²¹⁴ Muut veteraanihankkeet, kuten ”Lex Pitsinki” olivat syksyllä 1997 jo käytännöstä valmiita, eikä pääministeri niihin myöskään enää vedonnut.

Syksyn edetessä Kärävä sai ehdotuksensa lakialoitteesta valmiiksi ja lähetti sen Vartiaiselle ja johtokunnalle.²¹⁵ Pienten muutosten jälkeen Vartiainen sai lopullisen lakialoitteen valmiiksi loppuvuodesta 1997. Aloitteessa puhuttiin nyt sekä merimiinojen että maamiinojen raivauksesta. Siinä vaadittiin miinanraivaajatunnusta ja lueteltiin vaadittavat etuudet, joita olivat rintamalisä, kuntoutus sekä suun ja hampaiden hoito. Aloitteessa esitettiin myös uusien edunsaajien määrä, joissa tehtiin rinnastus aiemmin perustettuun miinanraivausmitaliin. Miinanraivausmitalin oli saanut 1 518 henkilöä, joten miinanraivaajatunnuksen olisi hieman tätä vähemmän. Pieni vähennys selittyy sillä, että osa mitalin saaneista oli jo kuollut. Lakialoitteessa ehdotettiin myös, että rahoitus tunnukseen tulisi valtion vuotuisen talousarvioon erikseen tarkoitusta varten varatusta määrärahasta ja siihen voidaan käyttää myös Raha-automaattiyhdistyksen tuottoa.²¹⁶ Lakialoite sisälsi nyt huomattavasti enemmän Kärävän peräänkuuluttamaa konkretiaa.

Vartiainen oli vuoden 1997 aikana nähnyt paljon vaivaa miinanraivaajien asian hyväksi. Killan johtokunta päätti joulukuussa antaa Vartiaiselle Miinanraivaajakillan pöytäviirin. Vartiainen oli seitsemäs pöytäviirin saanut. Viirin antaminen oli varmasti johtokunnan miesten tapa osoittaa kiitollisuuttaan. Helsingin Miinanraivaajakillan alajaoston johtohahmo Erik Erwes olisi halunnut luovuttaa viirin Vartiaiselle jo elokuussa, mutta tämän johtokunta erikseen kielsi.²¹⁷ Kaikki yhteydenpito haluttiin keskittää Turussa toimivan valtakunnallisen Miinanraivaajakillan alle. Tämä tapaus oli ensimmäisiä selviä viitteitä johtokunnan ja etenkin sen nokkamiehen Karangon mustasukkaiseen suhtautumiseen miinaraivaajien asioiden hoidossa. Valtaa ei haluttu luovuttaa Turusta muualle, tämä vaikeutti tulevana vuosina johtokunnan yhteistyötä sekä Helsingin että Satakunnan miinanraivaajien kanssa.

---

²¹⁴ Killan arkisto: F Kirjeistö 1996, Fb:5. Paavo Lipposen kirje Karangolle 6.2.1996. KA.

²¹⁵ Killan arkisto: F Kirjeistö 1997, Fb:6. Kärävän ehdotus lakialoitteeksi 14.9.1997. KA.

²¹⁶ Killan arkisto: F Kirjeistö 1997, Fb:6. Vartiaisen luonnos lakialoitteeksi 5.12.1997. KA.

²¹⁷ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokoukset 4.8 ja 1.12.1997. KA.

Seuraavana keväänä vastaavanlaisia pöytäviirejä annettiin lisää. Viirit saivat Pertti Paasio, kenraalit Adolf Ehnrooth ja Jaakko Valtanen sekä Simo Kärävä.²¹⁸ Viirien jakamisesta pystyy päättelemään henkilöt, joiden panosta johtokunta arvosti.

Alkuvuodesta 1998 Vartiainen ryhtyi keräämään kansanedustajien nimiä uuden lakialoitteensa taakse. Johtokunta hankki aloitetta varten uuden tukilauselman Turun ja Porin sotilasläänin komentajalta Juhani Kaskealalta. Entuudestaan vastaavanlaiset tukilauseimat olivat kirjoittaneet kenraalit Väinö Valve, Ehnrooth ja Valtanen sekä miinanraivaajien raivausaikaiset kouluttajat. Ehnroohilta päätettiin pyytää vielä uutta tukilauselmaa, johon hän suostui. Ehnroothin sanoilla oli miinanraivaajille suuri merkitys.²¹⁹ Ehnrooth kirjoitti:

*Miinanraivaajien jäädessä rintamasotilastunnuksen ulkopuolelle puollan lämpimästi miinanraivaajatunnuksen perustamista. Olen tutustunut lakiehdotukseen miinanraivauksesta ja pidän sitä hyvänä ja oikeudenmukaisena. Vihdoin olisi aika myös miinanraivaajien sodanjälkeisen kunniavelan suorittamiseen.*²²⁰

Toukokuussa Vartiaisen lakialoite oli valmis. Vartiainen oli onnistunut keräämään aloitteeseensa taakse 101 kansanedustajaa. Huomionarvoista on se, että pääministeripuolue SDP:n yhteensä 63:sta kansanedustajasta aloitteen allekirjoitti 45 kansanedustajaa. Lähetekeskustelua oli paikan päällä seuraamassa noin 40 miinanraivaajaa.²²¹ Usko tämän kyseisen lakialoitteen läpimenoon oli ilmeisen suuri.

Paikalle saapuneet miinanraivaajat eivät varmasti pettyneet näkemäänsä ja kuulemaansa. Vartiaisen aloitteen lähetekeskustelussa käytettiin useita puheenvuoroja yhteensä yhdentoista kansanedustajan toimesta. Jokainen puheenvuoro käytettiin aloitteen puolesta. Kansanedustaja Juhani Alaranta Keskustasta totesi puheenvuorossaan, että asia on nyt kansanedustajista kiinni, jos jokainen allekirjoittanut pysyy kannassaan, niin asia tulee hoidetuksi. Keskustelun loppuksi Alaranta totesi vielä, että oli nopeasti laskenut allekirjoittaneiden joukossa olevan 13

---

²¹⁸ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokoukset 6.4 ja 22.4.1998. KA.

²¹⁹ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokoukset 5.1, 2.2, 6.4 ja 11.5. 1998. KA.

²²⁰ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Ehnroothin tukilausuma 24.4.1998. KA.

²²¹ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 11.5.1998. F Kirjeistö 1998, Fb:7. Vartiaisen lakialoite 31/1998. KA.

sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsentä. Hän lisäsi vielä huomanneensa muutaman allekirjoittamattoman jäsenen puhuneen keskustelussa aloitteen puolesta. Puheenvuoronsa hän päätti sanoihin: *Joten hyvältä näyttää!* Vartiaisen lakialoite lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.²²²

Lähetekeskustelun jälkeen usko asian järjestymiseen oli miinanraivaajien keskuudessa korkealla. Miinanraivaajien seuraava projekti oli pyrkimys nopeuttaa asian käsittelyä ottamalla yhteys jokaiseen mahdolliseen tahoon. Rauhallisempien muutaman vuoden jälkeen, tämä oli selvä paluu aiempaan toimintamalliin, jossa Kilta ja sen johtokunta yritti aktiivisella painostuksella ja vetoimuksilla vaikuttaa suoraan päättäjiin.

Erik Erwes vetosi asiassa suoraan presidenttiin lähettäen tälle kirjeen. Kirjeessä Erwes vetosi presidenttiä henkilökohtaisella arvovallallaan yrittämään nopeuttaa miinanraivaajatunnuslakialoitteen valiokuntakäsittelyä.²²³ Presidentti myös tavattiin kirjeen tiimoilta Kultarannassa ja tämä oli luvannut ottaa selvää tunnusasiasta.²²⁴ Osa johtokunnasta tapasi sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäseniä, jotka olivat luvanneet ottaa lakialoitteen valiokunnassa nopeasti käsittelyyn. Johtokunta lähestyi myös jokaisen eduskuntaryhmän puheenjohtajaa kirjeitse pyytäen kannanottoa käsittelyn nopeuttamiseen.²²⁵

Johtokunta sai kirjeisiinsä pääasiassa myönteisiä vastauksia. Keskustan eduskuntaryhmä kannatti lakialoitteen viivytyksetöntä käsittelyä ja hyväksymistä eduskunnassa.²²⁶ SDP:n eduskuntaryhmä totesi eduskunnassa olevan kiire, mutta korosti samalla, ettei miinanraivaajia ole unohdettu.²²⁷ Kokoomuksen Ben Zyskowicz kirjoitti pitävänsä tärkeänä, että aloite käsitellään mahdollisimman nopealla aikataululla.²²⁸ Vasemmistoliiton vastauksessa kerrottiin asiaan suhtauduttavan myönteisesti, mutta

---

²²² Eduskunnan päiväjärjestys, 7.5.1998.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_59+1998.pdf (luettu 16.12.2020.).

²²³ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Erweksen kirje presidentti Ahtisaarelle 11.6.1998. KA.

²²⁴ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 10.8.1998. KA.

²²⁵ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 1.6.1998. KA.

²²⁶ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Keskustan eduskuntaryhmän pj:n Aapo Saaren vastaus Karangolle 16.6.1998. KA.

²²⁷ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän sosiaalipoliittisen sihteerin Ulla-Mari Karhun vastaus Karangolle 12.6.1998. KA.

²²⁸ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Kokoomuksen eduskuntaryhmän pj:n Ben Zyskowiczin vastaus Karangolle 5.6.1998. KA.

aikataulukysymykseen ei otettu kantaa.²²⁹ Yhden kansanedustajan eduskuntaryhmistä Perussuomalaiset sekä Remonttir ryhmä kertoivat myös kannattavansa aloitetta.²³⁰

On vaikeaa tarkkaan tietää millainen vaikutus sosiaali- ja terveystieteiden jäseniltä, presidentiltä ja eduskuntaryhmiltä saaduilla vastauksilla oli miinanraivaajien mieliin, koska asiasta ei lähteissä mainita. Vastaukset olivat myönteisiä ja niissä käytettiin miinanraivaajien kannalta kaunista kieltä. Mutta tosiasia oli samaan aikaan myös se, että samankaltaisia korulauseita oli esitetty myös aiemmin. Lauseet eivät toistaiseksi olleet kertaakaan muuttuneet todeksi. Mahtoivatko johtokunnan miehet uskoa tämän kerran olevan erilainen?

Muista eduskuntaryhmistä poikkeavat vastukset Kiltä sai Vihreiltä ja Suomen Kristilliseltä Liitolta. Näissä vastauksissa kerrottiin rehellisesti se tosiseikka, että yksittäisten kansanedustajien tekemät lakialoitteet etenevät vain harvoin lainsäädännöksi, vaan aloitteen pitäisi onnistuakseen käytännössä tulla hallituksen esityksenä.²³¹ Tämä Suomen poliittiseen kulttuuriin liittyvä ilmiö on noussut tässä tutkimuksessa esille jo useasti. Tähän rinnastaen Vihreiden ja SKL:n vastaukset olivat muita realistisempia ja kertoivat varmasti enemmän asian todellisesta tilasta.

Johtokunnan toimien kanssa samanaikaisesti miinanraivaajaveteraani Unto Mäkinen lähetti sosiaali- ja terveystieteiden puheenjohtajalle Virpa Puistolle kirjeen. Kirjeestä käy ilmi se, että miinanraivaajien keskuuteen on tullut tieto, että heidän asiansa oli tulossa valiokuntakäsittelyyn vasta syysistuntokaudella. Mäkinen esittää kirjeessä pelkonsa siitä, että syksyllä seuraavat eduskuntavaalit painavat jo päälle, joka voisi mutkistaa aloitteen käsittelyä. Hän vetosi Puistoa nopeuttamaan asian käsittelyä siten, että se olisi valmiina ennen syksyn budjettikäsittelyn alkua.²³²

Mäkinen ei ollut ajatuksensa kanssa yksin, sillä Keskustan kansanedustaja Liisa Hyssälä puhui lakialoitteen nopeuttamisesta eduskunnassa seuraavalla viikolla. Hän myös esitti

---

²²⁹ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän pj:n vastaus Karangolle 16.6.1998. KA.

²³⁰ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Perussuomalaisten eduskuntaryhmän ryhmäsihteerin Kari Bärlundin vastaus Karangolle 16.6.1998. Kansanedustaja Risto Kuisman vastaus Karangolle 4.6.1998. KA.

²³¹ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Vihreiden eduskuntaryhmän pj:n Osmo Soininvaaran vastaus Karangolle 16.6.1998 ja SKL:n eduskuntaryhmän ryhmäsihteerin Leena Juvosen vastaus Karangolle 8.6.1998. KA.

²³² Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Unto Mäkisen kirje Virpa Puistolle 1.6.1998. KA.

asiasta hallitukselle kirjallisen kysymyksen: *Aikooko hallitus valmistella syksyyn mennessä esitykset pykäläineen, jotta lakien käsittely voitaisiin aloittaa ripeästi heti syysistuntokauden alussa? Onko tarkoituksena hidastaa käsittelyä jälleen kerran ja siirtää lakiehdotukset yli vaalien?*²³³

Mäkinen sai pian kirjeeseensä vastauksen Puistolta. Vastauksessa Puisto korosti sitä, että miinanraivaajat olivat juuri saaneet kädenojennuksen ”Lex Pitsingin” muodossa, joka oli ollut vuosien työn tulos. Hän myös kertoi tiedostavansa, että se ei vastannut kaikkia miinanraivaajien odotuksia. Miinanraivaaja-aloitteen tiimoilta Puisto kirjoitti valiokunnan olevan eräs eduskunnan työllistetyimmistä ja valtiopäiväsäännön mukaan velvoitettu käsittelemään aina hallituksen esitykset ennen yksittäisten kansanedustajien tekemiä lakialoitteita. Lakialoitteen käsittelyyn otto vaati hänen mukaansa valiokunnan enemmistön päätöksen. Edellä mainittuihin asioihin hänellä ei ollut puheenjohtajana päätäntävaltaa. Puisto kertoi uskovansa ja toivovansa, että aloite voitaisiin ottaa käsittelyyn heti syksyllä, mutta kieltäytyi ottamasta vastuuta asian lopputuloksesta.²³⁴ Puiston vastaus vesitti käytännössä toiveet asian pikaisesta ratkaisemisesta.

Puiston vastauksesta ei kuitenkaan muodostunut miinanraivaajien kannalta kesän 1998 huonoin uutinen. Sosiaali- ja terveysministeri Sinikka Mönkäre antoi vastauksensa Hyssälän kirjalliseen kysymykseen kesäkuun lopussa. Vastauksessaan Mönkäre käytännössä toteaa, että aloite ei tule menemään läpi. Perusteluina hän käyttää vuonna 1990 mietintönsä jättänyttä rintamaveteraanitunnusten selvitystyöryhmää, joka ei nähnyt mahdollisuutta veteraanitunnusten laajentamiseen. Samaan työryhmään oli miinanraivaajien asian tiimoilta vedottu lukuisia kertoja aikaisemminkin. Mönkäre nosti myös esille sen, että hallitus on juuri saanut valmiiksi ”Lex Pitsingin”, joka takasi kuntoutuksen muun muassa miinanraivaajille.²³⁵ Mönkäre vastauksen myötä lakialoitteen tulevaisuus alkoi hahmottua tarkemmin.

Miinanraivaajatunnuslakialoite ei edennyt tulevana kuukausina ja miinanraivaajien pelot alkoivat pikkuhiljaa käydä toteen. Lokakuun loppupuolella sosiaali- ja terveysvaliokunnasta kirjoitettiin Karangolle, ettei voida sanoa, koska lakialoite tulee

---

²³³ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Liisa Hyssälän kirjallinen kysymys hallitukselle 10.6.1998. KA.

²³⁴ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Virpa Puiston vastaus Unto Mäkiselle 17.6.1998. KA.

²³⁵ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Sinikka Mönkäre vastaus Liisa Hyssälän kirjalliseen kysymykseen 29.6.1998. KA.

valiokuntakäsittelyyn.²³⁶ Miinanraivaajien toimet pikaisen käsittelyn aikaansaamiseksi eivät onnistuneet.

Lopulta loppuvuonna asia käsiteltiin valiokunnassa. Johtokunnasta kuultavina paikalla olivat Karanko ja Erwes. Kuultaviksi oli kutsuttu myös Satakunnan miinanraivaajista Eero Lehtojoki ja Pekka Raitaniemi. Valiokunnassa miinanraivaajat esittivät eri tahojen esittämiä puoltoja heidän asialleen.²³⁷ Loppuvuodesta Vartiainen sai eduskunnassa äänestykseen miinanraivaajatunnukseen niveltävän raha-aloitteen, jolla miinanraivaajatunnusta varten olisi saatu 1,2 miljoonaa markkaa valtion budjettiin. Summaa ei budjettiin tullut, sillä äänestystulos oli 63 puolesta, 113 vastaan, poissa 21 ja 1 tyhjä.²³⁸ Yli 100 kansanedustaa oli antanut tukensa miinanraivaajatunnukselle, mutta rahaa sitä varten ei oltu valmiita antamaan. Vartiaisen varsinaista lakialoitetta ei oltu vielä käsitelty valiokunnassa valmiiksi, mutta lopputulos alkoi vaikuttaa varmalta tappiolta miinanraivaajien kannalta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta lähetti esityksensä Vartiaisen lakialoitteesta sosiaali- ja terveysministeriöön helmikuussa 1999. Esitys oli miinanraivaajien kannalta yllättävästi myönteinen ja siinä kehoitettiin ministeriötä ryhtymään toimenpiteisiin, että miinanraivaajille voitaisiin myöntää oma miinanraivaajatunnus siihen liittyvine etuineen vuoden 2000 alusta lukien.²³⁹ Tällä ei ollut kuitenkaan mitään todellista merkitystä, sillä vaalikausi ehti päättyä ennen asian etenemistä ja näin Vartiaisen tekemä lakialoite raukesi. Samoin kävi myös Paasion vuonna 1995 tekemälle lakialoitteelle, joka ei vaalikauden aikana ehtinyt eduskunnan äänestykseen.

Kansanedustaja Liisa Hyssälän mukaan kyseessä oli sosiaali- ja terveysvaliokunnan hallituspuolueiden tarkoituksenmukainen toimi. Hän kirjoitti Karangolle kirjeen, joka oli tarkoitettu myös lehdistötiedotteeksi. Hyssälän mukaan hallituspuolueiden edustajat estivät toiminnallaan miinanraivaajatunnuslakialoitteen edistymisen ja valmistumisen.²⁴⁰

---

²³⁶ Killan arkisto: F Kirjeistö 1998, Fb:7. Kirje sosiaali- ja terveysvaliokunnasta 22.10.1998. KA.

²³⁷ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 4.1.1999. KA.

²³⁸ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 9.11.1998 ja 4.1.1999. KA.

²³⁹ Killan arkisto: F Kirjeistö 1999, Fb:8. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan esitys 17.2.1999. KA.

²⁴⁰ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 23.2.1999. KA.

Miinanraivaajatunnuslakialoitteen kaatumisen syyksi on vaikea nähdä mitään muuta kuin istuva hallitus ja Hyssälän esiintuomat toimet valiokunnassa. Aiempien aloitteiden vastustamisessa oli käytetty syynä rintamamiestunnuksen laajentamiseen liittyviä ongelmia. Tämä ongelma oli kuitenkin poistunut erillistunnuksen myötä ja veteraaniliittojen vastustuksen lakattua. Myös aiemmin syynä käytetty lama oli vuosituhatlupien lopussa väistynyt. Syvän laman jälkeen Lipposen ensimmäinen hallitus onnistui vakauttamaan valtion talouden. Valtion velkatilanne ja työllisyystilanne paranivat.²⁴¹ Rahan puutteeseen ei viimeisinä vuosina myöskään suoraan vedottu syynä miinanraivaajien asiassa.

Mistä Lipposen ensimmäisen hallituksen vastustus sitten johtui? Yksiselitteistä vastausta on mahdoton antaa. Hallituksen ja hallituspuolueiden kansanedustajien henkilökohtaisilla näkemyksillä en usko olleen asian kanssa tekemistä. Miinanraivaajatunnuslakialoite oli yksittäisen kansanedustajan tekemä, näillä lakialoiteilla ei ole tapana Suomessa menestyä. Hallituksen linja oli siis Suomen poliittisen kulttuurin mukainen. Suomen poliittinen kulttuuri oli tapauksessa miinanraivaajia vastaan. Samalla tapaus todistaa, kuinka suomalaisessa politiikassa on mahdollista viivyttämällä estää lainsäädäntötyön eteneminen, vaikka tietyn esityksen takana olisi eduskunnan enemmistö.

Epäilen merkittävimmän syyn kuitenkin löytyvän muista samanaikaisista veteraanihankeista. Hallitus tahtoi saada oman esityksensä ”Lex Pitsigin” muodossa valmiiksi ja miinanraivaajatunnus jäi ikään kuin sen jalkoihin. Samalla lailla pystyttiin myös vetoamaan miinanraivaajien saaneen jo osuutensa ja kehottamaan tyytymään siihen. Hallituksen sisällä nähtiin varmasti myös uhkana se, että miinanraivaajien hyväksyminen veteraaneiksi aiheuttaisi painetta myös muiden ryhmien osalta. Samanaikaisestihan oli käynnissä esimerkiksi koko 1926-syntyneiden ikäluokkaa koskeva veteraanihanke. Ongelmana eivät olleet muutama sata miinanraivaajaa vaan heistä heijastuvat laajemmat vaikutukset.

---

²⁴¹ Boxberg 2004, 210.

5. Loppusuora

Suomessa käytiin eduskuntavaalit maaliskuussa 1999. Johtokunta päätti jo etukäteen ottaa välittömästi yhteyden uuteen sosiaali- ja terveysministeriin heti kun viranhaltija selviää. Ministerin luo lähteväksi valtuuskunnaksi valittiin Karanko, Honkanen ja Erwes. Killan johtokunta otti ennen vaaleja käyttöön myös uudenlaisen toimintatavan. Johtokunta alkoi jo ennen vaaleja kysellä puolueilta, että ottavatko ne miinanraivaajatunnuksen mukaan hallitusneuvotteluihin.²⁴² Tämä oli mielestäni poikkeuksellisen paljon ja poikkeuksellisen suoraan pyydetty. Muutamaa sataa ihmistä koskevan asian nostaminen käsittelyyn, hallitusneuvotteluiden suurien linjojen rinnalle, kuulostaa epärealistiselta. Johtokunnan epärealistinen pyyntö kertoo kuitenkin siitä, että uusinkaan vastoinkäyminen ei ollut lannistanut johtokuntaa.

Johtokunta sai pyyntöihinsä myönteisen suuntaiset vastaukset Kokoomukselta ja RKP:lta. Puolueiden eduskuntaryhmien puheenjohtajat Ben Zyskowicz ja Eva Biaudet kirjoittivat, että heistä miinanraivaajatunnus ei hallitusneuvotteluissa jää kiinni. Miinanraivaajien asian nostamisesta hallitusneuvotteluiden asialistalle ei kuitenkaan mainita. Muilta puolueilta ei vastausta pyyntöihin saatu.²⁴³ Epärealistinen pyynnön tulokset olivat laihat, jota ei mielestäni voi pitää yllättävänä tuloksena.

Vuoden 1999 eduskuntavaalien tulos oli miinanraivaajien kannalta hankala siten, että heidän luottokansanedustajansa Helena Vartiainen ei tullut valituksi jatkokaudelle.²⁴⁴ Paasion aloittamalle ja Vartiaisen jatkamalle työlle löytyi taas kuitenkin jatkaja. Miinanraivaajien asiaa alkoi seuraavaksi ajamaan Pirkko Peltomo, joka edeltäjiensä tavoin edusti SDP:tä. Edeltäjistään poiketen Peltomo tuli valituksi Satakunnan vaalipiiristä.²⁴⁵

Peltomo esitti heti uuden eduskunnan aloitettua toimikautensa huhtikuussa 1999 toivomusaloitteen miinanraivaukseen osallistuneiden aseman tunnustamisesta.

---

²⁴² Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 1.4.1999. KA.

²⁴³ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 1.4.1999. KA.

²⁴⁴ Ehdokkaiden äänimäärät kunnittain eduskuntavaaleissa 1999.

<http://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit99/index.html> (luettu: 23.12.2020)

²⁴⁵ Pirkko Peltomon CV: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/491.aspx> (luettu 23.12.2020).

Toivomusaloite tarkoittaa kansanedustajan ehdotusta, että eduskunta esittäisi hallitukselle toivomuksen toimenpiteeseen ryhtymisestä jossakin hallituksen toimivaltaan kuuluvassa asiassa. Tämä toimenpide saattaa kertoa siitä, että miinanraivaajat yhteistyökumppaneineen olivat ymmärtäneet, että asia ei tulisi hoidetuksi, ellei aloite miinanraivaajatunnuksesta tulisi hallituksen esityksenä. Toivomusaloitteessa esitettiin, että sodan jälkeen merialueilla ja Pohjois-Suomessa toimineille miinanraivaajille myönnettäisiin miinanraivaajatunnus ja siihen liitettävänä etuina rintamalisä, kuntoutus sekä suun ja hampaiden hoidon korvaus. Peltomon toivomusaloite käytännössä toisti Vartiaisen vuotta aiemmin tekemän lakialoitteen sisällön.²⁴⁶

Peltomo teki vielä noin kuukausi toivomusaloitteensa jälkeen myös varsinaisen lakialoitteen laiksi miinanraivaajatunnuksesta. Myös tämä aloite oli hyvin lähellä toisintoa Vartiaisen tekemästä aloitteesta. Peltomo myös kertoi eduskunnassa käyttämässään puheenvuorossa, että hän uusi miinanraivaajatunnuslakialoitteen juuri siitä syystä, että Vartiaisen ja Paasion tekemät aloitteet olivat rauenneet. Samassa istunnossa keskustan pitkän linjan kansanedustaja Timo Kalli toivoi, että kyseinen aika pieni asia hoidettaisiin hallituksen toimesta. Kalli myös lisäsi, että asia ei kaatuisi oppositioon.²⁴⁷

Vartiaisen aloitteeseen verrattuna suurin muuttuja oli siinä, että lakialoitteen allekirjoitti tällä kertaa vain 21 kansanedustajaa, kun taas Vartiaisen lakialoitteen takana oli ollut eduskunnan enemmistö.²⁴⁸ En kuitenkaan usko, että asian todellinen kannatus eduskunnassa olisi vaalien välillä romahtanut viidennekseen. Nimien pienempi määrä selittyy varmasti ainakin osittain sillä, että nimien keruuseen oli käytetty huomattavasti vähemmän aikaa kuin Vartiaisen aloitteessa. Allekirjoitusten pienempää lukumäärää ei myöskään voi pitää suurena tappiona siksi, että suurellakaan määrällä ei ollut tuntunut olevan sen suurempaa merkitystä. Oli luultavasti käynyt jo kaikille osapuolille selväksi, että lain läpimenoon tarvittaisiin hallituksen esitys. Tämän puolesta puhui myös

---

²⁴⁶ Killan arkisto: F Kirjeistö 1999, Fb:8. Peltomon toivomusaloite 7.4.1999. KA.

²⁴⁷ Killan arkisto: F Kirjeistö 1999, Fb:8. Peltomon ja Kallin puheenvuorot eduskunnassa 2.6.1999. KA.

²⁴⁸ Killan arkisto: F Kirjeistö 1999, Fb:8. Peltomon lakialoite 55/1999 18.5.1999. KA.

kansanedustaja Kallin puheenvuoro. Asia saatiin aloitteen kautta taas kuitenkin uudelleen esille.

Uuden eduskunnan ja hallituksen kokoonpanomuutoksista positiivinen saattoi olla miinanraivaajien kannalta se, että vaalien jälkeen nimetyn uuden hallituksen sosiaali- ja terveysministeriksi tuli Maija Perho. Perho on pitkän linjan kokoomuslainen poliitikko Varsinais-Suomen vaalipiiristä.²⁴⁹ Hän oli miinanraivaajien kannalta mieleinen valinta, koska hän oli ollut mukana toiminnassa jo vuonna 1994 keräten oman puolueensa kansanedustajien nimiä miinanraivaajien kansalaisadressiin. Hänen kanssaan johtokunta oli pitänyt yhteyttä myös tämän jälkeen.

Uutena ministerinä Perho pyysi Killan johtokunnalta laskelman miinanraivaajatunnuslain kuluista. Johtokunta teki tarkan laskelman ja lähetti sen eteenpäin Perholle. Laskelmasta käy ilmi, että noin 600:lle miinanraivaajalle myönnettävä eläkkeen miinanraivaajalisä sekä suun ja hampaidenhoito tulisivat maksamaan valtiolle 1 915 800 markkaa.²⁵⁰ Vajaa kaksi miljoonaa markkaa ei ollut valtion taloudessa erityisen suuri summa. Esimerkiksi valtion lainaa lyhennettiin samana vuonna miljardilla markalla.²⁵¹

Johtokunnan valitsema lähetystö Karanko, Honkanen ja Erwes tapasivat Perhon kesäkuussa 1999. Tapaaminen muutti asian vallitsevaa tilaa merkittävästi. Perho kertoi, että hänen ministeriönsä valmisteli miinanraivaajia koskevaa lakia ja lisäsi myös, että se valmistuu.²⁵² Käytännössä miinanraivaajille siis kerrottiin, että ensimmäistä kertaa hallituksen sisältä oltiin tekemässä heitä koskevaa lakia. Monet tahot olivat jo pitkään puhuneet, että lain valmistuminen vaatisi hallituksen esityksen. Omasta mielestäni tämä Perhon tekemä lupaus oli miinanraivaajien yli seitsemän vuotta jatkuneen toiminnan aikana kaikkein merkittävin.

Karanko, Honkanen ja Erwes eivät kuitenkaan saaneet Perholta selvää vastausta siihen, millaista lakia hallitus oli valmistelemassa, eivätkä siihen, liittyikö laki Peltomon lakialoitteeseen vai ei. Johtokunta päätti, että näihin kysymyksiin oli saatava selvät

---

²⁴⁹ Maija Perhon CV: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/397.aspx> (luettu 23.12.2020).

²⁵⁰ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 6.5.1999. KA.

²⁵¹ Killan arkisto: F Kirjeistö 1999, Fb:8. Peltomon puheenvuoro eduskunnassa 2.6.1999. KA.

²⁵² Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokoukset 24.5 ja 21.6.1999. KA.

vastaukset.²⁵³ Miinanraivaajat saivat puolustusministeri Jan-Erik Enestamilta kirjeen, jossa hän kertoi, että puolustusministeriö puoltaa miinanraivaajatunnuksen perustamista.²⁵⁴

Kesäkuun 1999 aikana Karanko, Honkanen ja Erwes tapasivat vielä silloisen valtionvarainministeri Sauli Niinistön. Kolmikko pyysi Niinistöltä suoraan rahaa lakialoitetta varten. Niinistö vastasi, että hän ei ole koskaan luvannut kenellekään rahaa etukäteen, eikä aikosi tinkiä tästä. Asia tulisi hänen mukaansa ratkeamaan elokuun budjettineuvotteluissa. Niinistö ilmoitti samalla, että hänellä itsellään ei ole mitään asiaa vastaan. Tähän vastauksena Killan sihteeri Honkanen kaivoi esille kirjeen, jossa oli 12:sta istuvan hallituksen ministerin nimet, jotka vuonna 1994 olivat allekirjoittaneen kansalaisadressin. Niinistö huvittui kuullessaan, että myös hänen nimensä löytyi adressista. Kolmikon mukaan Niinistö muuttui tämän jälkeen avoimemmaksi ja keskustelu jatkui hyvässä tunnelmassa kahvipöydän ääressä.²⁵⁵ Erwes katsoi myöhemmin Helsingin sanomien haastattelussa, että juuri tästä tapaamisesta asia sai vauhtia.²⁵⁶

Miinanraivaajien tilanne muuttui kesäkuussa 1999 ratkaisevasti. Sosiaali- ja terveysministeriö valmisteli lakia ja ministeri lupasi suoraan sen valmistuvan. Puolustusministeriö puolsi asiaa ja valtionvarainministerillä ei ollut mitään asiaa vastaan. Istuvan hallituksen ministereistä 12 oli allekirjoittanut kansalaisadressin viisi vuotta aiemmin, jonka voi nähdä ainakin jonkinlaisena lyömäaseena miinanraivaajien kannalta. Elokuun budjettineuvotteluja odottaessa tilanne vaikutti miinanraivaajien kannalta lupaavammalta kuin koskaan aiemmin. Asian kannatus oli siirtynyt eduskunnasta hallitukseen. Pääministeri Lipponen lähetti elokuussa Miinanraivaajakillalle, Karangolle ja Honkaselle osoitetun kirjeen, jossa hän kirjoitti seuraavasti:

Hallitus antaa eduskunnalle esityksen rintamasotilaseläkelain muuttamisesta siten, että henkilöille, joille on myönnetty todistus miinanraivaukseen osallistumisesta, maksetaan rintamalisän suuruista etuutta. Tällä tavoin

---

²⁵³ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 21.6.1999. KA.

²⁵⁴ Killan arkisto: F Kirjeistö 1999, Fb:8. Enestamin kirje Killalle 11.6.1999. KA.

²⁵⁵ Killan arkisto: C Pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 21.6.1999. KA.

²⁵⁶ Helsingin Sanomat 7.1.2000. Forum Marinumin arkisto.

miinanraivaajaveteraanien etuisuudet saadaan vastaamaan muiden sotiemme veteraanien etuisuuksia. Haluan tässä yhteydessä kiittää Teitä ja johtamaanne Miinanraivaajakiltaa toiminnastanne miinanraivaajaveteraanien asian hyväksi.²⁵⁷

Miinanraivaajien asian voi katsoa ratkenneen tähän kirjeeseen Miinanraivaajakillan kannalta myönteiseen ratkaisuun. Lopullisen sinetin asia sai loppuvuodesta 1999, kun eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen Suomen sotiin liittyneissä miinanraivaustehtävissä palvelleiden etuuksia koskevaksi lainsäädännöksi. Miinanraivaajille perustettiin oma miinanraivaajatunnus. Miinanraivaustehtävissä toimineiksi katsottiin sekä merellä että Pohjois-Suomessa vuosina 1945—1952 raivanneet.²⁵⁸

Miinanraivaajien asia eteni lopulta maaliin uskomattomalla tahdilla noin puolen vuoden aikana, kun hallitus maassa vaihtui. Asia oli tätä ennen ollut etenemättä seitsemän vuoden ajan. Muutoksen syyksi ei voi mielestäni nähdä muuta kuin uuden hallituksen tahdon saattaa asia valmiiksi. Hallituksen kokoonpanossa ei kuitenkaan tapahtunut mullistavia uudistuksia, sillä molemmissa oli sama pääministeri ja samat puolueet. Tapahtuneelle suunnanmuutokselle on siksi vaikea löytää yksiselitteistä syytä, joka tekee siitä entistä mielenkiintoisemman.

Lipposen toinen hallitus aloitti työnsä eri tilanteesta kuin ensimmäinen. Ensimmäisen hallituksen aloittaessa vuonna 1995 lama oli jo pitkälti selätetty, mutta siitä oli kulunut vasta hyvin vähän aikaa. Lipposen toinen hallitus taas pääsi aloittamaan huomattavasti paremmassa taloustilanteessa, jolloin edunsaajien lisääminen oli lähtökohtaisesti helpompaa. Lisäksi Lipposen toisella hallituksella ei ollut käynnissä ”Lex Pitsingin” kaltaisia omia samanaikaisia veteraanihankkeita, jotka olisivat kiilanneet muiden hankkeiden, kuten miinanraivaajien edelle.

Erwes nosti Helsingin Sanomissa merkittävään asemaan tapaamisen Niinistön kanssa ennen syksyn 1999 budjettineuvotteluja.²⁵⁹ Valtionvarainministerin tapaamisessa ilmenneen kannatuksen merkitystä budjettineuvotteluihin lähdetessä ei voi myöskään

---

²⁵⁷ Killan arkisto: F Kirjeistö 1999, Fb:8. Lipposen kirje 16.8.1999. KA., Pakola 2012, 98.

²⁵⁸ Killan arkisto: F Kirjeistö 1999, Fb:8. Eduskunnan vastaus 50/1999 vp - Hallituksen esitys 62/1999 vp. KA. Hallituksen esitys 62/1999 <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1999/19990062> (luettu 28.12.2020.).

²⁵⁹ Helsingin Sanomat 7.1.2000. Forum Marinumin arkisto.

väheksyä. Hallituksen sisäisistä asioista merkittävin oli kuitenkin näkemykseni mukaan se, että Maija Perho oli tullut asiasta vastanneeksi sosiaali- ja terveysministeriksi Sinikka Mönkäreelle. Mönkäreellä oli omat intressinsä veteraaniasioihin liittyen, joihin miinanraivaajat eivät kuuluneet. Perho taas oli tehnyt miinanraivaajien kanssa yhteistyötä jo pidemmän aikaa. Tämä henkilövaihdos vaikutti varmasti hallituksen sisällä tapahtuneeseen suunnanmuutokseen.

Tilanteessa ei voi myöskään unohtaa Killan ja sen johtokunnan tekemää työtä. Johtokunta jaksoi loppuun asti olla aktiivinen ja jatkaa vaatimustensa esittämistä. Uskon johtokunnan toiminnan olleen osasyynä hallituksen sisällä tapahtuneelle suunnanmuutokselle. Koen, että esittämäni seikat yhdessä selittävät hallituksen suunnanmuutoksen syyt.

Tunnuksen myötä miinanraivaajista tuli oikeutettuja eläkkeen 226 markan kuukausittaiseen rintamalisään sekä suun ja hampaiden hoitoon 1.3.2000 alkaen. Miinanraivaajien Kela-kortteihin lisättiin etuuksia varten todisteeksi MR-merkintä. Laissa mainitaan, että se on tehty yhteistyössä Miinanraivaajakilta ry:n kanssa.²⁶⁰

Karanko kertoi eduista Turun Sanomien haastattelussa vuonna 2001. Hänen mukaansa miinanraivaajat saivat muiden etujen lisäksi Turussa ilmaisen bussikortin ja hautausavustusta Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän alueella.²⁶¹ Edut vaihtelivat hieman kotikunnasta riippuen, mutta myös monilla muilla paikkakunnilla miinanraivaajat saivat samat edut. Edellä mainittujen lisäksi paikoittain vaihtelevia etuja ovat muun muassa vapautus terveyskeskus- ja poliklinikkamaksuista, veloitukseton kuntien uimahallien käyttö, mahdollisuus anoa tukea asuntojen muutostöihin sekä vapautus pysäköintimaksuista.²⁶²

Turun sanomien haastattelussa Karanko totesi myös, että miinanraivaajien edut eivät olleet yhtä hyviä kuin sotaveteraaneilla.²⁶³ Tällä hän tarkoitti luultavasti sitä, että rintamasotilastunnuksen haltijoista poiketen miinanraivaajille ei myönnetty oikeutta

---

²⁶⁰ Killan arkisto: F Kirjeistö 1999, Fb:8. Eduskunnan vastaus 50/1999 vp - Hallituksen esitys 62/1999 vp. KA. Hallituksen esitys 62/1999 <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1999/19990062> (luettu 28.12.2020.).

²⁶¹ Turun Sanomat: Mikko Ervasti, *Miinanraivaajien lippu liehuu jo uljaasti*, 17.6.2001. Eva af Heurlinin kokoelma.

²⁶² Pakola 2012, 98.

²⁶³ Turun Sanomat: *Miinanraivaajien lippu liehuu jo uljaasti*, 17.6.2001. Eva af Heurlinin kokoelma.

ylimääräiseen rintamalisään. Tämä huomattiin myös johtokunnassa heti lain valmistuttua loppuvuodesta 1999, mutta johtokunta päätti, että tätä ei aleta enää vaatia.²⁶⁴ Loppuvuodesta 1999 Karanko, Honkanen ja Unto Mäkinen olivat haastateltavina Turun Sanomissa. Tunnusasian ratkettua miehet totesivat haastattelussa myöntävänsä, etteivät he olleet rintamasotilaita.²⁶⁵ Erwes kommentoi lakimuutosta Helsingin Sanomissa: *Raha ei ollut meille päämäärä vaan halusimme työllemme tunnustuksen*²⁶⁶. Päätellen kommenteista miinanraivaajien olleen lopulta sangen tyytyväisiä saavutettuun miinanraivaajatunnukseen ja siihen liittyviin etuuksiin.

6. Päätelmät

Miinanraivaajakillan ja sen johtokunnan käymä taistelu sodanjälkeiseen miinanraivaukseen osallistuneiden miesten arvostuksen ja etujen puolesta alkoi elokuussa 1992 ja päättyi maaliskuussa 2000 miinanraivaajatunnuksen tultua voimaan. Tutkimukseni käsittelemä noin 7,5 vuotta kestänyt ajanjakso koostui kahdesta päävaiheesta, joilla oli eri tavoitteet. Ensimmäisessä päävaiheessa tavoitteena oli saada miinanraivaajille rintamasotilastunnus ja toisessa päävaiheessa oma erillinen miinanraivaajatunnus.

Miksi ensimmäinen tavoite jäi saavuttamatta, mutta toinen onnistui? Konkreettisin muutos Killan kahden eri vaiheen ja tavoitteen välillä oli valtakunnallisten veteraaniliittojen suhtautumisen muutos. Liitot vastustivat järjestelmällisesti miinanraivaajien liittämistä rintamasotilastunnuksen piiriin, kun taas miinanraivaajatunnuksen perustamista ne puolsivat. Liittojen määrätietoisella ja painavalla vastustuksella oli vaikutus myös muihin asian yhteydessä toimineisiin tahoihin. Samoin liittojen puolloilla ja etenkin Simo Kärävältä saadulla avulla oli miinanraivaajien kannalta suuri positiivinen vaikutus miinanraivaajatunnuksen läpimenoon. Veteraaniliittojen muuttunut rooli on näkemykseni mukaan keskeisin syy

---

²⁶⁴ Killan arkisto: C pöytäkirjat, Cb:2. Johtokunnan kokous 6.9.1999. KA.

²⁶⁵ Turun Sanomat: *Veteraanit taistelussa unohdusta vastaan. Miinanraivaajat ovat sitkeitä.* 29.12.1999. Eva af Heurlinin kokoelma.

²⁶⁶ Helsingin Sanomat: *Miinanraivaajat tunnustettiin vihdoinkin veteraaneiksi.* 7.1.2000. Forum Marinumin arkisto.

sille, miksi miinanraivaajat saivat oman miinanraivaajatunnuksensa, mutta eivät rintamasotilastunnusta. Veteraaniliittojen vaikutus lopputulokseen rajoittuu näkemykseni mukaan pääasiassa myönnetyn tunnuksen nimityksen valikoitumiseen.

Veteraaniliittojen vaikutusta veteraaneja koskevaan lainsäädäntöön, voisi olla mielekästä tutkia lisää laajemmin. Liitot ovat 1960-luvulta lähtien ottaneet kantaa kaikkiin Suomessa säädettyihin veteraaneja koskeviin lakeihin, joko oma-aloitteisesti tai lainsäätäjien pyynnöstä. Jatkotutkimuksessa olisi mielenkiintoista selvittää se, kuinka suuri rooli valtakunnallisilla veteraaniliitoilla todellisuudessa on ollut veteraaneja tavalla tai toisella käsitelleisiin onnistuneisiin sekä epäonnistuneisiin projekteihin.

Miinanraivaajien tunnusasia olisi saattanut tulla valmiiksi nopeammin, jos liikkeelle olisi lähdetty suoraan miinanraivaajatunnuksesta, jolloin valtakunnallisten veteraaniliittojen vastustus olisi jäänyt kokonaan pois. Voi kuitenkin olla myös niin, että tunnuksen saamisessa olisi silti kestänyt samaiset 7,5 vuotta, sillä liitot eivät olleet asiassa toimeenpaneva elin, eikä heillä ollut asiassa todellista valtaa. Tämän puolesta puhuu esimerkiksi se, että miinanraivaajatunnusta alettiin hakea syksyllä 1995 ja samalla liittojen vastustus muuttui puolloksi. Miinanraivaajatunnus eteni lainsäädännöksi kuitenkin vasta maaliskuussa 2000. Veteraaniliitoilla ei siis ollut valtaa tehdä tilanteeseen muutosta yksinään, tästä syystä veteraaniliittojen roolia ei voi nähdä kuin korkeintaan osasyiksi sille, miksi tunnusasian ratkeamisessa kesti niin kauan.

Mitä muita syitä oli sitten sille, miksi miinanraivaajatunnus perustettiin 50 vuotta merimiinojenraivauksen päätyttyä? Yhtenä merkittävimmistä syistä pidän toiminnan huonoa ajoitusta. Miinanraivaajien aloittaessa toimintansa sodanjälkeisen merimiinojen raivauksen päättymisestä oli kulunut 42 vuotta. Ymmärrän sen, että ajoituksen taustalla vaikuttaa se, että etuuksista oli vasta tuolloin ikääntymisen myötä tullut ajankohtaisia. Miinanraivaajien olisi kuitenkin luultavasti kannattanut nostaa asiansa esille jo 1970- ja 1980-luvuilla, jolloin muiden veteraanien asiat pantiin paljolti järjestykseen.

1990-luvun alkupuolisko oli ajoituksena äärimmäisen huono myös ajankohtaan osuneen laman vuoksi. Lama esti kaikenlaisten valtion menoja lisäävien muutosten tekemisen. Rahan puutetta käytettiin Esko Ahon hallituksen toimesta toistuvasti perusteena tunnusasian etenemättömyydelle Killan toiminnan ensimmäisinä vuosina. Argumentti

oli todellisuudessa melko kiistämätön. Lama oli näkemykseni mukaan tärkein syy sille, miksi miinanraivaajien asia ei edennyt vuosina 1992—1995.

Lamallakaan ei kuitenkaan pystytä selittämään koko tutkimukseni käsittelemää aikaa, vaan vuosien 1995—1999 etenemättömyydelle pitää löytää syy muualta. Tutkimukseni aikarajauksen viimeisten vuosien aikaisista esteistä merkittävimpänä pidän Lipposen ensimmäistä hallitusta, jonka hallituskaudella asia ei edennyt käytännössä mihinkään, mutta hallituksen vaihduttua valmista tuli noin puolessa vuodessa.

Merkittävin kysymys tässä lienee se, mistä hallituksen vastustus johtui? Yksiselitteistä vastausta kysymykseen on mahdotonta antaa. Tulkintani mukaan Lipposen ensimmäisen hallituksen vastustus johtui muista samanaikaisista veteraanihankkeista. Lipposen ensimmäisellä hallituksella oli käynnissä omina projekteinaan itsenäisyyden 80-vuotisjuhlan kunniaksi Veteraaniprojekti-97 sekä ”Lex Pitsinki”. Hallitus halusi keskittyä omiin veteraanihankkeisiinsa ja saattaa ne valmiiksi, samalla miinanraivaajien hanke jäi taka-alalle. Hallitus ohitti miinaraivaajat osin myös sillä perusteella, että ”Lex Pitsinki” ja sen tuoma kuntoutus koski myös miinanraivaajia. Hallitus toivoi tämän riittävän myös miinanraivaajille, näin ei kuitenkaan käynyt. Lipposen ensimmäisestä hallituksesta poiketen toisella hallituksella ei ollut tätä taakkaa, joka on ensimmäinen sen myönteistä kantaa selittävä muutos.

Samanaikaisena veteraanihankkeena oli käynnissä myös koko 1926-syntyneitä koskenut hanke, jolla oli negatiivisia vaikutuksia miinanraivaajien hankkeeseen. Hallituksen vastustus johtui heidän omien veteraanihankkeiden lisäksi varmasti myös pelosta, että myönnytyksen tekeminen miinanraivaajille kannustaisi 1926-syntyneitä, ja myös muita vaille veteraanitunnuksia jääneitä ryhmiä, entistä kovempiin vaatimuksiin omissa taisteluissaan.

Vuonna 1926-syntyneiden hanke on toinen mainitsemisen arvoinen jatkotutkimusajatukseni. Tutkimuksessa olisi mielenkiintoista selvittää hankkeen parissa olleet toimijat sekä sen ympärillä käytyä toimintaa ja keskustelua. Tutkimuksen voisi suorittaa tämän tutkimuksen kaltaisesti, koska miinanraivaajien ja 1926-syntyneiden hankkeissa oli paljon yhteneväisyyksiä. Suurimpana erona hankkeiden välillä oli kuitenkin se, että toinen onnistui ja toinen ei. Olisikin mielenkiintoista tehdä vertaileva tutkimus hankkeiden välillä ja selvittää syy tälle erolle.

Lipposen hallitusten välistä suunnanmuutosta ei voida kuitenkaan yksin selittää muilla veteraanihankkeilla. Muutokseen vaikutti myös se, että vuonna 1999 aloittanut hallitus lähti liikkeelle huomattavasti paremmasta taloustilanteesta kuin aiempi, joka mahdollisti menojen kasvattamisen miinanraivaajilla. Valtion menoihin liittyen asialle oli saatu tapaamisessa myös menoista vastanneen valtionvarainministerin Sauli Niinistön kannatus. Hallituksen sisällä oli myös tapahtunut miinanraivaajien kannalta miellyttävä muutos kun Maija Perhosta oli tullut sosiaali- ja terveysministeri. Killan johtokunta oli tehnyt Perhon kanssa yhteistyötä jo aiempina vuosina ja Perho myös suhtautui asiaan edeltäjänsä Sinikka Mönkärettä myönteisemmin. Tilanteessa ei voi myöskään unohtaa Killan johtokunnan toimintaa, joka varmasti osaltaan vaikutti myös hallituksen suunnanmuutokseen.

Miinanraivaajat saivat miinanraivaajatunnuksen, mutta miksi siinä kesti niin kauan? Vastaus löytyy edellä mainittujen asioiden summasta. Miinanraivaajat hakivat ensimmäisen vuosien ajan rintamasotilastunnusta, jota he eivät olisi luultavasti koskaan saaneet veteraaniliittojen vastustuksesta johtuen. Tämä vuonna 1992 tehty valinta saattoi pitkittää prosessia. Lama-aikana miinanraivaajat eivät luultavasti olisi saaneet myöskään miinanraivaajatunnusta, vaikka olisivat sitä hakeneetkin. Esko Ahon johtaman hallituksen aikaisen Suomen heikko taloustilanne esti pienetkin valtion menojen lisäykset. Lipposen ensimmäinen hallitus puolestaan pitkitti prosessia vastustuksellaan seuraavat neljä vuotta. Vastustuksen tärkein syy löytyi muista samanaikaisista veteraanihankkeista. Miinanraivaajatunnuksen voimaantulon mahdollisti se, että Lipposen toinen hallitus suhtautui asiaan myönteisemmin yllä mainituista syistä johtuen.

Olen kuitenkin varma siitä, että samaan lopputulokseen ei olisi päädytty ilman Miinanraivaajakillan ja etenkin sen johtokunnan jäsenten toimintaa miinanraivaajien asian puolesta. Miinanraivaajakillan, sen johtokunnan ja tukijoiden rooli oli merkittävin syy sille, miksi miinanraivaajat lopulta saivat miinanraivaajatunnuksen. Ilman johtokunnan toimintaa Lipposen toinen hallitus ei olisi keskustellut miinanraivaajien asiasta ja ratkaissut sitä syksyllä 1999. Miinanraivaajakillan ja sen johtokunnan toiminta piti sisällään monta erilaista vaihetta ja työkalua kansalaisadressista suoraan

painostustoimintaan. Yhdistävänä tekijänä johtokunnan toiminnalle oli koko tutkimukseni ajan se, että se oli aktiivista, päättäväistä ja sinnikästä.

Suurin kunnia lopputuloksesta kuuluu kuitenkin mielestäni Poppe Karangolle, jota ilman ei olisi päädytty samaan lopputulokseen. Presidentti Tarja Halonen myönsi Karangolle miinanraivaajien hyväksi tekemästään työstä vuonna 2000 4. luokan vapaudenristin. Johanna Pakola tiivistää teoksessaan Karangon panoksen miinanraivaajien asiassa tavalla, johon on asiaan perehtyneenä helppo yhtyä.

Suurin kiitos kuuluu kuitenkin herralle, joka lienee tehnyt miinanraivaajaveteraanien ja miinanraivaustietoisuuden eteen työtä enemmän kuin yksi mies elämässään periaatteessa ehtii: Poppe Karanko. Kiitos Poppe työstäsi, sekä minun että raivaustyössä mukana olleiden muiden miesten puolesta. Olet ollut heidän äänitorvena parisenkymmentä vuotta, ja millä tuloksilla! Ilman Poppea ei miinanraivaajilla todennäköisesti olisi etuisuuksia, joita he reilut kymmenen vuotta sitten täysin ansaitusti lopulta saivat!²⁶⁷

---

²⁶⁷ Pakola 2012, 5–6.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Kansallisarkisto, Turku (KA)

-Miinanraivaajakilta ry:n arkisto:

- Bb:1

-Jäsenluettelot 1994—2000 ensikokoontuminen, rekisteröimätön aika 5.8.1992—5.4.1994.

- C Pöytäkirjat

-Ca:1 mm. raivaajien toimikunnan kokoontuminen 7.8 1992, tietoja rekisteröimättömästä ajasta.

-Cb:1 Killan johtokunnan kokousten pöytäkirjat vuosilta 1994—1996.

-Cb:2 Killan johtokunnan kokousten pöytäkirjat vuosilta 1997—1999.

-Cb:3 Killan johtokunnan kokousten pöytäkirjat vuosilta 2000—2003.

-Cc:1 Vuosikokousten pöytäkirjat liitteineen. 1994—2003.

- F Kirjeistö

-Fc:1 1994. Kansalaisadressia koskeva kirjeistö.

-Fb:1 ”Raivaajille” (5.8.1992—5.4.1994) Saapuneet kirjeet.

-Fb:2 ”Raivaajille” (5.8.1992—5.4.1994) Saapuneet viranomaisten lausunnot, pyynnöt, muistiot ja kirjeet.

- Fb:3 Killalle (6.4.1994 lähtien) lausunnot, selvitykset, vastaukset, ym. muut kirjeet päällim. Kaino Honkasen keräämiä yksityiskirjeitä.

- Fb:4 Killalle saapuneet viranomaisten päätökset, lausunnot ja muut yhteydenotot, kirjeet. 1995.

-Fb:5 1996. Killalle saapuneet päättäv viranomaisten, yhteistyötahojen, tukijoiden ja yksityishenkilöiden kirjeet.

-Fb:6 Killalle saapuneet viranomaisten, yhteistyötahojen, tukijoiden ja yksityishenkilöiden kirjeet.

-Fb: 7 Killalle saapuneet viranomaisten, yhteistyötahojen, tukijoiden ja yksityishenkilöiden lausunnot, ohjeet, kirjeet jne.

-Fb:8 Killalle saapuneet viranomaisten, yhteistyötahojen ja yksityisten kirjeet.

Haastattelu

Eva af Heurlinin haastattelu 16.10.2020

Lehtileikkeet ja kokoelmat

Eva af Heurlinin kokoelma.

Forum Marinumin arkisto.

Forum Marinumin arkisto, Alpo Ketosen kokoelma.

Kirjallisuus

Airio, Pentti & Suominen Pertti (toim.): *Suomalainen maanpuolustajana. Kenraali Jaakko Valtasen kirjoituksia ja puheita*. Karisto Oy, Hämeenlinna, 2018.

Boxberg, Katja: *Paavo Lipponen*. Kustannusosakeyhtiö Nemo, Helsinki, 2004.

Erwes, Erkki & Joutsenniemi, Oiva: *Me raivasimme Suomenlahden. Nuorukaiset miinanraivaajina Ahvenanmereltä Viipurinlahdelle*. Sarapaino, Helsinki, 2004.

Halla, Klaus: *Veteraanipolitiikan vuosikymmenet valtionhallinnossa*. Teoksessa: *Tavoitteita ja saavutuksia. Rintamaveteraaniliitto 55 vuotta juhlaulkaisu*. (Toim.: Tuomisto, Tero) Jaarli Oy, Turenki, 2019.

Hanhela, Tapio: *Veteraanien kuntoutus. Tutkimus veteraanien terveydestä, toimintakyvystä, kuntoutuksesta ja asumisesta*. Oulun yliopisto, Oulu, 1995.

Honkasalo, Markku: *Sotiemme veteraanien päivä. Kansallinen veteraanipäivä 20 vuotta 1987—2007*. Kansallisen veteraanipäivän valtakunnallinen päätoimikunta, Helsinki, 2007.

Juujärvi, Soile & Pessa, Kaija, & Salin, Ossi: *Sotiemme veteraanien identiteetti ja arvostus. Tutkimus Espoon sotaveteraanit ry:n jäsenistä*. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja A-69, Vantaa, 2009. (Linkki julkaisuun:

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/114718/Laurea%20julkaisut%20A69.pdf?sequence=1&isAllowed=y>)

Keskinen, Jarkko: *Oma ja yhteinen etu. Kauppiaiden keskinäinen kilpailu ja yhteistyö Porin paikallisyhteisössä 1765—1845*. Turun yliopisto, 2012, Turku.

Kiander, Jaakko & Vartia, Pentti: *Suuri lama. Suomen 1990-luvun kriisi ja talouspoliittinen keskustelu*. Taloustieto Oy, Helsinki, 1998.

Mattila, Tapani: *Merivoimiemme sodanjälkeinen miinanraivaustyö*. Teoksessa: *Suomen laivasto 1918-1968*. Meriupseeriyhdistys ry., Suomi Merellä-säätiö, Keuruu, 1968.

Pakola, Johanna: *Varusmiehet miinasodassa. Merimiinojen raivaus 1945—1950*. Miinanraivaajakillan tuki- ja perinneyhdistys ry., Turku, 2012.

Rehn, Elisabeth: *Kaikki on mahdollista. 90-luvun muistelmät*. (Toim.: Snellman, Saska) WSOY, Juva, 1998.

Saura, Sampsa (Käsikirjoitus): *Veteraanien rinnalla. Turun Sotaveteraanien Tuki- ja perinneyhdistyksen historiikki*. Turun sotaveteraanien Tuki- ja perinneyhdistys ry., Turku, 2014.

Sulamaa, Kaarle: *Auta, tue, palvele! - Suomen Sotaveteraaniliiton Naisjärjestön historia 1968—2014*. Suomen Sotaveteraaniliitto Ry., Keuruu, 2017.

Sulamaa, Kaarle: *Veteraania ei jätetä. Suomen Sotaveteraaniliitto 1957—2007*. Edita Prima Oy, Helsinki, 2007.

Tamminen, Seija: *Rintamaveteraanien elinolot, hyvinvointi ja palveluiden tarve. -tapaustutkimus Liedon kunnassa, sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma*, Turun yliopisto, 1998.

Toivio, Reino: *Kamppailu Rintamaveteraanien vähimmäiseläkkeestä*. Teoksessa: *Tavoitteita ja saavutuksia. Rintamaveteraaniliitto 55 vuotta juhlaulkaisu*. (Toim.: Tuomisto, Tero) Jaarli Oy, Turenki, 2019.

Toivio, Reino: *Vihollisista yhteistyökumppaneiksi*. Teoksessa: *Tavoitteita ja saavutuksia. Rintamaveteraaniliitto 55 vuotta juhlaulkaisu*. (Toim.: Tuomisto, Tero) Jaarli Oy, Turenki, 2019.

Tuomisto, Tero: *Luottamusmieslähetystö Helsinkiin avasi tietä lainsäädännölle*. Teoksessa: *Tavoitteita ja saavutuksia. Rintamaveteraaniliitto 55 vuotta juhlaulkaisu*. (Toim.: Tuomisto, Tero) Jaarli Oy, Turenki, 2019.

Tuomisto, Tero: *Pitkä on askelten kaiku. Puoli vuosisataa Rintamaveteraaniliiton toimintaa ja vaikutusta*. Jaarli Oy, Turenki, 2014.

Vesikallio, Johanna: *Lillan. Elisabeth Rehnin epätavallinen elämä*. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki, 2014.

Wiberg, Matti: *Politiikka Suomessa*. WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki, 2006.

Internetlähteet

Ahon hallituksen (26.4.1991—13.4.1995) kokoonpano:

<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti-/r/m1/65> (luettu: 19.2.2020).

Hallituksen esitys 100/1987: <https://www.edilex.fi/he/fi19870100.pdf> (luettu: 21.2.2020).

Lounais-Suomen veteraaniasiain neuvottelukunnan toiminnasta:

https://www.avi.fi/web/avi/ajankohtaista-tiedotteet/-/asset_publisher/kRLiFo1jdJsM/content/lounais-suomen-veteraaniasiain-neuvottelukunta-asetettu-lounais-suomi-;jsessionid=A6F44F3A885935B263D303AAE824310E?_101_INSTANCE_kRLiFo1jdJsM_redirect=https%3A%2F%2Fwww.avi.fi%2Fweb%2Favi%2Fajankohtaista-tiedotteet%3Bjsessionid%3DC24F5F3A1FDD6395C9EF37B5A86ACABC%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_kRLiFo1jdJsM%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-8%26p_p_col_pos%3D1%26p_p_col_count%3D2%26_101_INSTANCE_kRLiFo1jdJsM_advancedSearch%3Dfalse%26_101_INSTANCE_kRLiFo1jdJsM_keywords%3D%26_101_INSTANCE_kRLiFo1jdJsM_delta%3D20%26p_r_p_564233524_resetCur%3Dfalse%26_101_INSTANCE_kRLiFo1jdJsM_cur%3D122%26_101_INSTANCE_kRLiFo1jdJsM_andOperator%3Dtrue (luettu: 30.7.2020).

Hannu Suhosen CV: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/400.aspx> (luettu 8.12.2020).

Ensio Laineen CV: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/156.aspx> (luettu: 30.7. 2020).

Sotilasvammalaki 28.5.1948/404: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1948/19480404> (luettu: 28.8.2020).

Turun Sanomat: Pentti Myllymäki & Paula Risikko, *Lapsisotilaat jatkosodassa vuonna 1944*, 20.11.2011. <https://www.ts.fi/lukijoilta/279534/Lapsisotilaat+jatkosodassa+vuonna+1944> (luettu: 30.8.2020).

Ylöjärven uutiset: Iiria Lehtinen, *Paavo Vuorinen oli 17-vuotias lapsisotilas*, 3.5.2017.

<https://ylojarvenuutiset.fi/2017/05/03/paavo-vuorinen-oli-17-vuotias-lapsisotilas/#5815f2fb> (luettu: 30.8.2020).

Suomen Uutiset: *Kulmala: Rintamasotilastunnus myös vuonna 1926-syntyneille*,

24.3.2017. <https://www.suomenuutiset.fi/kulmala-rintamasotilastunnus-myos-vuonna-1926-syntyneille/> (luettu 2.9.2020).

Asetus rintamasotilastunnuksesta (772/69): <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1969/19690772> (luettu 12.10.2020).

Hallituksen esitys 161/2004: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040161> (luettu 12.10.2020).

Asetus rintamatunnuksesta (256/1988): <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1988/19880256> (luettu 12.10.2020).

Turun Sanomat: Lasse Raitio, *Aina valmiina*, 5.4.2005.

<https://www.ts.fi/viihde/1074035721/AINA+VALMIINA> (luettu 12.10.2020).

Turun Sanomat: Lasse Raitio, *Ennen mukaan otettiin oma pallo*, 27.9.2004.
<https://www.ts.fi/viihde/1073996378/Ennen+mukaan+otettiin+oma+pallo> (luettu 12.10.2020).

Turun Weikkojen historia: <https://www.turunweikot.fi/weikot/historia> (luettu 12.10.2020).

Turun Sanomat: Aki Puupponen, *Tauno Kantonen oli Turun ensimmäinen pelastussukeltaja*, 2.6.2005.
<https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/1074048189/Tauno+Kantonen+oli+Turun+ensimmainen+pelastussukeltaja> (luettu: 8.12.2020.).

Pertti Paasion CV: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/207.aspx> (luettu 8.12.2020.).

Helena Vartiaisen CV: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/543.aspx> (luettu 8.12.2020).

Eduskunnan päiväjärjestys, 7.5.1998:
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_59+1998.pdf (luettu 16.12.2020).

Ehdokkaiden äänimäärä kunnittain eduskuntavaaleissa 1999.
<http://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit99/index.html> (luettu 23.12.2020).

Maija Perhon CV: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/397.aspx> (luettu 23.12.2020).

Pirkko Peltomon CV: <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/491.aspx> (luettu 23.12.2020).

Hallituksen esitys 62/1999: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1999/19990062> (luettu 28.12.2020).

Odd Fellow Samaria ry:n toiminta-ajatus: <https://oddfellowsamaria.org/toiminta-ajatus/> (luettu 4.1.2021).

Laki rintamasotilaseläkkeestä (294/1971). <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1971/19710294> (luettu: 4.2.2021).